

HANDBOEK

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Een gids om minderjarige
slachtoffers van mensenhandel
beter te beschermen

Het manuscript van dit handboek is voltooid in juli 2019.

Op internet is zeer veel informatie beschikbaar over het Europees Bureau voor de grondrechten. Deze is te vinden op de FRA-website fra.europa.eu

Meer gegevens over de Europese Unie vindt u op internet via de Europaserver (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2020

Print	ISBN 978-92-9474-835-5	doi:10.2811/473301	TK-03-19-201-NL-C
PDF	ISBN 978-92-9474-798-3	doi:10.2811/486334	TK-03-19-201-NL-N

© Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten en Europese Unie, 2020

Tekeningen omslag: © FRA

Reproductie met bronvermelding toegestaan.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Een gids om minderjarige
slachtoffers van mensenhandel
beter te beschermen

Voorwoord

Een op de vier geregistreerde slachtoffers van mensenhandel in de Europese Unie (EU) is een kind. Meisjes en jongens worden onder meer verhandeld om seksueel te worden uitgebuit, waaronder voor de productie van kinderporno, en om gedwongen te bedelen of strafbare feiten te plegen. Ze worden naar en binnen de EU verhandeld, vaak binnen hun eigen lidstaat. Veruit de meeste slachtoffers zijn meisjes. Het aantal geregistreerde minderjarige slachtoffers uit de EU ligt twee keer zo hoog als het aantal minderjarige slachtoffers van buiten de EU.

De EU en de lidstaten moeten krachtens artikel 24 van het Handvest van de grondrechten van de EU het recht van kinderen op “de bescherming en de zorg die nodig zijn voor hun welzijn” eerbiedigen, beschermen en bevorderen. Kinderen staan centraal in de EU-agenda ter bestrijding van mensenhandel. Het EU-recht biedt minderjarige slachtoffers van mensenhandel speciale bescherming, ongeacht hun nationaliteit of status, met inbegrip van op maat gesneden ondersteunende diensten en versterkte bescherming in strafrechtelijke procedures. Deze kindgerichte aanpak is ontwikkeld in een aantal beleidsprogramma’s om kinderen beter te beschermen en te rehabiliteren.

In haar mededeling ter intensivering van de inspanningen van de EU om mensenhandel te voorkomen (2017) belooft de Europese Commissie mensen uit de praktijk en autoriteiten in de EU-lidstaten te blijven ondersteunen bij hun cruciale gezamenlijke inspanningen. Nauwe samenwerking op alle niveaus – nationaal en transnationaal – is van groot belang om de rechten van kinderen te beschermen en hun bijstand en ondersteuning te verlenen die passen bij hun leeftijd en geslacht, onder meer op het terrein van zorg, gezondheid en onderwijs.

Het is voor de EU een prioriteit om ervoor te zorgen dat alle slachtoffers worden geïdentificeerd en toegang krijgen tot passende bijstand en bescherming, zoals erkend in de mededeling van 2017. Het uiteindelijke doel is natuurlijk om kinderhandel te voorkomen. Dit betekent dat we zaken die vaak worden verzwegen, moeten zien, onderkennen en bespreken. Deze gids biedt daarbij ondersteuning.

Kinderen zijn bijzonder kwetsbaar. Kwetsbaarheid alleen leidt echter nog niet tot mensenhandel. Mensenhandel wordt aangewakkerd door de hoge winsten en door de vraag naar de diensten die men de kinderen laat verrichten. Op dit moment worden kinderen – vaak in alle openheid – door vele partijen gebruikt als handelswaar. Verschillende actoren in legale en illegale sectoren profiteren ervan. Bij de

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

bestrijding van deze vreselijke realiteit moet daarom de cultuur van straffeloosheid worden aangepakt, door daders, uitbuiters en gebruikers/misbruikers te vervolgen.

Het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten heeft deze gids in nauwe samenwerking met de Europese Commissie opgesteld in het kader van het mandaat van de EU-coördinator voor de bestrijding van mensenhandel. De gids moet bijdragen aan de belangrijke doelstellingen van de mededeling ter intensivering van de inspanningen van de EU om mensenhandel te voorkomen (2017), overeenkomstig de verbintenissen die tien EU-agentschappen zijn aangegaan in een gezamenlijke verklaring waarin zij toezeggen om mensenhandel te bestrijden (2018). Op ons rust de belangrijke taak om gezamenlijk een einde te maken aan mensenhandel en ervoor te zorgen dat de slachtoffers hun rechten kunnen uitoefenen. Dit zijn wij verplicht aan de slachtoffers.

Dr. Myria Vassiliadou

EU-coördinator voor de
bestrijding van mensenhandel

Michael O'Flaherty

Directeur van het Bureau van de
Europese Unie voor de grondrechten

Inhoudsopgave

VOORWOORD	3
AANWIJZINGEN VOOR HET GEBRUIK VAN DEZE GIDS	9
REIKWIJDTE VAN DE GIDS	14
DEEL 1: RECHTSKADER EN BEGINSELEN VAN KINDERBESCHERMING	23
1.1. Rechtskader	23
1.2. Beginselen van de rechten van het kind	30
1.3. Geïntegreerde kindbeschermingssystemen	32
DEEL 2: TIEN NOODZAKELIJKE BESCHERMENDE ACTIES	37
Actie 1: Het kind herkennen, identificeren en doorverwijzen	41
Actie 2: Een voogd benoemen	51
Actie 3: Het kind horen	54
Actie 4: Het belang van het kind beoordelen	63
Actie 5: Coördinatie van alle actoren in de lidstaat	68
Actie 6: De nodige bescherming bieden	76
Actie 7: De rechtsbevoegdheid vaststellen en transnationale samenwerking tot stand brengen	87
Actie 8: Het kind bijstaan in gerechtelijke procedures	106
Actie 9: Duurzame oplossingen vaststellen en uitvoeren	116
Actie 10: Het welzijn van het kind monitoren	123
BIJLAGE 1: VERWIJZINGEN NAAR DE WETGEVING	127
BIJLAGE 2: GESELECTEERDE LITERATUUR EN JURISPRUDENTIE	132
BIJLAGE 3: LIJST VAN CONTACTPUNTEN	139
BIJLAGE 4: EEN OVERZICHT VAN WAT DE VERANTWOORDELIJKE INSTANTIES MOETEN DOEN	140

Afbeeldingen en tabellen

Afbeelding 1: Op welke kinderen heeft deze gids betrekking?	14
Afbeelding 2: Aantal geregistreeerde minderjarige slachtoffers van mensenhandel in 2015-2016, top vijf van EU-lidstaten	19
Afbeelding 3: Mogelijke risico's van het routinematig overbrengen van kinderen naar de EU-lidstaat van herkomst	22
Afbeelding 4: Relevante instrumenten.....	24
Afbeelding 5: Tien acties ter ondersteuning van kinderen die verstoken zijn van ouderlijke zorg en bescherming nodig hebben, onder wie slachtoffers van mensenhandel die zich in een andere EU-lidstaat bevinden dan hun eigen lidstaat	38
Afbeelding 6: Schengengebied (maart 2019)	44
Afbeelding 7: Taakstelling van de voogd	53
Afbeelding 8: Kinderen informeren en passend belang hechten aan hun mening gedurende alle tien acties	55
Afbeelding 9: Elementen om in aanmerking te nemen bij het beoordelen van het belang van het kind	67
Afbeelding 10: Regels om de rechtsbevoegdheid vast te stellen in kinderbeschermingszaken	89
Afbeelding 11: Voorlopige maatregelen overeenkomstig artikel 20 van de Brussel II bis-verordening.....	92
Afbeelding 12: Illustratieve voorbeelden van voorlopige en niet-voorlopige maatregelen.....	93
Afbeelding 13: Groepen die een rol kunnen spelen in binnenlandse en transnationale samenwerking	94
Afbeelding 14: Toepassingsgebied van de algemene verordening gegevensbescherming en de richtlijn rechtshandhaving.....	103
Tabel 1: Beginselen van kinderrechten in internationale en EU-instrumenten	31
Tabel 2: Het recht op informatie in het desbetreffende EU-recht.....	56

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Tabel 3:	Expliciete verwijzingen naar geslacht in het desbetreffende EU-recht	58
Tabel 4:	Verwijzingen in internationale, regionale en EU-instrumenten	78
Tabel 5:	In het EU-recht opgenomen beschermingsmaatregelen voor minderjarige slachtoffers tijdens strafprocedures	107

Aanwijzingen voor het gebruik van deze gids

Het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA) heeft deze gids opgesteld in samenwerking met het Bureau van de EU-coördinator voor de bestrijding van mensenhandel van de Europese Commissie. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan een van de acties zoals beschreven in de [mededeling ter intensivering van de inspanningen van de EU om mensenhandel te voorkomen](#) (december 2017), en wordt voortgebouwd op de gezamenlijke verklaring waarin tien EU-agentschappen toezeggen om mensenhandel te bestrijden (2018).

Het FRA heeft de praktijken van de EU-lidstaten in kaart gebracht en de uitkomsten besproken met een groep deskundigen. Naar aanleiding van deze discussies zijn een aantal belangrijke terreinen aangemerkt die baat zouden hebben bij gestructureerdere richtsnoeren. Op basis van de aanbevelingen van de deskundigen heeft het FRA vervolgens de hoofdpunten van deze gids opgesteld. De kwaliteit hiervan werd beoordeeld tijdens een tweede deskundigenbijeenkomst, die in november 2018 in Den Haag werd georganiseerd door Eurojust. Tot de deskundigen behoorden rechters, aanklagers en vertegenwoordigers van centrale autoriteiten als bedoeld in de Brussel II bis-verordening, alsmede partijen uit het maatschappelijk middenveld, internationale organisaties, Eurojust, Europol en de Europese Commissie. Gedurende het proces zijn ook andere bijdragen in aanmerking genomen, onder meer in het kader van een gericht verzoek aan het EU-platform voor het maatschappelijk middenveld en het e-platform tegen mensenhandel, en van belanghebbenden die zich bezighouden met de rechten van het kind.

De gids is gericht op professionals die in direct contact kunnen komen met kinderen die verstoken zijn van ouderlijke zorg en bescherming behoeven in een andere lidstaat van de Europese Unie dan hun eigen lidstaat, onder wie minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Deze kinderen hebben doorgaans de nationaliteit van een EU-lidstaat en genieten daarom het recht van vrij verkeer binnen de Europese Unie.

Professionals die baat kunnen hebben bij deze gids, zijn onder meer rechtshand-havingsautoriteiten, maatschappelijk werkers, gezondheidswerkers, medewerkers kinderbescherming, voogden, rechters, advocaten, maatschappelijke organisaties op het gebied van kinderbescherming, consulaire personeel en personeel van de centrale autoriteiten die zijn aangesteld krachtens de Brussel II bis-verordening (Verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad), alsook anderen die in contact kunnen komen met minderjarige slachtoffers van mensenhandel. De gids is ook nuttig voor actoren die werken aan wet- en regelgeving, procedures en protocollen en/of die samenwerkingskaders binnen of tussen EU-lidstaten ontwikkelen.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

In deze gids wordt rekening gehouden met de taken en verantwoordelijkheden van een brede waaier van actoren. Hij bevat suggesties voor een betere samenwerking binnen en tussen EU-lidstaten. Ook wordt beschreven welke steun de relevante EU-agentschappen kunnen verlenen.

Deze gids bestaat uit twee delen. In de inleiding worden de reikwijdte en het doel van de gids uit de doeken gedaan:

- **deel 1** bevat een uiteenzetting van het rechtskader inzake de bescherming van kinderen die verstoken zijn van ouderlijke zorg en/of die bescherming behoeven in een andere EU-lidstaat dan hun eigen lidstaat, onder wie minderjarige slachtoffers van mensenhandel. In dit deel worden de vier kernbeginselen van de bescherming van het kind opgesomd die voortvloeien uit het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind. Daarbij wordt onderstreept dat de in deze gids behandelde kinderbeschermingsmaatregelen integraal deel moeten uitmaken van het nationale kinderbeschermingssysteem. Deel 1 biedt algemene richtsnoeren voor de in deel 2 opgesomde acties;
- **deel 2** vormt de kern van de gids. De tien acties in dit deel bieden praktische handreikingen om te voorzien in de beschermingsbehoeften van deze kinderen vanaf het moment dat zij worden geïdentificeerd tot aan de bewerkstelling en monitoring van een duurzame oplossing.

De gids bevat een aantal tekstvakken met:

- citaten: hier worden juridische en beleidsdocumenten aangehaald;
- “Meer weten?” Materiaal of onderzoek voor verdere verdieping;
- praktische hulpmiddelen: dit zijn praktische hulpbronnen zoals handboeken en controlelijsten.

U vindt meer informatie in de bijlagen, waaronder verwijzingen, literatuur, contactlijsten en een overzicht van de verantwoordelijkheden van verschillende instanties en personen op het niveau van de lidstaten.

Belangrijkste terminologie

Kind: “elke persoon beneden de leeftijd van 18 jaar”.

Bron: Artikel 2, lid 6, van de richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel (2011/36/EU); zie ook artikel 1 van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind.

Vermoeden van minderjarigheid: “[I]ndien de leeftijd van een slachtoffer [...] niet zeker is en er redenen zijn om aan te nemen dat het om een kind gaat, [wordt] het slachtoffer als een kind [...] aangemerkt en [krijgt het] onmiddellijk toegang [...] tot bijstand, ondersteuning en bescherming”.

Bron: Artikel 13, lid 2, van de richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel (2011/36/EU).

Slachtoffer van mensenhandel: een persoon die het slachtoffer is geworden van mensenhandel zoals gedefinieerd in artikel 2 van de *richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel* (2011/36/EU).

Mensenhandel: mensenhandel is als volgt gedefinieerd in de *richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel* (2011/36/EU): “het werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten of opnemen van personen, daaronder begrepen de wisseling of overdracht van de controle over deze personen, door dreiging met of gebruik van geweld of andere vormen van dwang, door ontvoering, bedrog, misleiding, machtsmisbruik of misbruik van een kwetsbare positie of het verstrekken of in ontvangst nemen van betalingen of voordelen, teneinde de instemming van een persoon te verkrijgen die controle heeft over een andere persoon, ten behoeve van uitbuiting”.

Uitbuiting: “Uitbuiting omvat ten minste uitbuiting van prostitutie van anderen, andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen arbeid of dienstverlening – bedelarij daaronder begrepen – slavernij en met slavernij vergelijkbare praktijken, dienstbaarheid, uitbuiting van strafbare activiteiten, en de verwijdering van organen.”

Dergelijke handelingen die “[...] betrekking hebben op een kind zijn strafbaar als mensenhandel, ook al is geen van de in lid 1 genoemde middelen gebruikt”.

Bron: Artikel 2 van de richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel (2011/36/EU).

Geregistreerde slachtoffers van mensenhandel: geïdentificeerde en vermeende slachtoffers van mensenhandel.

“Geïdentificeerde slachtoffers” zijn personen die door de bevoegde autoriteit van een lidstaat formeel zijn geïdentificeerd als slachtoffers van mensenhandel.

“Vermeende” en “potentiële” slachtoffers van mensenhandel zijn personen die voldoen aan de criteria van Richtlijn 2011/36/EU, maar die niet formeel door de bevoegde autoriteit zijn erkend als slachtoffer van mensenhandel of die niet formeel of wettelijk willen worden erkend als slachtoffer van mensenhandel.

Bron: Europese Commissie, Data collection on trafficking in human beings in the EU (gegevensverzameling inzake mensenhandel in de EU), 2018, blz. 13.

Een kind dat bescherming behoeft: “Een kind dat tijdelijk of blijvend het verblijf in het gezin waartoe het behoort, moet missen, of dat men in zijn of haar eigen belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, heeft recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege.”

Bron: Artikel 20, lid 1, van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind.

Van ouderlijke zorg verstoken kind: een kind dat ‘s nachts verstoken is van de zorg van ten minste één ouder, ongeacht de reden of omstandigheden.

Bron: VN-richtsnoeren voor de alternatieve zorg voor kinderen, punt 29.

Voogd: een onafhankelijke persoon die het belang en het algemene welzijn van het kind waarborgt en hiertoe de beperkte rechtsbekwaamheid van het kind aanvult. De voogd treedt in alle procedures op als wettelijke vertegenwoordiger van het kind, op dezelfde wijze zoals een ouder zijn of haar kind vertegenwoordigt.

Bron: VN-Comité voor de Rechten van het Kind, algemene opmerking nr. 6, punt 33.

Duurzame oplossing: een alomvattende, veilige en duurzame oplossing dient zo veel mogelijk het belang en het welzijn van het kind op de lange termijn en is in dit opzicht duurzaam en veilig. De oplossing moet erop gericht zijn het kind de mogelijkheid te geven zich tot volwassene te ontwikkelen in een omgeving die in zijn of haar behoeften voorziet en waarin het zijn of haar rechten uit hoofde van het Verdrag inzake de rechten van het kind kan uitoefenen.

Bron: VN-Comité inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden en VN-Comité voor de Rechten van het Kind, Joint General Comment No. 3 (2017) and No. 22 (2017) on the general principles regarding the human rights of children in the context of international migration, punt 32, onder j).

Centrale autoriteiten: door elke lidstaat aangewezen instanties die de coördinatie van de uitvoering van de Brussel II bis-verordening ondersteunen.

Bron: Brussel II bis-verordening (Verordening (EG) nr. 2201/2003), artikelen 53 tot en met 55.

Het onder de Europese Commissie vallende Bureau van de EU-coördinator voor de bestrijding van mensenhandel heeft een gebruiksvriendelijk overzicht van de mensenhandelterminologie opgesteld. Zie voor meer informatie: *Key concepts in a nutshell*.

Reikwijdte van de gids

Er is in de EU geen eenduidige aanpak voor van ouderlijke zorg verstoken kinderen die in een andere EU-lidstaat dan hun eigen lidstaat bescherming behoeven, onder wie minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Deze praktische gids is bedoeld om professionals te helpen bij:

- het opsporen van kinderen die van ouderlijke zorg verstoken zijn en bescherming behoeven;
- het ontwerpen van de nodige beschermende en ondersteunende maatregelen;
- het beoordelen van de belangen van het kind;
- het uitvoeren van een duurzame oplossing.

De lezer moet bij het nemen van beslissingen over bescherming en verzorging rekening houden met de specifieke behoeften van kinderen gelet op onder meer hun leeftijd, geslacht en achtergrond. De gids benadert kinderhandel vanuit een genderspecifieke en kindgerichte invalshoek, rekening houdend met de gevolgen van de specifieke vorm van uitbuiting waar een kind het slachtoffer van is geworden.

Om welke kinderen gaat het?

Deze gids heeft betrekking op kinderen die aan **alle drie de voorwaarden** van afbeelding 1 voldoen.

Afbeelding 1: Op welke kinderen heeft deze gids betrekking?

Opmerking: EU = Europese Unie; EER = Europese Economische Ruimte; CH = Zwitserland.
Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Kinderen in een andere EU-lidstaat dan hun eigen lidstaat

Deze gids heeft betrekking op kinderen die zich **in een andere EU-lidstaat dan hun eigen lidstaat** bevinden. In de meeste gevallen hebben die kinderen de nationaliteit van een van de EU-lidstaten. Soms hebben zij een reguliere verblijfsvergunning in een van de EU-lidstaten.

Kinderen kunnen binnen een EU-lidstaat worden verhandeld zonder een grens te passeren en vele beginselen en acties in deze gids zijn ook voor die kinderen relevant.

Kinderen die bescherming behoeven, onder wie minderjarige slachtoffers van mensenhandel

Deze gids gaat over kinderen **die bescherming behoeven**. Het doel ervan is om acties ter bestrijding en voorkoming van kinderhandel te ondersteunen. Bij de aanpak van kinderhandel moet naar de bredere context worden gekeken. Deze gids is dan ook niet alleen van toepassing op kinderen die zijn geïdentificeerd als slachtoffers of vermeende **slachtoffers van mensenhandel**, maar ook op kinderen die zich in een andere EU-lidstaat bevinden en mogelijk het slachtoffer zijn van mensenhandel, maar niet als zodanig zijn geïdentificeerd, of een verhoogd risico lopen om slachtoffer te worden. In deze gids wordt naar hen verwezen als kinderen die “bescherming behoeven”.

Kinderen die in een andere EU-lidstaat dan hun eigen lidstaat worden aangetroffen, hebben bescherming nodig indien zij niet over een levensstandaard beschikken die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind, zoals bepaald in artikel 27 van het [VN-Verdrag inzake de rechten van het kind](#). Kinderen hebben mogelijk geen toegang tot gezondheidsdiensten, werken in ongeschikte omstandigheden, gaan niet naar school, worden seksueel uitgebuit of worden gedwongen om te bedelen of kleine misdrijven te plegen. Ook kunnen zij dakloos zijn of op straat leven.

Van ouderlijke zorg verstoken kinderen

De nadruk in deze gids ligt op **van ouderlijke zorg verstoken kinderen**. Kinderen kunnen in principe in twee situaties aan het gezinsleven zijn onttrokken: 1) het kind heeft geen ouders omdat het wees is, is achtergelaten door de ouders, niet wordt begeleid door of gescheiden is van zijn ouders en/of wettige voogden in het land waar het kind wordt geïdentificeerd; 2) de ouders zijn uit de voogdij gezet als gevolg van misbruik of verwaarlozing, bijvoorbeeld omdat zij het kind hebben uitgebuit of verhandeld.

Slechts delen van deze gids zijn relevant voor kinderen die worden begeleid door hun ouders. Zo moeten de autoriteiten maatregelen nemen om een minderjarig slachtoffer te herkennen, diens identiteit vast te stellen, het kind te horen en zijn belang te beoordelen. De autoriteiten moeten ook een duurzame oplossing vaststellen, rekening houdend met de rol die de ouders hebben gespeeld in de mensenhandel, hun verblijfplaats en eventuele rechterlijke beslissingen die de voogdij over het kind wijzigen of de rechten van de ouders beperken.

Waar deze gids niet over gaat

Overeenkomstig artikel 2 van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) hebben de EU-lidstaten de plicht om kinderen ongeacht hun status te beschermen. [Algemene opmerking nr. 6](#) brengt in herinnering dat de plicht van staten om kinderen binnen hun rechtsgebied te beschermen, niet beperkt is tot kinderen die staatsburger zijn van een staat die partij is, en dat deze bescherming derhalve, tenzij uitdrukkelijk anderszins vermeld in het verdrag, beschikbaar moet zijn voor alle kinderen – met inbegrip van minderjarige asielzoekers, vluchtelingen en migranten – ongeacht hun nationaliteit, immigratiestatus of staatloosheid. Hoewel sommige acties en aanbevelingen in deze publicatie kunnen worden gebruikt voor verschillende categorieën kinderen die bescherming behoeven, is de gids als geheel niet bedoeld voor de volgende categorieën kinderen.

Kinderen die de wet overtreden

Kinderen die een strafbaar feit hebben gepleegd, moeten worden behandeld in overeenstemming met het reguliere kinderrechtstelsel van de betreffende lidstaat, dat de waarborgen van de [richtlijn betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure \(2016/800/EU\)](#) moet bieden.

Kinderen die asiel aanvragen of zich in een asiel- of terugkeerprocedure bevinden en die geen EU-onderdanen of onderdanen van een EER-lidstaat of Zwitserland zijn

Het EU-recht inzake asiel en terugkeer regelt de bescherming van niet-begeleide minderjarigen die om internationale bescherming hebben verzocht of die bescherming hebben gekregen, of die een terugkeerprocedure doorlopen. Het omvat een reeks regels en waarborgen voor de verlening van onmiddellijke bescherming en zorg. Wanneer asielzoekers zich van de ene naar de andere EU-lidstaat verplaatsen, bepaalt de [Dublin-verordening \(Verordening \(EU\) nr. 604/2013\)](#) welke EU-lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van hun verzoek en hun dus de nodige bescherming en zorg biedt. De beschermende maatregelen van het Europees asiel- en migratierecht zijn gewoonlijk niet van toepassing op EU-onderdanen.

 MEER WETEN?

Handboek Europees recht

Het FRA heeft samen met het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) een handboek over het Europees recht op het gebied van asiel, grenzen en immigratie opgesteld. Het is bedoeld voor professionals in de EU-lidstaten en biedt een toegankelijk overzicht van de EU-wetgeving en de jurisprudentie van het EHRM en het Hof van Justitie van de Europese Unie. Een van de hoofdstukken is gewijd aan personen met specifieke behoeften, onder wie niet-begeleide minderjarigen. Het handboek is in 25 talen verkrijgbaar en een speciale versie is aangepast aan het Zwitserse recht.

Zie voor meer informatie het Handboek Europees recht op het gebied van asiel, grenzen en immigratie, 2014.

De noodzaak van een gids voor kinderen die uit de EU afkomstig zijn

Het EU-recht ter bescherming van slachtoffers van misdrijven en ter voorkoming en bestrijding van mensenhandel is van toepassing op iedereen, ongeacht nationaliteit. Er is geen eenduidige aanpak voor van ouderlijke zorg verstoken kinderen die in een andere EU-lidstaat dan hun eigen lidstaat bescherming behoeven, onder wie minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

Op basis van de mededeling betreffende het [verslag over de follow-up van de EU-strategie voor de uitroeiing van mensenhandel en het vaststellen van verdere concrete maatregelen](#) (december 2017) zijn de Commissie en het FRA belast met de ontwikkeling van “praktische richtsnoeren [...] ter verbetering van de interinstitutionele en grensoverschrijdende samenwerking om kinderhandel te voorkomen in de EU, de bescherming van kindslachtoffers te waarborgen, duurzame oplossingen te zoeken en hun rechten uit hoofde van het EU-recht en het internationale recht te waarborgen”.

Tal van andere EU-maatregelen ter bescherming van kinderen zijn echter alleen van toepassing op personen die geen EU-onderdaan, onderdaan van een EER-lidstaat of van Zwitserland zijn. Er is dus sprake van een hiaat. Er zijn drie redenen om een gids op te stellen voor kinderen die uit de EU afkomstig zijn.

1. EU-onderdanen en vele personen met een verblijfsvergunning kunnen vrij reizen binnen de EU

EU-onderdanen genieten het recht van vrij verkeer binnen de EU op grond van artikel 3, lid 2, van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU), artikel 20,

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

lid 2, onder a), artikel 21 en titel IV van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) en artikel 45 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. EU-onderdanen hebben het recht om zich vrij te verplaatsen en te verblijven binnen de EU-lidstaten, hoewel er enkele beperkingen en voorwaarden zijn vastgelegd in het EU-recht. Het geografisch gebied van het vrije verkeer omvat ook IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland, uit hoofde van de overeenkomsten met de Europese Economische Ruimte en Zwitserland. Uit hoofde van de [richtlijn vrij verkeer](#) (2004/38/EG) hoeven EU-onderdanen die zich korter dan drie maanden ophouden in een andere EU-lidstaat dan hun eigen lidstaat, zich niet te registreren. Krachtens artikel 21 van de [Schengenuitvoeringsovereenkomst](#) mogen houders van een door een EU-lidstaat afgegeven verblijfsvergunning zich maximaal drie maanden vrij bewegen over het grondgebied van de andere EU-lidstaten (d.w.z. alle EU-lidstaten en geassocieerde Schengenlanden met uitzondering van Ierland en het Verenigd Koninkrijk). Door het ontbreken van grenscontroles in het Schengengebied en de soepele registratieverplichtingen is het onwaarschijnlijk dat EU-onderdanen en houders van een door een EU-lidstaat afgegeven verblijfsvergunning in contact komen met de autoriteiten. Daardoor is de kans klein dat zij worden geïdentificeerd als slachtoffers van mensenhandel. Bovendien kunnen zij – vergeleken met de procedurele waarborgen die gelden in een terugkeerprocedure voor onderdanen van derde landen – snel worden overgebracht naar de lidstaat van herkomst.

2. De beschermende maatregelen zijn hoofdzakelijk ontwikkeld in het kader van het Europees asiel- en migratierecht

De beschermende maatregelen van het Europees asiel- en migratierecht zijn gewoonlijk niet van toepassing op EU-onderdanen. Krachtens Protocol nr. 24 bij het [Verdrag betreffende de Europese Unie](#) en het [Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie](#) inzake asiel voor onderdanen van lidstaten van de Europese Unie moeten de EU-lidstaten worden aangemerkt als veilige landen van herkomst, wat inhoudt dat een verzoek om internationale bescherming van een EU-onderdaan (enige uitzonderingen daargelaten) niet-ontvankelijk moet worden verklaard. De beschermende maatregelen van artikel 10 van de [terugkeerrichtlijn](#) (2008/115/EG) met betrekking tot de terugkeer en verwijdering van niet-begeleide minderjarigen gelden alleen voor personen die geen onderdaan zijn van een EU-lidstaat, de Europese Economische Ruimte of Zwitserland. Dat geldt ook voor de vergemakkelijking van het indienen van klachten op grond van de artikelen 9 en 13 van de [richtlijn inzake sancties tegen werkgevers](#) (2009/52/EG) voor illegaal tewerkgestelde kinderen. Verschillende in het kader van migrerende kinderen ontwikkelde instrumenten zijn bedoeld voor

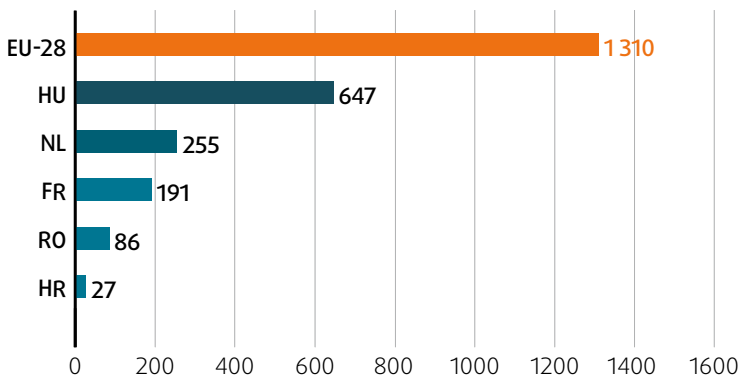
kinderen van buiten de EU en zijn niet of slechts in beperkte mate van toepassing op kinderen die uit de EU afkomstig zijn.

3. Kinderhandel vindt vaak binnen de EU plaats

Er worden nog altijd meisjes en jongens verhandeld binnen de EU. Zij worden verhandeld met het oog op seksuele uitbuiting waaronder voor de productie van kinderporno (meisjes in het bijzonder), gedwongen bedelarij, gedwongen criminele activiteiten en andere motieven.

Volgens het [tweede verslag over de vorderingen die zijn gemaakt op het gebied van de bestrijding van mensenhandel](#) (2018) en de gegevensverzameling inzake mensenhandel in de EU uit 2018 ([Data collection on trafficking in human beings in the EU](#), tabel 3.8.8) van de Commissie, was 23 % van alle in de EU geregistreerde slachtoffers in 2015-2016 een kind. Onder de 2 206 geregistreerde minderjarige slachtoffers bevonden zich 1 310 EU-onderdanen; meer dan 84 % van hen was een meisje. De vijf EU-nationaliteiten met de meeste geregistreerde minderjarige slachtoffers waren de Hongaarse (647), de Nederlandse (255), de Franse (191), de Roemeense (86) en de Kroatische (27) ([afbeelding 2](#)). Deze gegevens hebben betrekking op personen die in aanraking zijn gekomen met de autoriteiten en andere organisaties. Er zijn redenen om aan te nemen dat veel slachtoffers onder de radar blijven.

Afbeelding 2: Aantal geregistreerde minderjarige slachtoffers van mensenhandel in 2015-2016, top vijf van EU-lidstaten

Bron: Europese Commissie, 2018 ([Data Collection on trafficking in human beings in the EU](#), tabel 3.8.8).

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Hoewel de Commissie niet beschikt over statistieken met betrekking tot de etnische achtergrond van slachtoffers van mensenhandel, wijzen verslagen van de EU-lidstaten op het grote risico dat mensen uit Romagemeenschappen, met name vrouwen en kinderen, lopen om slachtoffer te worden van mensenhandel door verwanten. In zijn situatieverslag [Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the EU \(2018\)](#) merkt het Agentschap van de Europese Unie voor samenwerking op het gebied van rechtshandhaving (Europol) op dat kinderen uit Romagemeenschappen een groot risico lopen. In haar studie over groepen met een hoog risico op mensenhandel ([Study on high-risk groups for trafficking in human beings](#)) wijst de Europese Commissie op een stijging van het aantal kindhuwelijken en merkt zij op dat slachtoffers en daders hoofdzakelijk behoren tot bepaalde groepen binnen de Romagemeenschap. De [Groep van deskundigen inzake actie tegen mensenhandel \(GRETA\)](#), die toeziet op de uitvoering van het Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel, heeft ook gevallen gemeld waarin Romameisjes werden verhandeld om te worden uitgehuwelijkt.

Risico op snelle overbrenging van een kind naar het land waar het gewoonlijk verblijft

De EU-lidstaten gaan doorgaans op een van de volgende drie manieren om met niet door hun ouders vergezeld kinderen die verondersteld worden afkomstig te zijn uit de EU en die bescherming behoeven.

1. De meerderheid van de lidstaten past een ad-hocoplossing toe per afzonderlijk geval, waarbij het kind meestal snel en routinematig wordt overgebracht naar de EU-lidstaat waarvan het de nationaliteit bezit of waar het gewoonlijk verblijft, na contact te hebben gezocht met de consulaire diensten.
2. Sommige lidstaten kiezen voor een structurelere oplossing op basis van het samenwerkingskader van de [Brussel II bis-verordening](#) (Verordening (EG) nr. 2201/2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid), en beoordelen de situatie grondiger. De EU-lidstaten vinden dit mechanisme echter te traag.
3. Verschillende EU-lidstaten waarborgen de samenwerking bij het overbrengen van het kind door middel van bilaterale overeenkomsten met een andere lidstaat.

De praktijk van de meeste EU-lidstaten – een snelle overbrenging van het kind naar de EU-lidstaat waar het gewoonlijk verblijft – stoelt op de gedachte dat alle EU-lidstaten in principe veilig zijn. Deze praktijk is ook algemeen verankerd in het recht van het

kind om bij zijn ouders te wonen, tenzij dat in strijd is met zijn belang, overeenkomstig artikel 9 van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#).

Hoewel het recht van het kind om bij zijn ouders te wonen van groot belang is, moeten de autoriteiten eerst vaststellen dat het kind veilig kan terugkeren naar de gezinsomgeving. Om duurzame maatregelen te kunnen nemen, moeten alle acties worden gebaseerd op een individuele beoordeling van de specifieke omstandigheden van het kind, waaronder de omstandigheden die ertoe hebben geleid dat het kind verstoken is van ouderlijke zorg en bescherming behoeft. Ook moet de gezinssituatie worden beoordeeld om na te gaan of terugkeer überhaupt passend is indien de familie mogelijk verantwoordelijk was voor de situatie, bijvoorbeeld wanneer familieleden het kind hebben aangeboden aan een handelaar, lichamelijk, geestelijk of seksueel hebben misbruikt of uit huis hebben gezet.

Als het gaat om verhandeling binnen de EU onderstreept Europol dat de familie vaak een actieve rol speelt bij de uitbuiting van de eigen kinderen. Hoewel kinderen soms alleen worden verhandeld, gaan ze soms ook vergezeld van hun ouders (als slachtoffers van mensenhandel of als daders).

Kinderhandel binnen de EU: betrokkenheid van de ouders

Een van de ernstigste aspecten van dit verschijnsel is de rol van de familie. Europol ontvangt geregeld inlichtingen over kinderen die door hun ouders zijn verkocht aan criminele netwerken die de armoede van gezinnen uitbuiten. In andere gevallen zijn de ouders zelf betrokken bij het verhandelen en uitbuiten van hun eigen kinderen.

Europol-situatieverslag: "Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the European Union", 2018, blz. 8.

Een automatische en snelle overbrenging zonder passende beoordeling van de situatie brengt andere risico's met zich mee, zoals weergegeven in [afbeelding 3](#). Zo kunnen kinderen worden teruggeplaatst bij personen die hen hebben misbruikt of verhandeld, waardoor zij het risico lopen opnieuw slachtoffer te worden. Een snelle overbrenging kan daarnaast de verzameling van bewijs voor mensenhandel ondermijnen, waardoor de dader(s) niet kan/kunnen worden vervolgd, of ervoor zorgen dat het kind verstoken blijft van de juiste bijstand en bescherming.

Om duurzame maatregelen te kunnen nemen, moeten alle acties worden gebaseerd op een individuele beoordeling van de specifieke omstandigheden van het kind,

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

inclusief de omstandigheden die ertoe hebben geleid dat het kind verstoken is van ouderlijke zorg en/of bescherming behoeft.

Afbeelding 3: Mogelijke risico's van het routinematig overbrengen van kinderen naar de EU-lidstaat van herkomst

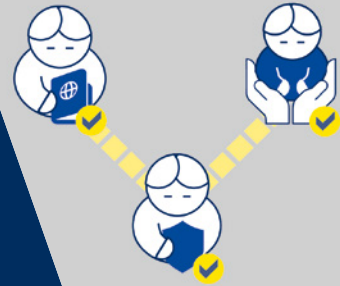
Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

De autoriteiten moeten voorkomen dat kinderen na de terugkeer naar hun eigen EU-lidstaat opnieuw slachtoffer worden van mensenhandel (doordat zij opnieuw worden gesmokkeld naar de lidstaat waar zij eerder werden aangetroffen, of naar een andere lidstaat) en wederom bescherming nodig hebben. Duurzame maatregelen zorgen ook voor een efficiënt gebruik van de publieke personele en financiële middelen van de lidstaten.

Deze gids legt de nadruk op het vroegtijdig beoordelen van het belang van het kind en is bedoeld ter ondersteuning van een duurzamer optreden dat beter is afgestemd op het kind.

→ *Bijlage 2* biedt een niet-uitputtende lijst van verslagen met informatie over minderjarige slachtoffers van mensenhandel en over kinderen die op een andere wijze worden uitgebuit door criminele groepen.

Deel 1: Rechtskader en beginselen van kindbescherming

Deel 1 zet het rechtskader en de kindbeschermingsbeginselen waarop deze gids is gebaseerd, uiteen. Verschillende internationale en Europese instrumenten hebben betrekking op de bescherming van kinderen die verstoken zijn van ouderlijke zorg en die bescherming behoeven in een andere EU-lidstaat dan hun eigen lidstaat. De vier kindbeschermingsbeginselen die in het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) zijn vervat, dienen voor de lezer als uitgangspunt bij het uitvoeren van de in deel 2 voorgestelde acties. Acties ter ondersteuning van kinderen moeten deel uitmaken van een nationaal geïntegreerd kindbeschermingssysteem.

1.1. Rechtskader

In deze paragraaf wordt een korte uiteenzetting gegeven van de belangrijkste rechtsinstrumenten die aan het advies in deze gids ten grondslag liggen. Naast de algemene kindbeschermingsregels zijn er verschillende andere rechtsgebieden van toepassing op de bescherming van kinderen in grensoverschrijdende gevallen. Die vallen in drie categorieën uiteen: instrumenten om grensoverschrijdende samenwerking te bevorderen; instrumenten om slachtoffers van misdrijven te beschermen, en instrumenten ter bestrijding van mensenhandel. De instrumenten worden weer gegeven in [afbeelding 4](#).

Afbeelding 4: Relevante instrumenten

Opmerkingen: EU-rechtsinstrumenten zijn blauw gemarkeerd. De Brussel II bis-verordening wordt momenteel herzien; de nieuwe tekst is mogelijk in 2019 gereed.

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

→ Voor een volledige lijst van relevante bindende en niet-bindende instrumenten, zie bijlage 1: Verwijzingen naar de wetgeving.

1. Algemene kindbeschermingsinstrumenten

De twee overkoepelende documenten met algemene kindbeschermingsregels zijn het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind.

- Het [Handvest van de grondrechten van de EU](#) omvat in artikel 24 het recht van kinderen op “de bescherming en de zorg die nodig zijn voor hun welzijn” en op vrijheid van meningsuiting. “Aan hun mening in hen betreffende aangelegenheden wordt in overeenstemming met hun leeftijd en rijpheid passend belang gehecht” (artikel 24, lid 1). “Bij alle handelingen in verband met kinderen [...] vormen de belangen van het kind een essentiële overweging” (artikel 24, lid 2). “Ieder kind heeft het recht, regelmatig persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met zijn beide ouders te onderhouden [...]” (artikel 24, lid 3). Mensenhandel is bij artikel 5, lid 3, verboden.
- Het door alle EU-lidstaten geratificeerde [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) verleent kinderen een brede waaier van kindspecifieke burgerlijke, culturele, economische, politieke en sociale rechten. Het verdrag verplicht de EU-lidstaten om kinderen te beschermen tegen geweld, misbruik, verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik (artikel 19). Artikel 20 voorziet in bijzondere bescherming en bijstand voor kinderen die tijdelijk of blijvend het verblijf in het gezin waartoe zij behoren, moeten missen. Het verdrag voorziet ook in bescherming tegen exploitatie, waaronder seksuele exploitatie (artikelen 34 tot en met 36) en in de plicht om het lichamenteel en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij te bevorderen van een kind dat het slachtoffer is van verwaarlozing, exploitatie of misbruik (artikel 39). Deze rechten zijn van toepassing op alle kinderen in het rechtsgebied van de verdragsluitende staten. Het [Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie bij het Verdrag inzake de rechten van het kind](#) bevat verdere definities en beschermende maatregelen.

MEER WETEN?

VN-richtsnoeren inzake niet-begeleide minderjarigen

Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind, het toezichthoudend orgaan dat is opgericht bij het Verdrag inzake de rechten van het kind, heeft in algemene opmerking nr. 6 richtsnoeren opgesteld voor de behandeling van niet-begeleide minderjarigen. Het Comité gaat hierin in op hun specifieke behoeften, zoals een initiële beoordeling, de benoeming van een voogd, gezinshereniging, duurzame oplossingen en maatregelen om herhaalde

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

mensenhandel te voorkomen. Hoewel de algemene opmerkingen van het Comité niet bindend zijn, bieden ze een leidraad bij de uitlegging van de verdragsbepalingen.

Zie voor meer informatie: General Comment No. 6. Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, 2005.

2. Instrumenten om grensoverschrijdende samenwerking te bevorderen

Bij de [Brussel II bis-verordening](#) (Verordening (EG) nr. 2201/2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid) is op EU-niveau een gemeenschappelijke justitiële ruimte vastgesteld. De verordening is van toepassing op alle burgerlijke zaken die betrekking hebben op “de toekenning, de uitoefening, de overdracht, de beperking of de beëindiging van de ouderlijke verantwoordelijkheid” (artikel 1, onder b)). Overeenkomstig overweging 5 “[...] is deze verordening van toepassing op alle beslissingen betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid, inclusief maatregelen ter bescherming van het kind [...]”. De verordening heeft derhalve betrekking op zaken als gezagsrecht, voogdij, de bescherming van kinderen in verband met eigendom, uithuisplaatsing en pleegzorg. Het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) legt het begrip “burgerlijke zaken” aldus uit dat het ook maatregelen kan omvatten die naar het recht van een lidstaat onder het publiekrecht vallen, zoals de uithuisplaatsing van het kind (zaak C-435/06). De verordening geldt niet alleen voor beslissingen van rechtbanken, maar voor elke beslissing die wordt genomen door een autoriteit met rechtsbevoegdheid in zaken waarop de verordening betrekking heeft, zoals sociale en kindbeschermingsautoriteiten.

Overeenkomstig artikel 2, punt 3, is de verordening van toepassing op alle EU-lidstaten met uitzondering van Denemarken. Op grond van deze bepaling moeten alle beslissingen van de bevoegde autoriteiten in de EU worden erkend en gehandhaafd conform gemeenschappelijke regels. Deze verordening speelt derhalve een centrale rol in de bescherming van kinderen in de EU wanneer er meer dan één lidstaat bij betrokken is.

Overeenkomstig artikel 1, lid 3, onder g), en overweging 10, is de [Brussel II bis-verordening](#) niet van toepassing op “maatregelen genomen ten gevolge van door kinderen begane strafbare feiten”. Het HvJ-EU heeft onderstreept dat de verordening niet van toepassing is op “maatregelen tot detentie van een kind bij wijze van straf voor het begaan van een strafbaar feit”, maar wel op de grensoverschrijdende plaatsing van een minderjarige voor therapeutische en opvoedkundige doeleinden in een gesloten instelling (zie HvJ-EU, zaak C-92/12, punten 65-66).

Alle EU-lidstaten zijn partij bij het [Verdrag van Den Haag van 1996](#) inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen (Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996).

In de EU krijgt de [Brussel II bis-verordening](#) voorrang boven het [Verdrag van Den Haag van 1996](#) indien het betrokken kind zijn gewone verblijfplaats op het grondgebied van een lidstaat heeft en de zaak betrekking heeft op een kwestie die onder de verordening valt. Indien echter niet kan worden vastgesteld dat een kind zijn gewone verblijfplaats in een EU-lidstaat heeft, en dat kind aanwezig is op het grondgebied van een lidstaat, is het Verdrag van Den Haag van 1996 van toepassing. De verordening heeft altijd voorrang wat betreft de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen van andere EU-lidstaten (artikel 61 van de verordening).

Het belangrijkste verschil tussen de [Brussel II bis-verordening](#) en het [Verdrag van Den Haag van 1996](#) is dat de verordening geen regels inzake het toepasselijke recht omvat en het verdrag wel. Wanneer er twijfel bestaat over het toepasselijke recht, is derhalve het verdrag van toepassing (artikelen 15 tot en met 22).

In 2016 is een begin gemaakt met de evaluatie van de [Brussel II bis-verordening](#), die in de zomer van 2019 zal worden afgerond. In de bijgewerkte tekst zullen een aantal in deze praktische gids genoemde bepalingen worden versterkt.

Tot slot vereist het [Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen](#) dat de staten die partij zijn kinderen uit de eigen staat die zich in een andere staat bevinden, ondersteuning bieden via hun consulaire posten. Zo moeten zij juridische en andere bijstand verlenen aan een kind dat wegens een strafbaar feit in hechtenis zit (artikel 36, lid 1, onder c)) en om het belang van het kind te waarborgen, met name wat betreft de voogdij (artikel 5).

3. Instrumenten op het gebied van strafrecht en slachtofferbescherming

Bij aanvang van een strafprocedure treden er verschillende beschermingsmechanismen in werking voor alle slachtoffers van misdrijven, onder wie kinderen, dankzij de [richtlijn slachtofferrechten](#) (2012/29/EU). Bovendien bieden de artikelen 22 en 24 kinderen specifieke waarborgen tijdens strafprocedures.

[Richtlijn 2011/93/EU](#) ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie stelt een aantal waarborgen en

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

beschermingsmaatregelen vast voor minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting. Bovendien voorziet de richtlijn in definities van verschillende soorten seksuele misdrijven en in straffen, verzwarende omstandigheden en preventieve maatregelen.

Op Ierland na hebben alle EU-lidstaten het [Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik](#) (Verdrag van Lanzarote) geratificeerd.

Online seksuele uitbuiting van kinderen – het meest schokkende aspect van cybercriminaliteit

Online seksuele uitbuiting van kinderen blijft het meest schokkende aspect van cybercriminaliteit. Seksueel misbruik van kinderen bestond voor de opkomst van het internet ook, maar de onlinedimensie ervan heeft daders in staat gesteld om online contacten met elkaar te onderhouden en om hoeveelheden kinderporno te vergaren die tien jaar geleden ondenkbaar waren. Het groeiende aantal steeds jongere kinderen dat toegang heeft tot apparatuur met internetverbinding en sociale media biedt daders toegang tot kinderen op manieren die niet mogelijk zijn in de offlineomgeving. Deze trend heeft aanzienlijke implicaties voor de wijze waarop kinderen online seksueel worden uitgebuit.

Europol, Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA), 2018, hoofdstuk 5.

Daarnaast biedt de [richtlijn betreffende procedurele waarborgen voor kinderen](#) een aantal procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklagde zijn in een strafprocedure. Deze richtlijn beoogt ervoor te zorgen dat zij de procedure kunnen begrijpen en volgen en hun recht op een eerlijk proces kunnen uitoefenen, alsook om recidive bij kinderen te voorkomen en om hun sociale integratie te bevorderen. De EU-lidstaten moeten de richtlijn in juni 2019 in nationaal recht hebben omgezet.

4. Instrumenten ter bescherming van slachtoffers van mensenhandel

De [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) (Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan) is het belangrijkste EU-instrument ter bescherming van slachtoffers van mensenhandel.

Slachtoffers van mensenhandel zijn houders van rechten. Zij hebben rechten voor, tijdens en na strafprocedures en hun recht op bijstand en ondersteuning is niet afhankelijk van hun medewerking. Slachtoffers hebben recht op informatie, onderdak, materiële bijstand, medische en psychologische ondersteuning, rechtsbijstand en

bescherming tijdens strafprocedures. Sommige slachtoffers hebben bijzondere bescherming nodig vanwege specifieke omstandigheden, zoals zwangerschap, hun gezondheidstoestand, een handicap, een geestesstoornis of psychische aandoening, of ernstige vormen van psychisch, fysiek of seksueel geweld die zij hebben ondergaan. Artikel 11, lid 7, van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) en artikel 22 van de [slachtofferrichtlijn](#) vereisen dat de lidstaten die omstandigheden aan de hand van een individuele beoordeling in ogenschouw nemen.

Het EU-rechts- en beleidskader ter bestrijding van mensenhandel is anderszins specifiek en heeft bijzondere aandacht voor kinderen, met als cruciaal uitgangspunt dat de leeftijd, het geslacht en de bijzondere behoeften van minderjarige slachtoffers in aanmerking worden genomen, onder meer wat betreft gezondheid, zorg en onderwijs.

De artikelen 13 tot en met 16 van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) voorzien in aanvullende beschermende maatregelen voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel, waaronder de aanname dat het kind minderjarig is, voogdij voor niet-begeleide minderjarigen, op maat gesneden ondersteunende diensten en versterkte bescherming in strafprocedures. Bij de toepassing van deze richtlijn moet, overeenkomstig het [Handvest van de grondrechten van de Europese Unie](#) en het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#), het belang van het kind vooropstaan.

[Richtlijn 2004/81/EG van de Raad](#) bevat specifieke regels inzake verblijfsvergunningen voor slachtoffers van mensenhandel die samenwerken met de autoriteiten.

Kinderhandel: resterende hiaten wat betreft de omzetting van EU-recht

“Dit overzicht laat zien dat de lidstaten grote inspanningen gedaan hebben om [de richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel] om te zetten. Toch blijft er belangrijke ruimte voor verbetering, met name met betrekking tot: specifieke maatregelen om kinderen te beschermen, het vermoeden van minderjarigheid van kinderen en het beoordelen van hun leeftijd, de bescherming voor en tijdens strafrechtelijke procedures, toegang tot onvoorwaardelijke bijstand, schadevergoeding, niet-strafbaarheid, bijstand en ondersteuning van familieleden van minderjarige slachtoffers, evenals preventie.”

Europese Commissie (2016), *verslag ter beoordeling van de mate waarin de lidstaten de nodige maatregelen hebben genomen om te voldoen aan Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, in overeenstemming met artikel 23, lid 1, van de richtlijn, blz. 18.*

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Ook andere internationale en regionale instrumenten zijn relevant: het VN-Verdrag tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad en het bijbehorende Protocol van Palermo inzake de voorkoming, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel, en het Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel. Beide instrumenten zijn door alle EU-lidstaten geratificeerd.

Een begrijpelijke gids over de rechten van slachtoffers van mensenhandel

De Commissie heeft in alle officiële EU-talen “De EU-rechten van slachtoffers van mensenhandel” gepubliceerd. Deze gids biedt een praktisch en compleet overzicht van de rechten van slachtoffers van mensenhandel op basis van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, de EU-wetgeving en de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Zie voor meer informatie: Europese Commissie (2013), De EU-rechten van slachtoffers van mensenhandel.

1.2. Beginselen van de rechten van het kind

Het Verdrag inzake de rechten van het kind stelt vier kernbeginselen vast die de staten die partij zijn als uitgangspunt dienen te nemen bij de uitvoering en uitlegging van de verdragsrechten. Het betreft:

- de plicht om het belang van het kind te beschermen als eerste overweging in alle besluiten en acties met betrekking tot het kind;
- de plicht om passend belang te hechten aan de mening van het kind in overeenstemming met zijn of haar leeftijd, rijpheid en capaciteiten;
- het recht van het kind op leven, overleven en ontwikkeling, en
- het verbod op discriminatie.

Tabel 1 toont hoe deze beginselen hun weerslag vinden in de desbetreffende internationale en EU-instrumenten.

Tabel 1: Beginselen van kinderrechten in internationale en EU-instrumenten

Instrument	Beginsele			
	Belang van het kind	Het recht te worden gehoord	Het recht op leven en ontwikkeling	Discriminatieverbod
Internationale instrumenten				
Verdrag inzake de rechten van het kind	Artikel 3	Artikel 12	Artikel 6	Artikel 2
Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel	Artikelen 10, 14, 16 en 28	–	–	Artikel 3
Verdrag van Lanzarote van de Raad van Europa	Preambule; artikel 14, lid 3, artikel 30, lid 1, en artikel 31, lid 1	Artikel 9, lid 1, artikel 31, lid 1, onder c), artikel 35, lid 1, en artikel 36, lid 2	–	Artikel 2
Verdrag van Den Haag van 1996 (Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996)	Preambule; artikel 8 en 9	Artikel 23, lid 2, onder b)	–	–
EU-instrumenten				
Handvest van de grondrechten van de EU	Artikel 24, lid 2	Artikel 24, lid 1	Artikel 2	Artikel 21
Richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel	Overweging 8; artikel 13	Artikel 14	–	–
Richtlijn betreffende de rechten van slachtoffers	Overweging 14; artikel 1, lid 2	Overwegingen 41 en 42; artikel 10	Overweging 66	Overwegingen 9 en 66
Richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen	Overwegingen 2, 6 en 30; artikel 18	–	–	–

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Brussel II bis-verordening	Overweging 12; artikelen 12, 15 en 23	Overweging 19; artikel 11, lid 2, artikel 23, onder b) en d), artikel 41, lid 2, onder c, en artikel 42, lid 2, onder a)	–	Artikel 59
----------------------------	---------------------------------------	--	---	------------

Opmerking: – = niet van toepassing.

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Deze vier beginselen vormen een leidraad voor de lezer bij de uitvoering van de tien acties die in deel 2 worden uiteengezet. De acties 3 en 4 van deel 2 bieden uitleg bij de toepassing van het belang van het kind en de plicht om passend belang te hechten aan diens mening. Het recht op leven en ontwikkeling vereist dat de staten die partij zijn zo veel mogelijk moeten instaan voor de overleving en ontwikkeling van het kind. Met "ontwikkeling" wordt hier bedoeld op de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke, psychologische en maatschappelijke ontwikkeling van het kind. Het non-discriminatiebeginsel verplicht de staten ertoe de rechten als bedoeld in het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) te eerbiedigen en deze rechten te waarborgen voor ieder kind in hun rechtsgebied, zonder daarbij enig onderscheid te maken. De beschermende diensten moeten worden verleend ongeacht de status van het kind of van diens ouders/wettige voogden, met inbegrip van hun nationale, etnische en sociale afkomst.

1.3. Geïntegreerde kinderbeschermings-systemen

Artikel 19, lid 1, van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) verplicht de staten die partij zijn ertoe om kinderen te beschermen tegen alle vormen van geweld, misbruik of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, door middel van wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied.

Bij artikel 19, lid 2, is bepaald dat die maatregelen ter bescherming sociale programma's dienen te omvatten om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming en voor opsporing, melding, verwijzing, onderzoek, behandeling en inschakeling van rechterlijke instanties. Een holistisch kinderbeschermingssysteem vereist alomvattende, geïntegreerde maatregelen op alle gebieden die in artikel 19, lid 2, worden genoemd, aldus het VN-Comité voor de Rechten van het Kind in [algemene opmerking nr. 13](#).

In een geïntegreerd kindbeschermingssysteem staat het kind centraal. Het zorgt ervoor dat alle betrokken personen, organisaties en systemen – onderwijs, gezondheidszorg, welzijn, rechtspraak, maatschappelijk middenveld, gemeenschap en familie – samenwerken om het kind te beschermen.

De Europese Commissie heeft een document met [tien beginselen voor geïntegreerde kindbeschermingssystemen](#) opgesteld als leidraad bij de hervorming van die systemen in de EU-lidstaten. De tien beginselen zijn:

1. ieder kind wordt erkend, gerespecteerd en beschermd als een rechthebbende met niet-onderhandelbare rechten op bescherming;
2. geen enkel kind wordt gediscrimineerd;
3. de kindbeschermingssystemen omvatten preventieve maatregelen;
4. gezinnen worden ondersteund in hun rol als primaire verzorgers;
5. de samenleving is zich bewust van en ondersteunt het recht van het kind om vrij te zijn van alle vormen van geweld;
6. kindbeschermingssystemen bieden passende zorg conform de internationale normen: [VN-richtsnoeren voor de alternatieve zorg voor kinderen](#);
7. kindbeschermingssystemen hebben een transnationale en grensoverschrijdende dimensie;
8. het kind wordt ondersteund en beschermd;
9. opleiding over het herkennen van risico's;
10. er zijn veilige, breed gecommuniceerde, vertrouwelijke en toegankelijke rapportagemechanismen.

Beginsel 3 heeft betrekking op preventie. Het is van het grootste belang om de onderliggende oorzaken die kinderen en jongeren in gevaar brengen, te identificeren te bestrijden. Risicofactoren kunnen individueel, economisch, maatschappelijk of cultureel van aard zijn. De kwetsbaarheid kan dus afhangen van de persoonlijke omstandigheden van het kind, de gezinssituatie, de economische situatie en de vraag naar een bepaalde vorm van uitbuiting. De kindbeschermingsautoriteiten moeten al deze risicofactoren preventief aanpakken; dat geldt ook voor de andere nationale en lokale overheden die verantwoordelijk zijn voor onderwijs, gezondheid, integratie, arbeid enz.

Kinderen zijn bijzonder kwetsbaar voor mensenhandel, hoewel zij niet alleen door hun kwetsbaarheid gevaar lopen. Mensenhandel is een uiterst winstgevende vorm van georganiseerde misdaad die wordt aangewakkerd door de vraag die uitbuiting in de hand werkt. Mensenhandelaren grijpen alle mogelijkheden aan – zoals mazen

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

in de wet en structurele en contextuele kwetsbaarheden – om onder meer vrouwen en kinderen, de Romagemeenschap en personen met een handicap uit te buiten.

MEER WETEN?

De Groep van deskundigen inzake actie tegen mensenhandel (GRETA) heeft opgemerkt dat Roma zeer kwetsbaar zijn voor mensenhandel als gevolg van structurele etnische en genderdiscriminatie, armoede en sociale uitsluiting, die leiden tot geringe onderwijsprestaties, hoge werkloosheid, huiselijk geweld en moeilijke levensomstandigheden die vooral vrouwen en kinderen treffen. Ongeregistreerde kinderen lopen een groter risico om te worden verhandeld.

Zie voor meer informatie: GRETA (2018), "Trafficking in children", thematisch hoofdstuk in het zesde algemeen verslag op de site van de Raad van Europa.

Preventie kan onder meer de vorm aannemen van bijstand aan gezinnen die moeite hebben om voor de kinderen te zorgen. Dit is met name van belang wanneer het gezin zelf mogelijk betrokken is bij de handel in of uitbuiting van de eigen kinderen, wanneer het gezin het kind vraagt om te vertrekken om geld voor het gezin te verdienen, of wanneer kinderen het gezin verlaten om te ontsnappen aan geweld. Kinderen die zich in een dergelijke situatie bevinden, kunnen het doelwit zijn van mensenhandelaren en zijn gevoelig voor hun beloften. Een uitgebreid maatregelenpakket om misbruik of uitbuiting te voorkomen, kan bijvoorbeeld algemeen maatschappelijk werk, les in ouderschap, ondersteuning thuis, sociale uitkeringen en arbeidsregelingen voor volwassenen en jongeren omvatten, alsook voorlichting voor gezinnen over het risico op mensenhandel dat kinderen lopen wanneer zij gescheiden zijn van hun gezin of in het buitenland gaan werken of studeren.

Wanneer maatregelen voor specifieke kwesties of specifieke groepen kinderen buiten het algemene beschermingskader vallen, raakt het kindbeschermingssysteem versnipperd. Kinderen hebben vaak meerdere problemen die raken aan kindbescherming en een versnipperd systeem leidt ertoe dat zij verstoken blijven van hulp op alle gebieden of een alomvattende oplossing.

MEER WETEN?

Kinderbeschermingssystemen in kaart gebracht

Het FRA heeft de nationale kindbeschermingssystemen in de 28 EU-lidstaten in kaart gebracht. De informatie heeft betrekking op vijf gebieden: wetgevingskader, verantwoordelijke nationale autoriteiten, personele en financiële middelen, identificatie- en meldingsprocedures en procedures om kinderen in alternatieve zorg te plaatsen, en

monitoringsystemen. De inventarisatie laat zien dat bepaalde groepen kinderen, die met bijzondere uitdagingen te maken hebben, door de versnipperde nationale rechtskaders geen toegang hebben tot bepaalde rechten en passende en hoogwaardige diensten: kinderen met een handicap, kinderen die behoren tot een etnische minderheid, kinderen in het jeugdrecht, irreguliere migranten, en niet-begeleide en gescheiden kinderen. Uit de [inventarisatie](#) blijkt ook dat slechts 13 EU-lidstaten beschikken over een specifiek(e) nationa(a)l(e) kindbeschermingsbeleid of -strategie.

Zie voor meer informatie: FRA, “Mapping child protection systems in the EU” en “National policy framework (action plan or strategy)”, op de [website van het FRA](#).

Verscheidene EU-lidstaten hebben standaardwerkprocedures en -protocollen opgesteld voor de aanpak van situaties met vermoedelijke minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Deze procedures of protocollen dragen bij aan een vlotte samenwerking en een duidelijke verdeling van de taken en verantwoordelijkheden binnen de lidstaat. Tegelijkertijd moeten de specifieke procedures die zijn ontwikkeld voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel deel uitmaken van het algemene nationale kindbeschermingssysteem en mogen deze daar niet parallel aan lopen.

Het aanpakken van mensenhandel moet onderdeel zijn van de reguliere kindbeschermingsdiensten. Een geïntegreerd kindbeschermingssysteem heeft nog altijd probleemgerichte expertise en respons nodig, maar deze moeten worden ingekaderd in het algemene systeem. Met een geïntegreerde aanpak kan worden ingespeeld op een verscheidenheid aan situaties waar een individueel kind mee te maken kan krijgen. Zo'n aanpak kan voorzien in de behoeften van kinderen, onder wie minderjarige slachtoffers van mensenhandel, in het land waarvan zij de nationaliteit bezitten en over de grens.

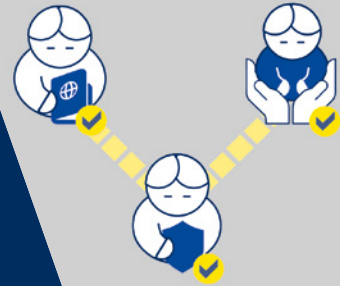

Acties die de Commissie heeft ondernomen als follow-up van de EU-strategie voor de uitroeiing van mensenhandel

“[...] de Commissie [zal] de lidstaten steunen bij het bieden van volledige en toegankelijke bescherming en helpen bij de integratie van slachtoffers van mensenhandel, waarbij rekening wordt gehouden met de genderspecifieke behoeften. Zij zal tevens toezien op en advies geven over het verstrekken van kindvriendelijke diensten op nationaal niveau, met inbegrip van zorg, gezondheidszorg en onderwijs voor slachtoffers van mensenhandel, rekening houdend met geslacht, leeftijd en bijzondere behoeften van individuele kinderen. Ten slotte zal zij de tenuitvoerlegging van de tien beginselen voor geïntegreerde systemen voor kindbescherming bevorderen ([10 Principles for integrated child protection systems](#))”.

Mededeling van de Europese Commissie (2017), verslag over de follow-up van de EU-strategie voor de uitroeiing van mensenhandel en het vaststellen van verdere concrete maatregelen, blz. 5.

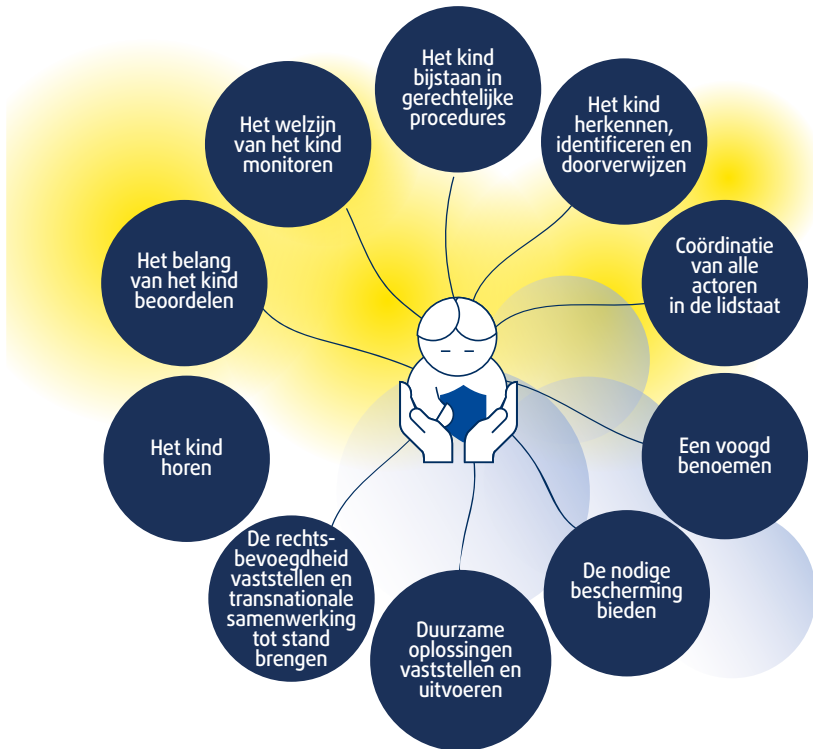
Deel 2: Tien noodzakelijke beschermende acties

Deel 2 van deze gids bevat een beschrijving van de tien acties ter bescherming van kinderen die verstoken zijn van ouderlijke zorg en die bescherming behoeven in een andere EU-lidstaat dan hun eigen lidstaat.

Afbeelding 5 toont welke acties in overweging moeten worden genomen vanaf de identificatie van het kind tot als er een duurzame oplossing is gevonden en uitgevoerd. De tien acties hebben geen strikte chronologische volgorde. Sommige acties zijn steeds relevant, zoals het horen van het kind. Afhankelijk van het specifieke geval, het nationale doorverwijzingsmechanisme en de verschillende betrokken nationale en lokale instanties kan het zijn dat sommige acties tegelijkertijd of in een andere volgorde plaatsvinden.

Afbeelding 5: Tien acties ter ondersteuning van kinderen die verstoken zijn van ouderlijke zorg en bescherming nodig hebben, onder wie slachtoffers van mensenhandel die zich in een andere EU-lidstaat bevinden dan hun eigen lidstaat

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Bij de toepassing van de tien acties dient de lezer de volgende vier horizontale voorwaarden in ogenschouw te nemen.

Preventie: alle personen die in contact komen met kinderen, moeten alle vormen van geweld voorkomen. Preventieve maatregelen maken deel uit van de beschermende maatregelen die de staten die partij zijn, moeten nemen uit hoofde van artikel 19 van het Verdrag inzake de rechten van het kind. Preventie kan gepaard gaan met acties om kinderen minder kwetsbaar te maken voor slachtofferschap en de factoren die die kwetsbaarheid in de hand werken, te bestrijden. De preventie van mensenhandel vergt een veelzijdige benadering gericht op vele organisaties en individuen in de keten van mensenhandel. Er moet met name goed worden gelet

op bepaalde groepen kwetsbare jongens en meisjes, waarbij de ontwikkeling van hun situatie op de voet gevolgd moet worden om vroegtijdig te kunnen ingrijpen. Vooral meisjes en minderjarige Roma worden structureel gediscrimineerd op grond van gender en etnische afkomst. Sommige van deze kinderen zijn misbruikt, leven op straat of wonen in opvanghuizen of instellingen. Preventieve maatregelen draaien niet alleen om vroegtijdig ingrijpen in individuele gevallen, maar ook om de ontwikkeling van gezinsondersteunende mechanismen, maatschappelijk werk, arbeidsregelingen, alternatieven voor institutionele zorg en bredere beleidsmaatregelen.

Kinderbeschermingswaarborgen en screening: organisaties die rechtstreeks met kinderen werken, moeten over een systeem beschikken om te voorkomen dat hun medewerkers de rechten van kinderen schenden. Zo'n systeem moet bijvoorbeeld maatregelen omvatten, zoals een beleid voor de respons op vermeend kindermisbruik, een kindvriendelijke klachtenregeling en het controleren van de strafregisters op eerdere veroordelingen wegens kindermisbruik, voordat iemand met kinderen mag werken. Op grond van artikel 10 van de [richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen](#) zijn de EU-lidstaten verplicht om de nodige maatregelen te nemen zodat het iemand die is veroordeeld voor een seksueel misdrijf, kan worden verboden om beroepsactiviteiten uit te oefenen waarbij hij in aanraking komt met kinderen. De richtlijn bepaalt ook dat de lidstaten elkaar moeten informeren over veroordelingen of verboden om te werken met kinderen, in overeenstemming met [Kaderbesluit 2009/315/JBZ van de Raad](#). Dergelijke controles moeten niet alleen bij de werving, maar regelmatig plaatsvinden. Het Europees Strafreferentiesysteem (Ecris) biedt de mogelijkheid om de strafdossiers van EU-burgers te controleren.

MEER WETEN?

Standaarden voor het kindbeschermingsbeleid bij organisaties

Het FRA heeft informatie over de kindbeschermingssystemen in de EU-28 verzameld, onder meer over de wijze waarop professionals worden gecertificeerd en geaccrediteerd en over de vraag of medewerkers worden gescreend.

Niet alle EU-lidstaten beschikken over accreditatie- en vergunningsprocedures voor professionals op het gebied van kindbescherming. De procedures die er wel zijn, omvatten niet altijd een screeningprocedure. De screening vindt meestal plaats bij de aanstelling. De accreditatie- en vergunningsprocedures zijn niet altijd gekoppeld aan verplichte (initiële of doorlopende) opleidingen voor professionals die met kinderen werken, onder wie administratief personeel en medewerkers die betrokken zijn bij de dagelijkse zorg voor kinderen in instellingen.

Zie voor meer informatie: FRA (2015), [Certification and accreditation procedures for professionals](#).

Kwalificatie van personeel: medewerkers die met kinderen werken, moeten gekwalificeerd zijn en aan hoge professionele normen voldoen. Zij moeten voldoende en regelmatig worden opgeleid om een hoogwaardige dienstverlening te waarborgen. In de opleiding moeten onderwerpen aan bod komen zoals: mensenhandel en de genderspecifieke aspecten daarvan, kinderrechten met de nadruk op de participatie van kinderen, het desbetreffende wettelijke en bestuurlijke kader, communicatie met kinderen, culturele en genderoverwegingen, veiligheidskwesaties, de nationale doorverwijzingsmechanismen voor kinderhandel, de rol van de centrale autoriteiten als bedoeld in de [Brussel II bis-verordening](#), en de beoordeling van het belang van het kind bij het bepalen van een duurzame oplossing. Sommigen, zoals personeelsleden van de centrale autoriteiten, moeten contacten leggen met hun tegenhangers in andere lidstaten; voor hen is het ook zinvol om taalcursussen te volgen. Gezamenlijke opleidingsactiviteiten met verschillende beroepsgroepen zijn bijzonder doeltreffend en moeten dan ook worden bevorderd.

Tijdigheid: kinderen moeten snel hulp krijgen. Er moeten onverwijld noodmaatregelen worden genomen. Om bij de vaststelling van een duurzame oplossing rekening te houden met het belang van het kind, is echter een passende individuele beoordeling van de bijzondere omstandigheden van elk minderjarig slachtoffer nodig, en die moet niet overhaast plaatsvinden. Er moet een goede balans tussen tijdigheid en passende beschermingsbehoeften worden gevonden. Er moet rekening worden gehouden met de ervaringen van ieder afzonderlijk kind, en de bijstandsbehoeften moeten op het individuele kind worden toegesneden, rekening houdend met diens leeftijd en geslacht en met de gevolgen van de specifieke vorm van uitbuiting waarmee het kind te maken heeft gehad. Een minderjarig slachtoffer van mensenhandel of een getraumatiseerd kind dat niet over een goed familienetwerk beschikt, heeft misschien meer tijd nodig om te herstellen van de traumatische ervaring en om na te kunnen denken over zijn of haar toekomst.

Actie 1: Het kind herkennen, identificeren en doorverwijzen

Het kind herkennen

Het begint bij doeltreffende mechanismen om van ouderlijke zorg verstoken kinderen die bescherming behoeven, onder wie minderjarige slachtoffers van mensenhandel, te herkennen. Een efficiënte en vroegtijdige herkenning van kinderen die bescherming nodig hebben is de eerste stap om ervoor te zorgen dat zij als rechthebbenden worden behandeld en passende bijstand en bescherming ontvangen.

Overeenkomstig artikel 19 van het Verdrag inzake de rechten van het kind moeten de staten die partij zijn maatregelen nemen om kinderen tegen alle vormen van geweld en uitbuiting te beschermen, waaronder maatregelen om kindermishandeling te identificeren. Dit vereist doeltreffende mechanismen om verwaarloosde, uitgebuite of misbruikte kinderen te herkennen. Wanneer kindslachtoffers niet vroegtijdig worden herkend, kunnen zij hun rechten niet effectief doen gelden.

Het kan moeilijk zijn om te herkennen dat een kind bescherming nodig heeft. Kinderen kunnen verschillend reageren op misbruik of uitbuiting: sommigen vertonen fysieke tekenen van misbruik; anderen vertonen gedragsproblemen, zijn depressief, voelen zich schuldig of tonen helemaal geen emoties. Kinderen beseffen vaak niet dat zij worden misbruikt, omdat zij zich gaan hechten aan de dader en zichzelf niet zien als slachtoffer. Misbruikers of andere volwassenen hebben de kinderen misschien verteld hoe zij zich moeten gedragen om te voorkomen dat zij de aandacht trekken van volwassenen of overheidsfunctionarissen. Kinderen die bescherming nodig hebben, bijvoorbeeld omdat zij van huis zijn weggevloden, willen misschien geen contact met de autoriteiten uit angst om naar huis te worden teruggestuurd.

Kinderen behoren tot de groepen die het grootste risico lopen om slachtoffer te worden van mensenhandel. Netwerken van mensenhandelaren richten hun pijlen specifiek op gezinnen in economische moeilijkheden. Veel minderjarige slachtoffers van mensenhandel vinden niet dat ze worden uitgebuit, maar zien hun situatie als een daad van loyaliteit aan hun gezin.

Krachtens artikel 11 van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) moeten de lidstaten de nodige maatregelen nemen om te voorzien in gepaste mechanismen die het mogelijk maken om slachtoffers van mensenhandel vroegtijdig te identificeren. Op grond van artikel 18 van de richtlijn zijn de lidstaten verplicht om regelmatige

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

opleiding voor functionarissen, waaronder eerstelijnsagenten, die mogelijk in contact komen met slachtoffers en potentiële slachtoffers van mensenhandel, te bevorderen.

MEER WETEN?

Onderzoek naar de identificatie van slachtoffers van mensenhandel

Volgens de studie van de Europese Commissie over groepen met een hoog risico op mensenhandel vormt het feit dat kinderen hun situatie niet in de hand hebben en zich mogelijk niet bewust zijn van dat gebrek aan controle, een belangrijke belemmering voor de identificatie van kinderhandel. Soms, met name in het geval van seksuele uitbuiting, verplaatsen georganiseerde criminele netwerken de kinderen veelvuldig binnen het land of naar andere landen. Dat doen zij om te voorkomen dat de kinderen een band opbouwen met personen aan wie zij vervolgens hun situatie uit de doeken doen; om maximale winst te behalen en om niet te worden opgespoord.

Zie Europese Commissie (2015), Study on high-risk groups for trafficking in human beings.

EU-lidstaten melden dat mensenhandelaren minder zichtbare vormen van dwang zijn gaan gebruiken, waarbij de slachtoffers een zekere bewegingsruimte krijgen en de intimidatie en bedreigingen minder in het oog springen. Er is een verschuiving naar psychologisch geweld en misbruik van de afhankelijke situatie van de slachtoffers. De lidstaten zijn van mening dat er vooruitgang is geboekt ten aanzien van de identificatie van slachtoffers, niet in de laatste plaats dankzij de versterkte binnenlandse en grensoverschrijdende samenwerking tussen de verschillende betrokken autoriteiten en sectoren.

Zie Europese Commissie (2018), Staff working document of the Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings.

Volgens Europol zijn er meldingen van familieclans die kinderen dwingen om misdrijven te plegen of te bedelen. Europol is geïnformeerd over internationale onderzoeken naar familieclans met een EU-nationaliteit die hun eigen kinderen, kinderen van verwanten of door families afgestane kinderen uitbuiten. De kinderen werden verhandeld om bepaalde vermogensdelicten te plegen en/of om gedwongen te bedelen, en soms moesten ze geld inzamelen voor niet-bestaande goede doelen.

Zie Europol (2018), Child trafficking: Who are the victims and the criminal networks trafficking them in and into the EU.

Eenieder heeft de plicht om verdenkingen van kindermisbruik te melden aan de bevoegde autoriteiten. Een brede waaier van personen kan in contact komen met van ouderlijke zorg verstoken kinderen die bescherming behoeven. Zij moeten waakzaam zijn en proactief nagaan of kinderen bescherming nodig hebben. Het betreft hier bijvoorbeeld politieagenten, rechters, advocaten, maatschappelijk werkers, ngo-medewerkers, artsen, docenten en personen die bij grensdoorlaatposten werken.

Kinderen die bescherming nodig hebben, kunnen zich op tal van plaatsen bevinden: op straat, in een ziekenhuis of bij een grensdoorlaatpost. Professionals moeten weten wat de voornaamste risico's zijn.

Professionals die met kinderen in aanraking komen, moeten aannames vermijden en moeten waken voor mogelijke vooroordelen op grond van culturele, religieuze, nationale of etnische achtergrond, geslacht of andere kenmerken van de kinderen of hun volwassen begeleiders.

FRA-gids over onwettig profileren

Het FRA heeft in 2010 een (in 2018 bijgewerkte) praktijkgids opgesteld voor rechtshandhavers en grenswachten, waarin met casestudies wordt geïllustreerd in welke situaties profileren zinvol kan zijn en in welke situaties het onwettig en/of contraproductief kan zijn.

Zie voor meer informatie: FRA (2018), [Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide](#).

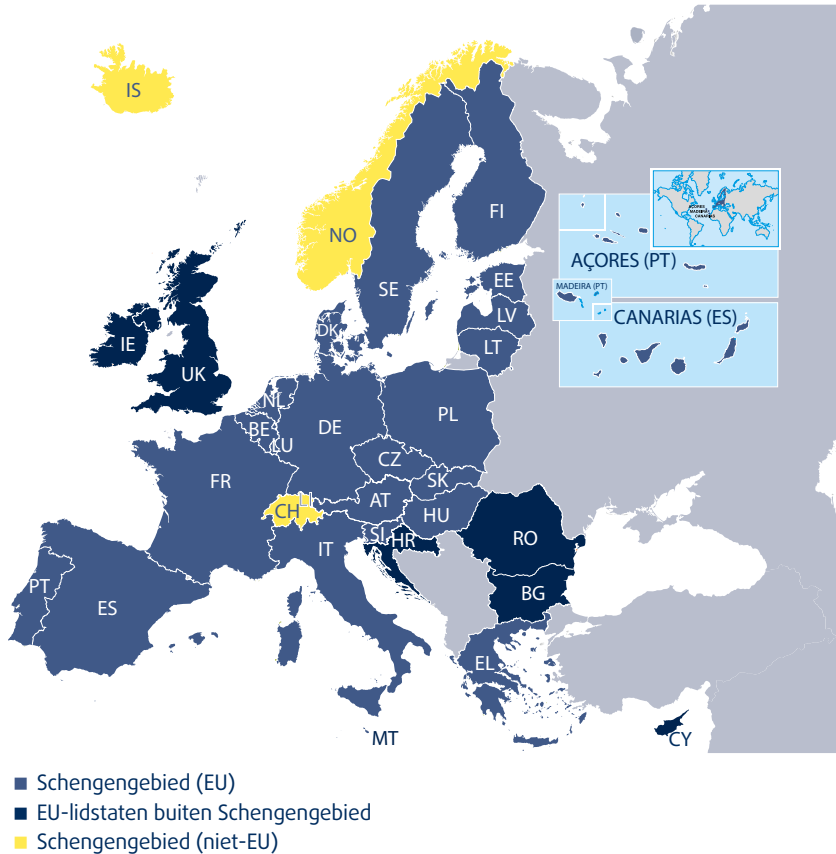
Actie 1 beschouwt herkenning vanuit twee bredere contexten. Het eerste deel gaat over de vaker voorkomende situatie waarin uitgebuite, misbruikte of verwaarloosde kinderen zich op het grondgebied van de lidstaat bevinden. Het tweede deel gaat over het aan de binnengrenzen herkennen van kinderen die op weg zijn naar een andere EU-lidstaat. De identificatie vindt echter niet in één stap plaats. Slachtoffers maken zich vaak niet bekend in het eerste contact met hulpverleners of rechtshandhavingsautoriteiten. De inspanningen om slachtoffers te identificeren moeten niet alleen op toegangspunten tot het land, maar ook op risicovolle sectoren worden gericht.

Opsporing op het grondgebied van de EU-lidstaat

Overeenkomstig de [richtlijn vrij verkeer \(2004/38/EG\)](#) hebben EU-burgers het recht om maximaal drie maanden in een andere lidstaat te verblijven. Houders van een door een EU-lidstaat afgegeven verblijfsvergunning mogen zich eveneens maximaal drie maanden vrij bewegen over het grondgebied van de andere partijen bij de Schengenovereenkomst (d.w.z. alle EU-lidstaten en geassocieerde Schengenlanden, met uitzondering van Ierland en het Verenigd Koninkrijk).

Het [Schengengebied](#) omvat alle EU-lidstaten behalve Bulgarije, Cyprus, Ierland, Kroatië, Roemenië en het Verenigd Koninkrijk. Tevens omvat het IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland (zie [afbeelding 6](#)). Sommige lidstaten hebben tijdelijke grenscontroles ingesteld in verband met ernstige dreigingen. De Commissie publiceert regelmatig een bijgewerkte lijst met [kennisgevingen van een tijdelijke herinvoering van de grenscontroles](#).

Afbeelding 6: Schengengebied (maart 2019)

Bron: Europese Commissie, 2019.

Na drie maanden mag het gastland bepaalde voorwaarden stellen aan het verblijf, zoals een bewijs van inkomsten (of inschrijving voor een opleiding) en ziektekostenverzekering, of bewijs dat men familielid is van iemand die recht heeft op een verblijfsvergunning (artikel 7 van de [richtlijn vrij verkeer](#)). Na een verblijf van drie maanden moeten EU-onderdanen zich mogelijk registreren bij de nationale autoriteiten (artikel 8). In de praktijk zijn de meeste kinderen die bescherming behoeven (onder wie minderjarige slachtoffers van mensenhandel) en in een EU-lidstaat verblijven, echter niet geregistreerd.

Wanneer een kind zich in een andere lidstaat dan de eigen lidstaat bevindt, moeten verschillende professionals en organisaties in die staat, zoals de politie, maatschappelijk werkers, docenten, zorgwerkers en maatschappelijke organisaties, proactief nagaan of het kind bescherming nodig heeft.

De verschillende situaties, individuele verhalen en omstandigheden zijn legio. Bestaand onderzoek wijst evenwel op een aantal veelvoorkomende situaties:

- een kind, meestal een meisje, wordt seksueel uitgebuit op straat, in een bordeel, in een massagesalon of in een particulier onderkomen;
- een kind in de schoolgaande leeftijd woont als huishoudhulp in slechte arbeidsomstandigheden bij een niet-verwant gezin en gaat vaak niet naar school;
- een kind steelt cosmetica, telefoons, USB-sticks, gps-systemen of andere elektronische apparaten uit winkels, of berooft klanten van hun handtas;
- een kind bedelt urenlang op straat, ongeacht de weersomstandigheden, en overleeft door etensresten van restaurants te eten;
- een kind kweekt of verkoopt cannabis of andere verboden stoffen;
- een kind leeft op straat en heeft misschien geestelijke gezondheidsproblemen of gebruikt drugs;
- een kind hangt rond op straat en gaat niet naar school.

Afhankelijk van de situatie waarin het kind zich bevindt, zullen sommige mensen het kind eerder opmerken dan andere. Opmerkzaamheid van personen die in staat zijn om kwetsbare kinderen te herkennen is belangrijk voor een vroegtijdige opsporing en doorverwijzing van kinderen die ondersteuning nodig hebben.

Opsporing aan de grens bij binnenkomst of vertrek

Bij gebrek aan grenscontroles binnen het Schengengebied worden kinderen die bescherming nodig hebben maar zelden opgemerkt aan de grens. De grenscontroles die nog plaatsvinden in de EU – omdat de betrokkene van/naar een niet-Schengenland reist of omdat een Schengenland de controles aan de binnengrenzen tijdelijk opnieuw heeft ingevoerd – bieden de mogelijkheid om kinderen op te merken die mogelijk bescherming nodig hebben.

Het [Schengeninformatiesysteem](#) (SIS, Verordening (EU) 2018/1862) is een nuttig instrument om vermiste kinderen te identificeren en te voorkomen dat kinderen die

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

dreigen te worden ontvoerd door een ouder, familielid of voogd, verder kunnen reizen. Een in het SIS ingevoerde waarschuwing dat een kind risico loopt, kan bijdragen aan de identificatie van kinderen die het slachtoffer dreigen te worden van mensenhandel, uithuwelijking, vrouwelijke genitale verminking of andere vormen van gendergerelateerd geweld. Ook helpt zo'n waarschuwing te voorkomen dat kinderen slachtoffer worden van of betrokken raken bij terreurmisdriven, bijvoorbeeld dat zij worden ingelijfd bij of gerekruteerd door gewapende groeperingen, of worden verplicht actief aan vijandelijkheden deel te nemen. Om personen die in het SIS geregistreerd zijn, nauwkeuriger te identificeren, kunnen alfanumerieke en biometrische controles worden verricht die de bescherming van kwetsbare personen verbeteren. Bij het gebruik van het SIS moet het belang van het kind op de eerste plaats komen.

MEER WETEN?

Het Agentschap van de Europese Unie voor het operationeel beheer van grootschalige IT-systemen op het gebied van vrijheid, veiligheid en recht (eu-LISA)

eu-LISA, het Agentschap van de Europese Unie voor het operationeel beheer van grootschalige IT-systemen op het gebied van vrijheid, veiligheid en recht, is verantwoordelijk

voor het operationele beheer van de grootste centrale EU-informatiesystemen op het terrein van justitie en binnenlandse zaken. Hieronder vallen het Schengeninformatiesysteem en verschillende andere databanken, die hoofdzakelijk gegevens over niet-EU-onderdanen bevatten. De op centraal niveau door eu-LISA beheerde IT-systemen zijn een nuttig instrument voor de nationale bevoegde autoriteiten: zij kunnen in realtime over de meest nauwkeurige informatie beschikken en kunnen kinderhandel zodoende beter aanpakken. Afhankelijk van het doel kunnen de systemen worden gebruikt door grenswachten, rechtshandhavings-, visum-, migratie- en asielautoriteiten, en door gerechtelijke en douaneautoriteiten.

Zie voor meer informatie de website van eu-LISA.

Een brede waaier van personen kan in contact komen met kinderen die verstoken zijn van ouderlijke zorg en bescherming nodig hebben (met inbegrip van minderjarige slachtoffers van mensenhandel), zoals medewerkers van luchtvaartmaatschappijen, luchthavenpersoneel en grenswachten. Zij zouden:

- ✓ bekend moeten zijn met de nationale administratieve voorschriften die gelden wanneer kinderen het land verlaten of binnenkomen (bijvoorbeeld toestemming van de ouders of een verklaring onder ede);

- √ bekend moeten zijn met actuele risicoanalyses over mensenhandel, onder meer met betrekking tot het genderspecifieke karakter van het misdrijf, patronen en trends;
- √ ongebruikelijk gedrag en ongebruikelijke fysieke of emotionele signalen bij een kind of bij de begeleidende volwassene(n) moeten waarnemen;
- √ bijzonder goed moeten opletten wanneer een volwassene die niet de ouder is een groep kinderen, of verschillende kinderen bij verschillende gelegenheden vergezelt;
- √ de documenten van begeleidende volwassenen die niet de ouders of vertegenwoordigers van het kind zijn, aan een nauwkeurige inspectie moeten onderwerpen;
- √ het Schengeninformatiesysteem (SIS II) moeten raadplegen om te controleren of het kind als vermist is opgegeven;
- √ de betreffende personen bij twijfel moeten onderwerpen aan een tweedelijnscontrole. Zo kan met de autoriteiten van de plaats van herkomst worden overlegd over de volwassene die het kind begeleidt. Het doel en de taken van de tweedelijnscontrole moeten in overeenstemming zijn met de richtsnoeren van het [VEGA-handboek van Frontex](#);
- √ op de hoogte moeten zijn van de internationale samenwerkingsmogelijkheden, transnationale communicatiemiddelen en kanalen waarover zij kunnen beschikken, waaronder informatie-uitwisseling en -analyse via Europol;
- √ de kindbescherming moeten inschakelen wanneer zij op zich niets bijzonders vaststellen, maar er toch twijfels bestaan over het welzijn van het kind. De informatie over de zaak zou moeten worden gedeeld met de kindbescherming op de plaats van bestemming, zodat die een bezoek kan afleggen en voor een follow-up kan zorgen. Er is echter een risico dat het kind vermist raakt vóór de follow-up of onvindbaar is voor de maatschappelijke instanties. Dit is bijvoorbeeld mogelijk wanneer de betrokkenen van adres veranderen of onjuiste contactgegevens verstrekken.

Krachtens artikel 23 van de [Schengengrenscodes](#) (Verordening (EU) 2016/399) hebben de EU-lidstaten het recht om controles te verrichten op hun grondgebied, mits die niet neerkomen op grenscontroles. Deze willekeurige politiecontroles kunnen helpen om kinderen die risico lopen te herkennen. Veel van de bovenstaande punten – zoals op de hoogte zijn van risicoanalyses over kinderhandel – kunnen ook helpen om bij dergelijke controles kinderen te identificeren die risico lopen.

Identificatierichtsnoeren van de Europese Commissie

De Commissie heeft met name voor consulaire diensten en grenswachten richtsnoeren ontwikkeld om slachtoffers van mensenhandel te herkennen.

Zie voor meer informatie: Europese Commissie (2013), [Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings](#).

Frontex-handboek voor kinderen op luchthavens (VEGA)

Frontex, het Europees Grens- en kustwachtagentschap, heeft voor grenswachten een handboek met richtsnoeren voor de bescherming van kinderen op luchthavens ontwikkeld. Het VEGA-handboek bevat praktische tips, zoals waar men op moet letten bij grensovergangen, mogelijke vragen om aan kinderen te stellen, eerste- en tweedelijnscontroles en doorverwijzing. Frontex werkt momenteel aan een vergelijkbaar handboek voor de land- en zeegezinnen.

Zie voor meer informatie: Europees Grens- en kustwachtagentschap (2015), [VEGA Handboek: Kinderen op luchthavens. Kinderen die onderweg risico lopen. Richtsnoeren voor grensbewakers](#).

Europese Commissie, Study on high-risk groups for trafficking in human beings

Dit verslag van de Commissie bevat een hoofdstuk over groepen kinderen die het grootste risico lopen om slachtoffer te worden van mensenhandel, ingedeeld op basis van risicoprofielen.

Zie voor meer informatie: Europese Commissie (2015), [Study on high-risk groups for trafficking in human beings](#).

Een kind dat alleen reist of met een volwassene die niet de ouder of wettige voogd is, heeft een geldig paspoort of identiteitsbewijs en een extra officieel document nodig, zoals vastgesteld in de nationale wetgeving. Dit officiële document wordt ondertekend door de ouders of wettige voogd, in sommige gevallen door een notaris, en machtigt het kind om te reizen buiten de EU-lidstaat waar het woont. Er bestaan geen gemeenschappelijke EU-regels ter zake en elke EU-lidstaat beslist afzonderlijk of het kind dergelijke documenten nodig heeft en zo ja welke. Sommige lidstaten vereisen een bewijs waaruit blijkt dat de ouders toestemming geven dat het kind alleen of met een andere volwassene die geen ouder is het land mag verlaten (verklaring onder ede). Dit is op zichzelf echter niet genoeg om kinderhandel te voorkomen.

Gestandaardiseerd toestemmingsformulier voor reizen

Deel III (Preventieve maatregelen) van de gids met goede praktijken van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht beveelt de staten aan om een gestandaardiseerd toestemmingsformulier voor reizen vast te stellen dat zo nodig kan worden gebruikt als bewijs dat er toestemming is gegeven voordat een kind een rechtsgebied mag verlaten (zie onder 1.2.2 in de gids). Het gebruik van een standaard toestemmingsformulier voor reizen kan duidelijkheid verschaffen en de risico's in verband met de veelheid aan toestemmingsformulieren die door de EU-lidstaten worden gebruikt, verminderen. Staten die een nationaal modelformulier willen ontwikkelen, wordt aanbevolen gebruik te maken van de informatie op de [website van de Haagse Conferentie](#).

Zie voor meer informatie: de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht, [Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III, Preventive Measures](#) (gids met goede praktijken uit hoofde van het Verdrag van Den Haag van 25 oktober 1980 inzake de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen, deel III, Preventieve maatregelen), 2005.

De identiteit vaststellen

Zodra de autoriteiten hebben bepaald dat een kind bescherming nodig heeft, zal hun eerste contact met het kind gericht zijn op de vaststelling van zijn of haar identiteit. Het beginsel van het belang van het kind als bedoeld in artikel 3 van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) en in de desbetreffende EU-instrumenten (zie [tabel 1](#)) moet vooropstaan in alle maatregelen die worden genomen om het kind te identificeren en voor verdere actie door te verwijzen naar de juiste autoriteiten.

Dit houdt onder meer in dat de autoriteiten tijdens het eerste contact het kind niet mogen onderwerpen aan uitgebreide ondervragingen over de situatie, levensomstandigheden en achtergrond van het kind. Het eerste contact met het kind dient kort te zijn en is enkel bedoeld om het kind te identificeren, basisinformatie (zoals de verblijfplaats en de ouders) vast te stellen en basisinformatie te verzamelen die nodig is om direct in te staan voor de veiligheid en het welzijn van het kind. De verdere beoordeling moet vervolgens door de kinderbescherming worden verricht.

Tijdens de identificatiefase moet het kind respectvol worden behandeld op een manier die bij zijn of haar leeftijd past, en de beschikking krijgen over een tolk als het kind de plaatselijke taal niet machtig is. De autoriteiten moeten kindvriendelijke informatie verstrekken over belangrijke onderwerpen, zoals de mogelijkheid om de consulaire post om hulp te vragen, waarom de autoriteiten de identiteit moeten vaststellen, waarom vingerafdrukken worden genomen en welke vervolgstappen er worden genomen om het kind te beschermen.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

→ Zie ook [actie 3](#): “Het kind horen” voor meer informatie over het spreken met, luisteren naar en informeren van kinderen.

Vaak is de politie belast met de vaststelling van de identiteit van het kind. Afhankelijk van de omstandigheden kunnen sommige of al deze acties vereist zijn:

- beschikbare documenten controleren, zoals identiteitsdocumenten of paspoorten, om de naam, nationaliteit, leeftijd enz. van het kind vast te stellen;
- vingerafdrukken (in geval van oudere kinderen indien dat is toegestaan door de nationale wetgeving) en een foto van het kind nemen;
- nationale databanken controleren om na te gaan of het kind eerder in aanraking is geweest met de politie en om welke reden;
- het Schengeninformatiesysteem (SIS II) raadplegen om te controleren of het kind als vermist is opgegeven;
- Europol raadplegen in geval van ernstige en georganiseerde misdaad: vragen om controles van databanken, operationele analyse en ondersteuning bij onderzoeken en operaties;
- de consulaire post van de lidstaat of het land waar het kind gewoonlijk verblijft informeren.

Verhandelde kinderen zeggen soms dat zij volwassen zijn om te voorkomen dat zij nauwlettender in de gaten worden gehouden of omdat de mensenhandelaren hun dat hebben opgedragen. Ook kan het kind worden gedwongen om te reizen op een vervalst paspoort voor een volwassene.

Wanneer de leeftijd onduidelijk blijft maar er redenen zijn om aan te nemen dat de betrokkene minderjarig is, moeten de autoriteiten totdat de leeftijd nader bepaald is, aannemen dat de betrokkene een kind is, overeenkomstig de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) (artikel 13, lid 2), de [richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen](#) (artikel 18) en de [richtlijn betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure](#) (artikel 3) en het [Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel](#) (artikel 10). Bij oudere adolescenten kan de leeftijdsbepaling een uitdaging vormen.

Wanneer een kind krachtens het nationale recht aan een leeftijdsbepaling moet worden onderworpen, moet de minst ingrijpende methode worden toegepast en heeft het kind het recht om te worden gehoord en te worden ondersteund door

een voogd. Zie voor een overzicht van de toepasselijke wetgeving, de nodige waarborgen en de bestaande methoden voor leeftijdsbepaling de gids van het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken.

EASO-gids over leeftijdsbepaling

Het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken (EASO) heeft praktische richtsnoeren opgesteld om de leeftijd van personen zonder papieren te bewijzen. De gids biedt een overzicht van de bestaande methoden, de voor- en nadelen ervan en de vereiste waarborgen. Hoewel de EASO-gids is opgesteld in het kader van internationale-beschermingsprocedures, zijn de richtsnoeren ook relevant voor kinderen die uit de EU afkomstig zijn.

Zie voor meer informatie: Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken (2018), EASO Practical Guide on age assessment.

Doorverwijzing

Van ouderlijke zorg verstoken kinderen die bescherming behoeven in een andere EU-lidstaat dan hun eigen lidstaat, moeten worden doorverwezen naar de nationale kinderbeschermingsautoriteiten. Samen met de andere relevante autoriteiten moeten die onmiddellijke maatregelen nemen om de veiligheid van het kind te waarborgen, het kind onderdak te bieden en in zijn of haar basisbehoeften te voorzien. De kinderbeschermingsautoriteiten onderzoeken de zaak verder.

Wanneer is vastgesteld of wordt vermoed dat het kind is verhandeld, zal de politie de zaak ook voorleggen aan de speciale politie-eenheid, het nationale doorverwijzingsmechanisme of degenen die verantwoordelijk zijn voor de bestrijding van mensenhandel, zodat zij het kind officieel kunnen identificeren als een slachtoffer van mensenhandel.

Actie 2: Een voogd benoemen

In het internationale en het Europese recht wordt erkend dat het belangrijk is om een voogd te benoemen voor van ouderlijke zorg verstoken kinderen om het belang van het kind te waarborgen en diens welzijn te bevorderen. De talrijke verwijzingen naar de “wettige voogd” in het Verdrag inzake de rechten van het kind duiden op de belangrijke rol van wettige voogden bij de bescherming van kinderen die tijdelijk of permanent niet binnen het gezin verblijven en wier belangen niet kunnen worden behartigd door hun ouders (zie ook VN-Comité voor de Rechten van het Kind, [algemene opmerking nr. 6, punt 33](#)).

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Het EU-recht bepaalt bij artikel 14, lid 2, van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) dat de lidstaten een voogd of een vertegenwoordiger moeten aanwijzen voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel vanaf het moment dat de minderjarige is geïdentificeerd door de autoriteiten, indien volgens het nationale recht de dragers van de ouderlijke verantwoordelijkheid de belangen van het minderjarige slachtoffer niet kunnen behartigen en/of het niet kunnen vertegenwoordigen wegens een belangenconflict tussen hen en het minderjarige slachtoffer. Artikel 16, lid 3, breidt deze plicht uit naar niet-begeleide minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Bovendien vereist artikel 15 dat de bevoegde autoriteiten een vertegenwoordiger aanstellen voor een kind dat betrokken is bij een strafonderzoek of strafprocedure, indien volgens het nationale recht de dragers van de ouderlijke verantwoordelijkheid het minderjarige slachtoffer niet mogen vertegenwoordigen wegens een belangenconflict tussen hen en het minderjarige slachtoffer.

In dezelfde geest vereist artikel 20 van de [richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen](#) dat de "bevoegde autoriteiten [...] een bijzondere vertegenwoordiger van het kindslachtoffer aanwijzen, wanneer de personen die de ouderlijke verantwoordelijkheid dragen, het kind krachtens het nationale recht niet mogen vertegenwoordigen omdat tussen hen en het kindslachtoffer een belangenconflict bestaat, of wanneer het kind niet begeleid is of van zijn gezin is gescheiden".

De benoeming van een tijdelijke voogd is een noodmaatregel zoals geregeld in artikel 20 van de [Brussel II bis-verordening](#). De EU-lidstaat waar het kind verblijft kan een besluit nemen over de tijdelijke voogdij, ook als een andere lidstaat rechtsbevoegd is. De verantwoordelijkheden van de tijdelijke voogd worden beëindigd zodra de bevoegde rechtbank de zaak overneemt en een nieuwe voogd benoemt of andere langetermijnmaatregelen neemt.

Wanneer een kind naar het land van de gewone verblijfplaats wordt overgebracht voordat er een tijdelijke voogd is benoemd, gaat men voorbij aan het belang om de situatie van het kind, de gezinssituatie en de omstandigheden die het kind daar zou aantreffen, grondig te beoordelen. Een snelle overbrenging kan hernieuwde kinderhandel of hernieuwd misbruik in de hand werken. Om in te staan voor het belang van het kind en verder misbruik te voorkomen, hebben de autoriteiten enige tijd nodig om alle omstandigheden te beoordelen. Het is cruciaal om tijdens deze periode een voogd te benoemen. De voogd kan als vertrouwenspersoon helpen om de situatie van het kind en het gezin beter te beoordelen en om besluiten te nemen die duurzaam zijn en het belang van het kind dienen.

Zoals weergegeven in [afbeelding 7](#), zijn voogden verantwoordelijk voor het algehele welzijn van het kind, de bescherming van het belang van het kind, de vertegenwoordiging in rechte en aanvulling van de beperkte handelingsbekwaamheid van het kind. De voogd moet de persoon zijn die het meest complete beeld heeft van de behoeften van het kind. De voogd verkeert in een unieke positie om de verschillende autoriteiten en het kind met elkaar in contact te brengen; hij of zij is de schakel tussen het kind en de specialisten die het kind zorg en bijstand verlenen, zoals advocaten, gezondheidsdiensten, scholen, opvangfaciliteiten, kindbeschermingsdiensten, de politie en slachtofferhulporganisaties.

Voogden spelen daarnaast een belangrijke rol bij de grensoverschrijdende aspecten van een zaak. Zo kunnen zij helpen om het contact met de familie te herstellen, contact onderhouden met de ouders of verdere familie van het kind in een andere lidstaat of het kind begeleiden tijdens het overbrengen naar een ander land.

Afbeelding 7: Taakstelling van de voogd

Bron: FRA en Europese Commissie, 2014 (*Voogdij over kinderen die van ouderlijke zorg verstoken zijn*, blz. 17).

Het [voogdijhandboek](#) van het FRA en de Commissie bevat een compleet overzicht van de rol en verantwoordelijkheden van voogden en de werking van voogdijstelsels. De lezer kan dat handboek raadplegen voor meer informatie over de rol en

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

verantwoordelijkheden van voogden, het beheer van voogdijsstelsels en de specifieke taken van de voogd.

Handboek “Voogdijsstelsels voor kinderen die van ouderlijke zorg verstoken zijn”: specifieke behoeften van minderjarige slachtoffers van mensenhandel

Het FRA en de Commissie hebben een handboek gepubliceerd om de nationale voogdijsstelsels te versterken en beter toe te rusten op de specifieke behoeften van minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Het handboek biedt de EU-lidstaten richtsnoeren en aanbevelingen en gaat in op de kernbeginselen, de opzet en het beheer van voogdijsstelsels. Dit handboek is beschikbaar in alle EU-talen.

Zie voor meer informatie: FRA (2015), [Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union – with a particular focus on their role in responding to child trafficking](#) (Voogdijsstelsels voor kinderen die van ouderlijke zorg verstoken zijn – met bijzondere aandacht voor de rol van voogden in de bestrijding van kinderhandel).

Actie 3: Het kind horen

Een van de kernbeginselen van de internationale en Europese kinderbescherming is het recht van het kind om zijn of haar mening vrijelijk te uiten over alle onderwerpen die het kind betreffen. Aan de mening van het kind moet passend belang worden gehecht overeenkomstig de leeftijd en rijpheid van het kind, zoals bepaald in artikel 24 van het [Handvest](#) en artikel 12 van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#).

→ Zie ook [actie 8](#): “*Het kind bijstaan in gerechtelijke procedures*” voor richtsnoeren voor het horen van kinderen in strafprocedures.

Met de mening van kinderen moet terdege rekening worden gehouden overeenkomstig de rijpheid van elk afzonderlijk kind, de specifieke situatie en de opties die gelet op de context beschikbaar zijn. Zo kan de mening van het kind van belang zijn voor de vraag of de voogd een man of een vrouw moet zijn en of gezinshereniging al dan niet de beste optie is. Het raadplegen van het kind en het terdege rekening houden met zijn of haar mening is niet alleen een wettelijke plicht, maar pakt ook positief uit voor de bescherming van het kind. Het kind zal eerder geneigd zijn om de autoriteiten te vertrouwen en meer openstaan voor samenwerking. Zo kan worden voorkomen dat kinderen onderduiken of opnieuw worden verhandeld, wat zorgt voor een duurzame oplossing en een doeltreffend gebruik van publieke middelen.

Kinderen via participatie meer zeggenschap geven

Aangezien slachtoffers van geweld in een machteloze positie verkeren, zijn er maatregelen nodig die met de nodige omzichtigheid zijn omgeven om ervoor te zorgen dat het op kindbescherming gerichte optreden kinderen niet nog machtelozer maakt, maar positief bijdraagt aan hun herstel en re-integratie via zorgvuldig gefaciliteerde participatie. Het Comité merkt op dat de participatie van gemarginaliseerde en/of gediscrimineerde groepen wordt belemmerd. De aanpak van deze belemmeringen is met name van belang voor de bescherming van kinderen, aangezien zij vaak de grootste gevolgen ondervinden van geweld.

Zie VN-Comité voor de Rechten van het Kind (2011), *algemene opmerking nr. 13, punt 63*.

Het informeren van, luisteren naar en rekening houden met de mening van kinderen is geen eenmalige taak die alleen relevant is bij het eerste contact met het kind. Integendeel: dit is een essentieel onderdeel van alle acties die in deze praktijkgids worden voorgesteld (zie [afbeelding 8](#)), vanaf de herkenning van een kind dat bescherming behoeft tot als er een duurzame oplossing is. Afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het geval kunnen kinderen zich uitspreken over hun veiligheid, zorgregelingen, gezinshereniging, de benoeming van de voogd, de beste duurzame oplossing en tal van andere beslissingen die hen betreffen.

Afbeelding 8: Kinderen informeren en passend belang hechten aan hun mening gedurende alle tien acties

HET KIND INFORMEREN EN PASSEND BELANG HECHTEN AAN ZIJN MENING

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Toereikende informatie

Een kind kan pas zijn mening uiten wanneer het op volledige en begrijpelijke wijze is geïnformeerd over de procedure, de vervolgstappen en alle beschikbare opties. Kinderen moet worden gevraagd naar hun voorkeur. Het recht op informatie en het recht om te worden gehoord zijn nauw aan elkaar verwant en gaan dus samen.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Het geven van passende en begrijpelijke informatie is een essentieel aspect van het luisteren naar een kind en het opbouwen van vertrouwen. Wanneer een kind een bepaalde situatie onvoldoende kent of begrijpt, wordt het beperkt in zijn mogelijkheden om zijn mening te uiten, beslissingen te nemen en zelfs om vragen te stellen. Tabel 2 bevat verwijzingen naar het recht op informatie dat in verschillende EU-rechtsinstrumenten is vervat. Deze tabel laat zien dat de richtlijn slachtofferrechten de meest uitvoerige bepalingen omvat.

Tabel 2: Het recht op informatie in het desbetreffende EU-recht

Uitdrukkelijk genoemde aspecten van het recht op informatie	Instrument		
	Richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel	Richtlijn betreffende de rechten van slachtoffers	Richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen
Algemene verwijzing naar het recht op informatie	Overwegingen 19 en 21; artikel 11, lid 5	Artikel 1	Overweging 50
Vergoeding van kosten	–	Overweging 23; artikel 14	–
Tolken	Artikel 11	Overwegingen 34, 35 en 36; artikel 7	–
Wijze en inhoud van de communicatie met het slachtoffer	Artikel 11, lid 6	Overwegingen 26, 27, 29, 31, 32, 33 en 40; artikel 4, artikel 6 en artikel 11, lid 3	–
Informatie voor slachtoffers met bijzondere behoeften	Artikel 11	Overweging 38; artikel 9	–
Eenvoudige, toegankelijke taal gebruiken, rekening houdend met de specifieke behoeften van het slachtoffer	–	Overweging 21; artikelen 3 en 7	–

Opmerking: – = niet van toepassing.

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Beter geïnformeerde kinderen zijn beter in staat om deel te nemen aan gerechtelijke procedures. Dit zorgt weer voor een betere samenwerking met de autoriteiten en geeft de kinderen het gevoel dat ze worden gerespecteerd en serieus genomen. Het geven van voldoende informatie is dus voor alle partijen gunstig.

Tolken

Mogelijk spreekt het kind de plaatselijke taal niet of beheerst het die taal op een zeer elementair niveau. In voorkomend geval moet met het oog op goede communicatie een gekwalificeerde tolk worden ingeschakeld die is opgeleid om met kinderen te communiceren. Tolken dienen onafhankelijk, bekend bij de autoriteiten en betrouwbaar te zijn. De tolk mag niet beweren een vriend of familielid van het kind te zijn. Mogelijk geeft het kind de voorkeur aan telefonische tolkdiensten wanneer er zeer gevoelige onderwerpen worden besproken. Het EASO heeft een [nieuwe opleidingsmodule over vertolking in asielzaken](#) ontwikkeld, die op verzoek toegankelijk is. Hoewel deze module vooral gericht is op asiel, kunnen bepaalde tolktechnieken van pas komen bij de vertolking van gesprekken met kinderen die uit de EU afkomstig zijn.

Controlelijst voor tolken die met kinderen werken

- ✓ Wees professioneel, hartelijk en vriendelijk.
- ✓ Toon geen emoties, bijvoorbeeld afkeuring of verbazing, hoe schokkend het onderwerp ook is.
- ✓ Vel geen oordeel over het kind.
- ✓ Stuur het kind niet en probeer het niet te beïnvloeden.
- ✓ Vertaal precies wat het kind zegt; voeg niets toe en vat het niet samen.
- ✓ Verander niets aan wat het kind zegt, dus verbeter bijvoorbeeld de grammatica niet en voeg geen details toe.
- ✓ Gebruik geen jargon of specialistische termen in de veronderstelling dat kinderen die begrijpen.
- ✓ Wees neutraal.
- ✓ Stel zelf geen vragen.
- ✓ Houd de informatie geheim; maak geen informatie over het kind openbaar en verstrek geen contactgegevens van het kind.

Een genderperspectief

Professionals moeten beseffen dat zij de communicatie soms moeten aanpassen op basis van het geslacht van het kind. [Tabel 3](#) laat zien hoe deze overwegingen zijn verwerkt in twee van de drie belangrijkste EU-rechtsinstrumenten.

Tabel 3: Expliciete verwijzingen naar geslacht in het desbetreffende EU-recht

Overwegingen	Instrument		
	Richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel	Richtlijn betreffende de rechten van slachtoffers	Richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen
Geslacht	Overwegingen 3, 12 en 25; artikel 1	Overwegingen 9, 17, 56, 57, 61 en 64; artikel 9, lid 3, onder b), artikel 22, lid 3, artikel 23, lid 2, onder d), en artikel 26, lid 2	—

Opmerking: — = niet van toepassing.

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Bij de toepassing van een genderperspectief zijn de volgende overwegingen van belang:

- **geslacht van de betrokken professionals:** het kind moet worden gevraagd of het een voorkeur heeft voor professionals van het eigen of het andere geslacht. Het is niet altijd mogelijk aan die voorkeur gehoor te geven, maar er moet wel serieus worden gekeken naar de beschikbare opties. Genderoverwegingen zijn ook van belang bij het aantrekken van personeel, om ervoor te zorgen dat er voldoende mannelijke en vrouwelijke medewerkers beschikbaar zijn. Dit moet ten minste een belangrijke overweging zijn bij de keuze van de voogd, een van de voornaamste personen die naar het kind luisteren en met het kind communiceren;
- **stereotypen over jongens en meisjes:** professionals en kinderen kunnen bepaalde vooropgezette ideeën hebben over wat gepast gedrag is voor jongens en meisjes. Genderongelijkheid en structurele discriminatie op grond van etnische afkomst en geslacht kunnen bijvoorbeeld het zelfbeeld en de verwachtingen van kinderen, hun zelfvertrouwen en hun lichaamsbeeld beïnvloeden. Dit alles kan van invloed zijn op hun omgang met de uitbuiting of het misbruik en op de manier waarop zij vertellen wat er met hen gebeurd is. Hoe zij de situatie ervaren, kan ook een grote invloed hebben op hun herstel;
- **vertellen over seksueel misbruik of seksuele uitbuiting:** meisjes vinden het soms moeilijk om toe te geven dat zij seksueel misbruikt zijn, omdat zij zich mogelijk schuldig voelen of zich schamen. Ook jongens vertellen soms niet dat zij seksueel misbruikt zijn, omdat zij het misbruik zien als een teken dat zij niet "mannelijk" of "sterk" genoeg zijn;

- **de genderdimensie van mensenhandel:** vrouwen, meisjes, mannen en jongens worden overwegend verhandeld met het oog op verschillende vormen van uitbuiting, en bij vrouwen en meisjes gaat het daarbij vrijwel altijd om seksuele uitbuiting. Deze vorm van uitbuiting heeft ernstige, wrede gevolgen en heeft langdurige genderspecifieke effecten op de lichamelijke, gynaecologische en geestelijke gezondheid. Maatregelen tegen mensenhandel gericht op de specifieke situatie van vrouwen en meisjes moeten worden afgestemd op de bredere strategieën ter bestrijding van geweld tegen vrouwen.

MEER WETEN?

Genderspecifieke maatregelen tegen mensenhandel

Gelet op het feit dat 95 % van de geregistreerde slachtoffers van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting in de EU vrouwen of meisjes zijn, worden de bepalingen van de richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel en de slachtofferrichtlijn in dit verslag vanuit een genderperspectief geanalyseerd. Het verslag reikt de lidstaten richtsnoeren aan voor genderspecifieke maatregelen om slachtoffers van mensenhandel beter te identificeren, te helpen en te ondersteunen.

Zie voor meer informatie: Europees Instituut voor gendergelijkheid (EIGE) (2018), Gender-specific measures in anti-trafficking actions: report.

Kindvriendelijke communicatie

Vanaf de identificatie van een kind tot aan de vaststelling van een duurzame oplossing en de afronding van de zaak komen verschillende professionals in verschillende rollen in contact met het kind en communiceren ze met het kind. Het contact en de communicatie nemen verschillende vormen aan – zoals het dagelijkse contact met het personeel van het opvangcentrum, het eerste contact met de politie na de identificatie, een vertrouwelijk gesprek met de voogd, een uitvoerig forensisch verhoor of een grondige beoordeling van het belang van het kind om te komen tot een duurzame oplossing.

De communicatie met kinderen – en zeker kinderen die bescherming behoeven, zoals minderjarige slachtoffers van mensenhandel – vereist significante vaardigheden. De kinderen hebben mogelijk traumatische gebeurtenissen meegemaakt, hebben moeite om volwassenen te vertrouwen of doen er het zwijgen toe. Medewerkers die rechtstreeks in contact komen met kinderen, moeten bekwaam zijn en regelmatig worden geschoold in goede communicatie met kinderen van verschillende leeftijden, rekening houdend met hun geslacht en culturele achtergrond, waarbij moet worden voorkomen dat zij opnieuw getraumatiseerd raken. De medewerkers moeten

begrijpen welke lichamelijke en psychische impact stress en trauma's hebben op het kind. Traumatische ervaringen kunnen het gedrag van een kind negatief beïnvloeden. Mogelijk heeft een kind geen vertrouwen in volwassenen of autoriteiten, en de manier waarop het kind zijn verhaal vertelt of herinnert kan aanzienlijk worden beïnvloed door een trauma. Dergelijk gedrag kan gemakkelijk ten onrechte worden geïnterpreteerd als zou het kind tegenstrijdige verklaringen afleggen.

Daarom moeten medewerkers in deze functies voldoende worden opgeleid en over de nodige vaardigheden beschikken om een oprecht en doeltreffend gesprek te hebben met kinderen die het slachtoffer zijn van mensenhandel, misbruik of verwaarlozing. Professionals moeten scholing krijgen over: de impact van trauma's; het structureren van gesprekken; het gebruik van open, specifieke en gesloten vragen; de omgang met hobbels in de communicatie; luistervaardigheden, en de communicatie met specifieke groepen zoals meisjes, jongens, adolescenten, kinderen met een handicap, kinderen uit de Romagemeenschap of minderjarige slachtoffers van mensenhandel, rekening houdend met de genderspecificiteit van het misdrijf en de specifieke gevolgen van het type uitbuiting waar zij het slachtoffer van zijn geworden.

Bij het informeren van en communiceren met een kind moeten beroepsbeoefenaren aandacht hebben voor het volgende:

- **de mening van het kind:** de plicht om kinderen te horen en rekening te houden met hun mening overeenkomstig hun leeftijd en rijpheid is geen loze verplichting. Professionals moeten de mening van het kind serieus nemen. Wanneer die mening slechts ten dele of helemaal niet in aanmerking wordt genomen, moet het kind een met redenen omklede verklaring daarvoor worden gegeven, die ook schriftelijk moet worden vastgelegd;
- **de kracht van het kind:** professionals moeten een kind niet alleen zien als een slachtoffer, maar ook als iemand die iets kan. Om los te komen van de handelaren of zelfs van familieleden die het kind misbruikten of uitbuiten, moet het kind de kans krijgen om te worden gezien als een individu met vaardigheden en sterke punten. De instanties moeten de vaardigheden, sterke punten en interesses van het kind in kaart brengen en uitbouwen;
- **privacy en vertrouwelijkheid:** een uitgebuit of misbruikt kind moet mogelijk zeer gevoelige kwesties aan de orde stellen. Daarom moet de privacy worden gewaarborgd en moeten er zo min mogelijk mensen aanwezig zijn bij het gesprek. Het kind moet weten hoe zijn verhaal wordt gebruikt, wie ervan op de hoogte wordt gesteld en hoe ver de geheimhouding strekt;

- **toegankelijkheid voor het kind:** het kind moet gemakkelijk toegang hebben tot bepaalde professionals, zoals de voogd. Dat kan worden bevorderd door een telefoonnummer of e-mailadres te geven, bijeenkomsten af te stemmen op de dagindeling van het kind (bijv. buiten schooltijden) en het kind de mogelijkheid te bieden om desgewenst op elk moment contact op te nemen met de professionals;
- **culturele bemiddeling:** professionals die in contact komen met kinderen uit een andere cultuur of religie moeten een cultureel bewuste houding en bijbehorende vaardigheden worden bijgebracht om een interculturele communicatie tot stand te brengen die vrij is van oordelen en stereotypen. Daarbij moeten zij leren welke impact cultuur heeft op opvattingen en gedrag. Medewerkers moeten zich ook bewust zijn van hun eigen cultureel bepaalde insteek die hun eigen aannames en gedrag kan beïnvloeden. Zo nodig kunnen professionals cultureel bemiddelaars inschakelen, d.w.z. mensen met dezelfde culturele achtergrond als het kind. Dit bevordert het wederzijdse begrip van culturele contexten en verbetert de communicatie met het kind. Een professionele Romabemiddelaar zou behulpzaam kunnen zijn in de contacten met Romakinderen;
- **timing en inhoud van de informatie:** de betrokken medewerkers moeten ook zorgvuldig nagaan wat het beste moment is om een kind te informeren. Daarbij moeten zij ook kunnen inschatten welke informatie wanneer met het kind wordt gedeeld. Zo werkt het mogelijk averechts om alle procedures direct aan het begin al uit te leggen, omdat het kind dan overweldigd kan raken en de hoeveelheid informatie niet aankan. Bovendien moet informatie die al aan het begin aan het kind wordt gegeven, mogelijk later in het proces verschillende malen opnieuw worden uitgelegd. Afhankelijk van de emotionele toestand van het kind kan het de informatie zijn vergeten of niet hebben begrepen. Daarom moeten kinderen ook later in de procedure op de hoogte worden gehouden. Verder moet het kind duidelijk worden geïnformeerd wanneer de zaak wordt beschouwd als afgehandeld;
- **kindvriendelijke taal:** alle informatie moet in heldere en eenvoudige taal worden gegeven. Professioneel jargon moet worden vermeden. Medewerkers mogen er niet van uitgaan dat kinderen bepaalde termen automatisch begrijpen, zoals "voogd", "rechtsbijstand" of "beoordeling". Alle termen moeten worden uitgelegd;
- **informatie aanpassen aan verschillende groepen:** informatie moet worden aangepast aan verschillende leeftijden en aan de mate van rijpheid. Zo moet bepaalde informatie anders worden gedeeld met een tienjarig dan met een

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

zestienjarig kind. Oudere kinderen die in het kader van [FRA-onderzoek](#) zijn geïnterviewd, hebben soms het gevoel dat politie en justitie hen behandelen als kleine kinderen. Hierdoor voelen zij zich ondermijnd of betutteld. Daarnaast moeten professionals de informatie aanpassen aan verschillende begripsniveaus, omdat sommige kinderen een psychosociale handicap hebben. Voor zulke kinderen moeten mogelijk specialistische medewerkers worden ingezet;

- **het begrip controleren:** uit [FRA-onderzoek](#) blijkt dat de autoriteiten vaak het idee hebben dat zij de kinderen onder hun hoede goed hebben geïnformeerd. In werkelijkheid hebben veel kinderen de informatie echter niet begrepen en waren zij te bang om door te vragen. Daarom is het van belang dat medewerkers nagaan of het kind alle informatie heeft begrepen. Zij moeten genoeg tijd vrijmaken voor elk kind en ruimte bieden voor de nodige vervolgvragen;
- **kindvriendelijk materiaal:** schriftelijk en audiovisueel materiaal in verschillende talen kan heel doeltreffend zijn bij de voorlichting aan kinderen.

Volgens meer dan driehonderd kinderen die in het kader van een [FRA-onderzoek](#) zijn geïnterviewd, zijn kindvriendelijke professionals mensen die:

- ✓ glimlachen en vriendelijk, beleefd, vrolijk, empathisch en attent zijn;
- ✓ kinderen en hun situatie serieus nemen;
- ✓ een gesprek benaderen als een gesprek tussen twee gelijkwaardige personen;
- ✓ hun benadering en taalgebruik aanpassen aan de leeftijd van de kinderen en hen niet behandelen als volwassenen;
- ✓ duidelijk genoeg spreken zodat de kinderen hen goed kunnen horen;
- ✓ goed luisteren;
- ✓ zich informeel opstellen en een ontspannen sfeer creëren;
- ✓ over koetjes en kalfjes praten om de kinderen op hun gemak te stellen;
- ✓ rustig en geduldig zijn, hun stem niet verheffen tegen de kinderen en de kinderen niet opjagen;
- ✓ kinderen jonger dan tien jaar spelenderwijs ondervragen;
- ✓ pauzes inlassen;
- ✓ eten, drinken en snoep aanbieden;
- ✓ geen uniform, of officiële pruik of officieel gewaad dragen;
- ✓ kindvriendelijk materiaal gebruiken;
- ✓ ervaring hebben met en zijn opgeleid in het werken met kinderen;

- ✓ oprecht geïnteresseerd zijn, kinderen activeren, beschikbaar zijn en waarmee te allen tijde contact opgenomen kan worden tijdens een procedure.

Unicef – Let’s talk

Unicef heeft een praktijkgids opgesteld voor doeltreffende communicatie met minderjarige slachtoffers van misbruik en mensenhandel. In de gids wordt stapsgewijs ingegaan op de verschillende stadia van een gesprek, van het doel, de voorbereiding, het eigenlijke gesprek en de afronding ervan tot communicatieproblemen en andere belangrijke aspecten.

Zie voor meer informatie: Unicef (2004), [Let’s Talk](#).

Listen up! Creating conditions for children to speak and be heard

De Raad van de Oostzeestaten heeft in 2019 richtsnoeren gepubliceerd over het scheppen van de voorwaarden waaronder kinderen die een risico lopen op uitbuiting en mensenhandel hun verhaal kunnen vertellen en worden gehoord door professionals. Bij het opstellen van deze gids zijn uitgebuite en verhandelde kinderen en jongeren geraadpleegd.

Zie voor meer informatie: Raad van de Oostzeestaten (CBSS) (2019), [Creating conditions for children to speak and be heard](#).

Instrumenten om de mening van het kind over de voogd vast te leggen

In het kader van een door de EU gefinancierd project zijn verschillende praktische hulpmiddelen ontwikkeld. Een ervan is een handig evaluatieformulier om de mening van het kind over de voogd vast te leggen bij de beëindiging van de voogdij.

Zie voor meer informatie: “Connect Tools” op de [Connect-website](#), 2014.

Actie 4: Het belang van het kind beoordelen

Het waarborgen van het belang van het kind is van het grootste belang in alle interacties met kinderen. Het belang van het kind is het kernbeginsel van kinderbescherming. Het wordt uiteengezet in artikel 24 van het Handvest en in artikel 3 van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) en in de desbetreffende EU-rechtsinstrumenten zoals weergegeven in [tabel 1](#). Het belang van het kind moet regelmatig worden beoordeeld. De beoordeling van het belang is bedoeld om bij elke stap in de besluitvorming met betrekking tot een kind in kaart te brengen wat het beste is voor dat kind,

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

bijvoorbeeld bij het vaststellen van de hulp die het moet krijgen. Zo'n beoordeling verloopt doorgaans niet volgens een formele procedure.

In artikel 16, lid 2, van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) is het volgende bepaald: "De lidstaten nemen de nodige maatregelen met het oog op het vinden van een duurzame oplossing op basis van een individuele beoordeling van de belangen van de minderjarige." Krachtens artikel 14, lid 1, moet de individuele beoordeling "naar behoren rekening [houden] met [de] meningen, behoeften en belangen [van kinderen], teneinde tot een duurzame oplossing voor het kind te komen". Dit is een formelere procedure die schriftelijk moet worden vastgelegd en moet worden gevolgd wanneer de autoriteiten een besluit moeten nemen over een duurzame oplossing. Er is niet één standaardoplossing voor alle situaties. De meest geschikte duurzame oplossing hangt af van het verhaal van het kind, de omstandigheden van de zaak, het type uitbuiting en de gezinssituatie.

De beoordeling van het belang om een duurzame oplossing te vinden, als bedoeld in de richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel, is ook een nuttige beschermingsmaatregel voor kinderen die niet zijn geïdentificeerd als slachtoffers van mensenhandel. De toepassing van ad-hocoplossingen om kinderen snel over te kunnen brengen naar de EU-lidstaat van de gewone verblijfplaats, zonder de persoonlijke omstandigheden van het kind adequaat te beoordelen, brengt tal van risico's met zich mee. Zo zouden de autoriteiten een kind kunnen overbrengen voordat zij het bewijs voor een misdrijf hebben vastgesteld, waardoor het minderjarige slachtoffer verstoken blijft van de nodige steun en de daders niet worden vervolgd. Ook kunnen kinderen worden teruggestuurd naar het gezin waar zij werden misbruikt of verhandeld, waardoor zij het risico lopen opnieuw slachtoffer te worden.

Hoe wordt het belang van het kind beoordeeld om tot een duurzame oplossing te komen?

Wanneer in EU-instrumenten wordt verwezen naar "het belang", wordt die term over het algemeen niet nader omschreven. Er is niet één methode om het belang te bepalen in de zoektocht naar een duurzame oplossing. Er worden diverse benaderingen toegepast in verschillende lidstaten en op verschillende terreinen van kindbescherming.

Deze praktijkgids biedt een aantal uitgangspunten met betrekking tot het "wie", "wanneer" en "hoe" in gevallen waarin kinderen die bescherming behoeven, met inbegrip van slachtoffers van mensenhandel, zich binnen de EU verplaatsen. De gids volgt hierbij nauwgezet het advies van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind.

VN-richtsnoeren inzake het belang van het kind

Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind heeft richtsnoeren ontwikkeld voor de beoordeling van het belang van het kind. Deze zijn een nuttige leidraad voor nationale autoriteiten.

Zie voor meer informatie: VN-Comité voor de Rechten van het Kind, General Comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, 29 mei 2013, CRC/C/GC/14, afdeling V, A.

Wie?

Transnationale samenwerking is essentieel om alle informatie te verzamelen die nodig is om het belang van het kind te bepalen. In veel gevallen moeten de kinderbeschermingsautoriteiten in twee of meer EU-lidstaten worden betrokken bij het bepalen van het belang van het kind. Gewoonlijk zijn dat de autoriteiten van de EU-lidstaat waar het kind zich bevindt en de autoriteiten van de EU-lidstaat waar het kind zijn gewone verblijfplaats heeft (die over het algemeen bevoegd zijn in de zaak). In sommige gevallen moet er nog een EU-lidstaat bij de zaak worden betrokken. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer het gezin is verhuisd en de autoriteiten van de nieuwe verblijfplaats de gezinssituatie moeten beoordelen. In veel gevallen kunnen de centrale autoriteiten die bij de [Brussel II bis-verordening](#) zijn aangewezen de nodige contacten leggen tussen de autoriteiten in verschillende EU-lidstaten.

→ Zie ook [actie 7](#): “De rechtsbevoegdheid vaststellen en transnationale samenwerking tot stand brengen”.

Over het algemeen moet de beoordeling van het belang van het kind ten behoeve van een duurzame oplossing worden verricht door een multidisciplinair team, bestaande uit opgeleid personeel onder de deskundige leiding van kinderbeschermingsfunctionarissen. De autoriteiten moeten het kind centraal stellen in de procedure en het kind alle nodige informatie geven. De autoriteiten moeten zich inspannen om het kind te horen en rekening te houden met zijn mening. Medewerkers van kinderbeschermingsdiensten moeten daarnaast overleg plegen met andere autoriteiten, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid, onderwijs en rechtshandhaving.

De voogd heeft de belangrijke taak om zijn/haar zienswijzen te delen met de autoriteiten. De voogd is een vertrouwenspersoon die informatie geeft en zo nodig de communicatie met het kind faciliteert. De voogd moet bij alle gesprekken met het kind aanwezig zijn indien het kind dat wenst.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Wanneer?

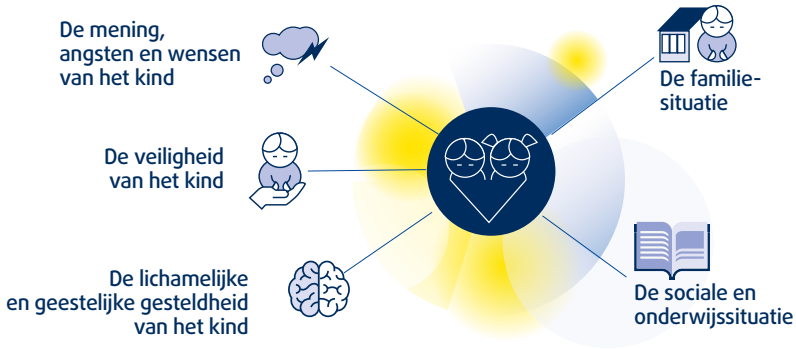
Wanneer het om kinderen gaat, is het van belang om snel en op het juiste moment een besluit te nemen. Kinderen die verstoken zijn van ouderlijke zorg en bescherming nodig hebben, onder wie minderjarige slachtoffers van mensenhandel, hebben soms echter tijd nodig om een vertrouwensband op te bouwen met de voogd en de kinderbeschermingsautoriteiten. Om het belang zo goed mogelijk te kunnen bepalen is een zekere mate van vertrouwen nodig.

Anderzijds zijn er gevallen waarbij gezinshereniging prioriteit moet krijgen. In dat geval zijn een lange herstelperiode en het opbouwen van vertrouwen niet bevorderlijk. In een dergelijk scenario moet de deskundige professional per geval bepalen wanneer precies het proces van gezinshereniging in gang wordt gezet. Dat moet echter wel gebeuren in nauw overleg met het kind en de voogd.

Hoe?

De beoordeling van het belang van het kind en het gesprek over diens mening mag geen traumatische ervaring zijn voor het kind. Kinderen worden niet graag meerdere malen ondervraagd over dezelfde onderwerpen – vooral wanneer dat steeds door iemand anders gebeurt. Om deze reden heeft het VN-Comité voor de Rechten van het Kind in [algemene opmerking nr. 12](#) geconcludeerd dat kinderen niet vaker mogen worden ondervraagd dan nodig. Een professional moet dit inschatten en de juiste balans vinden. Bij de beoordeling van het belang van het kind met het oog op een duurzame oplossing moet worden gekeken naar de aspecten die in [afbeelding 9](#) worden getoond.

Afbeelding 9: Elementen om in aanmerking te nemen bij het beoordelen van het belang van het kind

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

- **De mening, angsten en wensen van het kind:** door rekening te houden met de mening van het kind wordt invulling gegeven aan het recht van het kind om te worden gehoord en wordt een oplossing gevonden die – welke het ook is – duurzaam is. Zo moet kinderen die het slachtoffer zijn geworden van mensenhandel of die bescherming nodig hebben worden gevraagd of zij willen terugkeren naar hun gezin/familie, waarom zij hun huis hebben verlaten, hoe zij willen leven en wonen en naar welke verzorgers hun voorkeur uitgaat. Men zou de kinderen ook kunnen vragen of zij tevreden zijn over hun voogd.

→ Zie ook *actie 3*: “Het kind horen”.

- **De familiesituatie:** dit omvat de vaststelling van de verblijfplaats van de ouder(s) of naaste familieleden en de beoordeling of zij in staat en bereid zijn om voor het kind te zorgen. Bij de beoordeling moet worden vastgesteld of een kind een geschikte verzorger heeft (een ouder, een voogd of een andere volwassen verzorger). Hierbij moet ook worden bepaald of de familie om financiële of emotionele redenen niet in staat of bereid is om voor het kind te zorgen (bijvoorbeeld wanneer de familie een rol speelde in de uitbuiting van het kind), of dat de terugkeer mogelijk leidt tot afwijzing wegens stigmatisering of re-integratieproblemen. Wanneer plaatsing van het kind in het gezin onmogelijk is, moet ook worden nagegaan of verdere familieleden of een pleeggezin de zorg voor hun rekening kunnen nemen. Bij wijze van alternatief kan een passende overheidsinstantie in de lidstaat waar het kind gewoonlijk verblijft het kind mogelijk passende zorg en bescherming bieden.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

- **De lichamelijke en geestelijke gesteldheid van het kind:** hierbij wordt de gezondheidssituatie van het kind beoordeeld en onderzocht welke impact de verschillende duurzame oplossingen kunnen hebben op diens toestand en herstel.
- **De sociale en onderwijssituatie:** hierbij gaat het om de levensomstandigheden in de EU-lidstaat waar het kind zich bevindt en in de lidstaat waar het kind zijn gewone verblijfplaats heeft. Hierbij moet bijvoorbeeld ook worden gekeken naar discriminatie van etnische minderheden. Bij deze beoordeling moeten onder meer huisvesting en de toegang tot school of een beroepsopleiding in ogenschouw worden genomen. Afhankelijk van de duur van het verblijf kan ook worden onderzocht in hoeverre het kind is geïntegreerd in het gastland.
- **De veiligheid van het kind:** hierbij beoordeelt men de veiligheidsrisico's voor het kind en zijn of haar familieleden in de EU-lidsta(a)t(en) waar het kind en de familie zich bevinden.

Safe and sound

De UNHCR en Unicef hebben een gids ontwikkeld om de lidstaten te helpen het belang van niet-begeleide en van familie gescheiden kinderen in Europa te waarborgen. De gids biedt een praktisch overzicht van de toepassing van het “belang van het kind”-beginsel, van de identificatie tot de monitoring van een duurzame oplossing. Hoewel de gids is ontwikkeld met het oog op niet-begeleide minderjarigen van buiten de EU, zijn de overwegingen ook relevant voor kinderen die zich binnen de EU verplaatsen.

Zie voor meer informatie: Unicef/UNHCR (2014), Safe and sound.

Actie 5: Coördinatie van alle actoren in de lidstaat

Afhankelijk van de nationale context en van het specifieke geval zijn gewoonlijk meerdere instanties betrokken bij de nodige ondersteuning om in de onmiddellijke veiligheids- en beschermingsbehoeften van het kind te voorzien. [Bijlage 4](#) geeft een overzicht van de meest gangbare actoren.

Elke EU-lidstaat moet duidelijkheid verschaffen over de rol van de afzonderlijke instanties en over de onderlinge coördinatiemechanismen. Vooraf overeengekomen coördinatiemechanismen moeten ook duidelijkheid verschaffen over de coördinatie met zusterorganisaties in andere EU-lidstaten, met name de EU-lidstaat waar het kind voorheen verbleef.

→ Zie ook *actie 7: "De rechtsbevoegdheid vaststellen en transnationale samenwerking tot stand brengen"*.

Professionals kunnen de volgende coördinatie-instrumenten in overweging nemen:

- algemene coördinatiemechanismen, die bijvoorbeeld strategieën, standaarden, operationele procedures en protocollen kunnen omvatten;
- nationale doorverwijzingsmechanismen, die protocollen kunnen omvatten waarin de specifieke rollen en taken van personen en organisaties zijn vastgelegd. Deze protocollen moeten het zaakbeheer toelichten en kunnen bijvoorbeeld de volgende elementen omvatten: richtsnoeren voor informatie-uitwisseling die geen inbreuk vormt op het recht op privacy en de bescherming van persoonsgegevens; de doorverwijzingsstappen per type zaak, en het contactpunt binnen elke organisatie, of de contactgegevens in geval van nood of wanneer een kind 's nachts wordt geïdentificeerd;
- het regelmatig delen van informatie over trends, en in dat verband de ontwikkeling van gerichtere preventieve maatregelen;
- gezamenlijke capaciteitsopbouw en opleidingen voor verschillende organisaties, bijvoorbeeld gezamenlijke opleidingen voor de politie en slachtofferhulporganisaties over de identificatie van minderjarige slachtoffers;
- gezamenlijke instrumenten, waarbij verschillende instanties bijvoorbeeld een systeem voor het beheren van zaken delen of regelmatig bestuurlijk overleg plegen;
- periodieke evaluaties van de coördinatie, waarbij professionals samenkomen om de bestaande coördinatiemechanismen te evalueren, te beoordelen en te verbeteren.

Nationale doorverwijzingsmechanismen om slachtoffers van mensenhandel bij te staan

De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) heeft een handboek opgesteld met richtsnoeren voor de opzet en uitvoering van duurzame mechanismen en structuren om mensenhandel te bestrijden en slachtoffers te ondersteunen. Het boek bevat ook informatie over verschillende modellen voor samenwerking tussen gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties in de strijd tegen mensenhandel.

Zie voor meer informatie: Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) (2004), National referral mechanisms – joining efforts to protect the rights of trafficked persons: A practical handbook.

Het aanpakken van mensenhandel moet onderdeel zijn van de reguliere kinderbeschermingsdiensten, met inbegrip van wet- en regelgeving, beleid en richtsnoeren. De EU-lidstaten moeten voorkomen dat gevallen van mensenhandel parallel worden behandeld in verschillende systemen. Het is dus belangrijk om het kind onmiddellijk na de identificatie door te verwijzen naar het nationale kinderbeschermingssysteem. De politie, die naar alle waarschijnlijkheid als eerste autoriteit in contact komt met een kind, moet de zaak zo snel mogelijk doorverwijzen naar alle desbetreffende autoriteiten en instanties, waaronder het kinderbeschermingssysteem. Zo kan worden gezorgd voor een gecoördineerde en holistische aanpak. Daartoe moeten rechtshandhavinginstanties het onderzoek naar en de vervolging van mensenhandel intensiveren en de transnationale rechtshandhaving- en justitiële samenwerking binnen en buiten de EU versterken. Ook moeten zij met andere lidstaten inlichtingen uitwisselen over risicoprofielen.

MEER WETEN?

Vorderingen ten aanzien van nationale doorverwijzingsmechanismen

In de lidstaten zijn tal van formele en informele nationale doorverwijzingsmechanismen opgezet. De lidstaten leveren inspanningen om de mechanismen soepeler en doeltreffender te laten werken. Zij melden dat de grensoverschrijdende samenwerking toeneemt, ook met landen buiten de EU, internationale organisaties en het maatschappelijk middenveld. Daarnaast bevestigen zij dat de procedures korter duren dankzij de samenwerking en opgerichte netwerken, met name dankzij financiering door de EU.

Zie Europese Commissie (2018), tweede verslag over de vorderingen die zijn gemaakt op het gebied van de bestrijding van mensenhandel, blz. 9.

Een alomvattende aanpak van mensenhandel vereist nauwe samenwerking tussen een brede waaier van actoren op alle niveaus. Een dergelijke aanpak raakt aan vele terreinen, waaronder rechtshandhaving, grensbeheer, arbeid, gender, kinderrechten, gegevensverzameling en de externe betrekkingen van de EU.

→ *Zie de informatie over de nationale rapporteurs in de 28 EU-lidstaten op de website: [EU-website over nationale rapporteurs](#).*

Krachtens artikel 19 van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) hebben de lidstaten nationale rapporteurs of soortgelijke mechanismen ingesteld. Zij zijn met de volgende taken belast: monitoren van tendensen inzake mensenhandel, het meten van de resultaten van bestrijdingsmaatregelen, het verzamelen van statistieken en rapportering. Op EU-niveau zet de EU-coördinator voor de bestrijding van

mensenhandel zich in voor een gecoördineerde en geconsolideerde EU-aanpak van mensenhandel. Die aanpak gaat gepaard met nauwe samenwerking op EU-niveau in het kader van het [EU-netwerk van nationale rapporteurs of soortgelijke mechanismen](#), het [EU-platform voor het maatschappelijk middenveld](#) ter bestrijding van mensenhandel en het coördinatienetwerk van de contactpunten van EU-agentschappen bij de desbetreffende agentschappen.

In deze paragraaf worden de autoriteiten opgesomd waarvan de acties doorgaans moeten worden gecoördineerd. Bij elke autoriteit worden de gebruikelijke taken vermeld. Die blijven niet beperkt tot de onmiddellijke respons, maar hebben ook betrekking op de vervolgstappen. Deze lijst met organisaties, taken en verantwoordelijkheden is echter niet uitputtend. De lijst is bedoeld als algemene leidraad die dient te worden aangepast aan de nationale of lokale context.

In de nationale doorverwijzingsmechanismen moet worden aangegeven welke autoriteit verantwoordelijk is voor de algehele coördinatie, rekening houdend met de rol die kindbeschermingsautoriteiten samen met de centrale autoriteiten (benoemd krachtens de [Brussel II bis-verordening](#)) kunnen spelen.

1. Rechtshandhavingsautoriteiten

- onmiddellijk een initieel onderzoek verrichten naar de vraag of het kind bescherming nodig heeft en of het een slachtoffer is van mensenhandel; verder onderzoek wordt doorgaans door de sociale of kindbeschermingsdiensten verricht;
- de identiteit van het kind vaststellen, onder meer door de voor hen toegankelijke grootschalige IT-systemen te raadplegen;
- inlichtingen verzamelen over het kind, de begeleidende volwassenen en de overige omstandigheden van de zaak, onder meer bij rechtshandhavingsinstanties in andere EU-lidstaten, en nadenken over verdere operationele samenwerking. Europol biedt expertise en ondersteuning, centrale databanken en een communicatiekanaal;
- risicobeoordelingen verrichten en zo nodig beschermende maatregelen nemen, in overleg met de voogd en de kindbeschermingsdiensten;
- een kind dat een misdrijf heeft gepleegd op de hoogte stellen van zijn of haar recht om contact op te nemen met de consulaire autoriteiten van het land van

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

zijn nationaliteit, zoals neergelegd in artikel 36 van het [Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen](#);

- de strafbare feiten volledig onderzoeken, en daarbij onder meer vaststellen of andere kinderen (of volwassenen) mogelijk een risico lopen, teneinde misdrijven te voorkomen en op te sporen en gerechtelijke procedures in te leiden;
- het kind doorverwijzen naar de beschermingsdiensten, en de specialistische politie-eenheid voor kinderen en slachtoffers van mensenhandel of misbruik op de hoogte stellen;
- de opsporing van mogelijke slachtoffers in gang zetten. Het is mogelijk dat de rechtshandhavingsautoriteiten enkel de handelaar hebben opgespoord en dat er bewijs bestaat – bijvoorbeeld videomateriaal of foto’s – dat er minderjarige slachtoffers zijn. De rechtshandhavings- en de justitiële autoriteiten stellen dan verdere onderzoeken in om de slachtoffers op te sporen, vaak in coördinatie met Eurojust en de autoriteiten van andere EU-lidstaten.

2. Sociale en kindbeschermingsdiensten

- alle zaken ontvangen als eerste schakel in de doorverwijzingsketen;
- een individueel en vertrouwelijk dossier openen en bijhouden voor elk kind;
- gevallen vaststellen waarin kinderen bescherming nodig hebben bij de verdere behandeling van vraagstukken die door school, medische autoriteiten, burens of anderen zijn voorgelegd;
- onmiddellijke bijstand en bescherming verlenen, rechtstreeks dan wel door middel van uitbesteding aan ngo’s of andere organisaties;
- een tijdelijke voogd benoemen of ervoor zorgen dat er een voogd wordt benoemd;
- het belang van het kind beoordelen om samen met de voogd en de rechter een duurzame oplossing vast te stellen;
- een sociaal verslag opvragen bij de sociale instanties in het land van de gewone verblijfplaats, via de centrale autoriteiten als bedoeld in de [Brussel II bis-verordening](#);
- regelmatig luisteren naar het kind en diens mening in aanmerking nemen;
- de voogd van het kind informeren en raadplegen over alle acties en beslissingen met betrekking tot het kind;

- het kind doorverwijzen voor passende bijstand en ondersteuning, zoals de nationale doorverwijzingsmechanismen in het geval van minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

De kinderbeschermingsdiensten in het land van de gewone verblijfplaats moeten het volgende doen:

- de familie opsporen en contacteren, indien het belang van het kind daarmee gediend is;
- de familiesituatie en de algemene situatie van het kind beoordelen;
- een sociaal verslag opstellen voor de sociale instanties in het land waar het kind zich bevindt, dat via de centrale autoriteiten kan worden doorgestuurd op basis van de [Brussel II bis-verordening](#);
- de tijdelijke maatregelen en de aanbevolen duurzame oplossing bespreken met de kinderbeschermingsdiensten van het land waar het kind zich bevindt;
- toezien op het welzijn van het kind indien het wordt overgebracht naar het land van de gewone verblijfplaats en zo nodig verslag uitbrengen aan de centrale autoriteit en andere instanties;
- het kind doorverwijzen voor passende bijstand en ondersteuning, waaronder de nationale doorverwijzingsmechanismen in het geval van minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

3. Voogd

- optreden als voornaamste contactpersoon van en schakel tussen het kind en de instanties en personen in diens omgeving;
- regelmatig luisteren naar het kind en diens mening in aanmerking nemen;
- fungeren als de belangrijkste vertrouwenspersoon van het kind;
- het welzijn van het kind in de gaten houden en zorgen dat het kind passende dienstverlening krijgt, waaronder kosteloos juridisch advies en kosteloze vertegenwoordiging in rechte;
- optreden als vertegenwoordigers in rechte, of als coördinator van de acties indien een advocaat is toegewezen;
- de kinderbeschermingsdiensten ondersteunen bij de beoordeling van het belang van het kind en bij het bepalen van een duurzame oplossing.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

→ Zie ook *actie 2: "Een voogd benoemen"*.

4. Consulaire autoriteiten

- juridische en andere bijstand verlenen aan een kind dat wegens een strafbaar feit in hechtenis zit, overeenkomstig artikel 36, onder c), van het [Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen](#);
- het belang van het kind waarborgen, met name ten aanzien van de voogdij, overeenkomstig artikel 5 van het [Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen](#), nadat zij zijn geïnformeerd overeenkomstig artikel 37, onder b), van dat verdrag;
- optreden als verbindingsfunctionaris tussen de autoriteiten van beide EU-lidstaten, in volledige afstemming met de centrale autoriteiten als bedoeld in de [Brussel II bis-verordening](#);
- contactgegevens verstrekken van verschillende autoriteiten in het land van de (voormalige) gewone verblijfplaats;
- de voor hen toegankelijke grootschalige IT-systemen raadplegen;
- het kind of de betrokken professionals en organisaties ondersteunen met tolk- en vertaaldiensten of juridische diensten;
- helpen zoeken naar familieleden;
- officiële documenten verkrijgen en reisdocumenten afgeven;
- de betrokken professionals en organisaties ondersteunen met informatie over de kindbeschermingswetgeving in het land van de (voormalige) gewone verblijfplaats;
- de reis organiseren en de kosten voorschieten of dekken.

5. Op grond van de Brussel II bis-verordening aangewezen centrale autoriteit

- de communicatie tussen de EU-lidstaat waar het kind zich bevindt en de lidstaat van de gewone verblijfplaats van het kind op centraal niveau coördineren. Bij verzoeken uit hoofde van de verordening kan de centrale autoriteit de communicatie tussen de sociale instanties, rechters en andere professionals van de verschillende EU-lidstaten coördineren. De algemene functies en taken zijn beschreven in de artikelen 53 tot en met 55 van de [Brussel II bis-verordening](#);

- verzoeken om een sociaal verslag over de algemene situatie van het kind doorsturen naar maatschappelijke of kinderbeschermingsdiensten;
- een verbindende rol spelen/de contacten vergemakkelijken tussen rechtbanken;
- kosteloze informatie en bijstand verstrekken aan de dragers van de ouderlijke verantwoordelijkheid, voor zover dat in het belang van het kind is en het kind niet blootstelt aan het risico om opnieuw te worden verhandeld of uitgebuit;
- informatie over nationale wet- en regelgeving en procedures verstrekken;
- contact onderhouden en zaken afstemmen met de voogd voor zover dat nodig is vanwege verzoeken uit hoofde van de verordening;
- ondersteuning bieden bij de coördinatie van de bij een zaak betrokken nationale organisaties in verband met verzoeken uit hoofde van de verordening.

6. Justitiële autoriteiten

- de consulaire autoriteiten informeren over de nationaliteit van het kind voor zover dat nog niet is gebeurd. Op grond van artikel 37, onder b), van het [Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen](#) moeten de autoriteiten de consulaire post informeren over het voornemen om een voogd toe te wijzen aan een kind;
- een tijdelijke voogd benoemen voor het kind;
- contact opnemen met de rechtbank van de EU-lidstaat van de gewone verblijfplaats van het kind om de rechtsbevoegdheid vast te stellen. Dit contact kan worden gelegd via de centrale autoriteiten als bedoeld in de [Brussel II bis-verordening](#) of via het Europees justitieel netwerk en het Haags netwerk van liaisonrechters;
- besluiten over tijdelijke maatregelen in civiele rechtbanken;
- in strafzaken uitspraak doen over mensenhandel en andere misdrijven;
- ervoor zorgen dat het kind in rechte wordt vertegenwoordigd en toegang heeft tot juridisch advies;
- bewijs verkrijgen, indien nodig, ook als het kind al is overgebracht naar een andere lidstaat.

Tot slot kunnen ook verschillende andere organisaties een belangrijke rol vervullen:

- de [Internationale Organisatie voor Migratie \(IOM\)](#) biedt minderjarige slachtoffers van mensenhandel verschillende soorten bijstand, zoals ondersteuning bij de overbrenging, opvang op de luchthaven, tijdelijk onderdak in het land van bestemming, medische en psychologische begeleiding, sociale en juridische bijstand en re-integratiesubsidies;
- de [International Social Service](#) kan uiteenlopende contacten faciliteren, op verzoek van de rechter of kindervelzijnsorganisaties sociale verslagen opstellen over het kind en de familiesituatie, en ondersteuning bieden bij de overbrenging van het kind;
- andere maatschappelijke organisaties voorzien in pleegzorgprogramma's of speciale opvang voor kinderen die bescherming behoeven. Het gaat daarbij met name om slachtofferhulporganisaties. In het EU-recht en -beleid wordt de belangrijke bijdrage van het maatschappelijk middenveld aan de bestrijding van mensenhandel op waarde geschat. De richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel wijst uitdrukkelijk op de belangrijke rol van het maatschappelijk middenveld en verplicht de lidstaten om met deze organisaties samen te werken.

EU-platform van het maatschappelijk middenveld ter bestrijding van mensenhandel

Het in 2013 opgezette EU-platform van het maatschappelijk middenveld ter bestrijding van mensenhandel brengt meer dan honderd ngo's uit de EU en daarbuiten samen die in actie komen tegen mensenhandel. Het platform wordt geflankeerd door een elektronisch platform waar nog meer organisaties op actief zijn.

Zie voor meer informatie de [website van de Europese Commissie](#).

Actie 6: De nodige bescherming bieden

Zodra een kind van ouderlijke zorg verstoken is en bescherming nodig heeft, krijgt het, na een eerste beoordeling door de kindbeschermingsdiensten en de benoeming van een voogd, recht op een aantal beschermende diensten. Deze ondersteuning moet voorzien in de basisbehoeften, zoals onderdak, en in meer specialistische behoeften, zoals psychosociale en psychiatrische hulp en reproductieve diensten. Welke ondersteuning nodig is, hangt af van de specifieke omstandigheden en ervaringen van het kind en diens leeftijd en geslacht, rekening houdend met de gevolgen

van de specifieke vorm van verwaarlozing, uitbuiting of misbruik waar het kind het slachtoffer van is geworden.

Artikel 27 van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) bepaalt dat de staten die partij zijn het recht erkennen van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind. Het verdrag verplicht de EU-lidstaten ertoe om het welzijn van het kind te waarborgen en alle kinderen die tijdelijk de zorg van het gezin moeten missen, passende zorg en ondersteuning te bieden, onder wie niet-begeleide minderjarigen en in het bijzonder misbruikte kinderen (artikelen 19 en 20).

Meer in het bijzonder bepaalt artikel 11, lid 3, van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) dat de EU-lidstaten de nodige maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat slachtoffers van mensenhandel bijstand en ondersteuning krijgen. Artikel 11 van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) verplicht de lidstaten ertoe om aandacht te hebben voor de specifieke behoeften van slachtoffers, die soms pas in een later stadium duidelijk worden. De genoemde specifieke behoeften houden verband met zwangerschap, gezondheidstoestand, een handicap, een geestesstoornis of psychische aandoening, en ernstige vormen van psychisch, fysiek of seksueel geweld. Slachtoffers van misdrijven moeten in algemene zin toegang hebben tot slachtofferhulporganisaties als bedoeld in artikel 8 van de [richtlijn slachtofferrechten](#). De beoogde ondersteunende en bijstandsmaatregelen moeten worden aangeboden, ongeacht de bereidheid van de kinderen om mee te werken aan het onderzoek of om een formele klacht in te dienen.

In sommige gevallen is aan de verlening van bijstand en ondersteuning de voorwaarde verbonden dat het kind rechtmatig in het gastland verblijft. EU-onderdanen mogen uit hoofde van de [richtlijn vrij verkeer](#) vrij reizen en verblijven in een andere EU-lidstaat, maar moeten zich bij de autoriteiten van die lidstaat registreren als zij er langer dan drie maanden verblijven. Om zich te kunnen registreren moeten zij mogelijk aan bepaalde voorwaarden voldoen als bedoeld in artikel 7 van die richtlijn, en mogelijk kunnen zij dat niet. Zo kan het zijn dat zij niet staan ingeschreven bij een school of geen zorgverzekering hebben. Zolang er nog geen duurzame oplossing voor het kind is gevonden en het kind moet worden geregistreerd om toegang te krijgen tot ondersteunende diensten, moeten de verantwoordelijke autoriteiten in de EU-lidstaten welwillend omgaan met de verlenging van het verblijfsrecht van het kind.

In alle gevallen moet het kind worden geïnformeerd over de ondersteuningsopties en worden geraadpleegd over de urgente behoeften en keuzen. De [richtlijn inzake](#)

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

de bestrijding van mensenhandel (artikel 14) en de richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen (artikel 19) voorzien in de plicht om bij het nemen van een besluit over ondersteunende maatregelen voor een kind rekening te houden met diens mening.

Om een kind dat van ouderlijke zorg verstoken is in een andere EU-lidstaat dan de eigen lidstaat te beschermen, moet vaak een besluit worden genomen over een spoedplaatsing. Daarop is de [Brussel II bis-verordening](#) van toepassing. Krachtens artikel 20 van die verordening kan de lidstaat waar het kind zich bevindt beschermende noodmaatregelen nemen uit hoofde van het nationale recht, ongeacht of een andere EU-lidstaat bevoegd is om ten gronde over de zaak te beslissen. De initiële noodmaatregelen om in de urgente behoeften te voorzien, moeten regelmatig worden geëvalueerd en bijgesteld, met name wanneer er aanvankelijk geen behoorlijke individuele beoordeling is verricht vanwege de urgentie van het geval of wanneer de omstandigheden zijn veranderd.

→ Zie ook [actie 7](#): “De rechtsbevoegdheid vaststellen en transnationale samenwerking tot stand brengen”.

Tabel 4 geeft een overzicht van de bijstand waar kinderen die bescherming behoeven, onder wie minderjarige slachtoffers van mensenhandel, recht op hebben overeenkomstig het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) en de EU-rechtsinstrumenten op het gebied van slachtoffers en strafrecht.

Tabel 4: Verwijzingen in internationale, regionale en EU-instrumenten

Instrument	Huisvesting	Onderwijs	Gezondheidszorg	Psychologische ondersteuning	Opsporingen van familie	Veiligheid	Individuele beoordeling
Internationale en regionale instrumenten							
Verdrag inzake de rechten van het kind	Artikel 27	Artikel 19, artikel 23, leden 3 en 4, artikel 24, lid 2, onder e) en f), en de artikelen 28, 29, 32 en 33	Artikelen 17, 23, 24, 25 en 39	Artikelen 23 en 39	Artikel 22, lid 2	Artikelen 3 en 19	—

Instrument	Huisvesting	Onderwijs	Gezondheidszorg	Psychologische ondersteuning	Opsporren van familie	Veiligheid	Individuele beoordeling
Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel	Artikel 12, lid 1, onder a)	Artikel 12, lid 1, onder f), en lid 4	Artikel 12, lid 1, onder b), en lid 2	—	Artikel 10, lid 4, onder c)	Artikel 12, lid 2	Artikel 12, lid 7
Verdrag van Lanzarote van de Raad van Europa	—	Artikel 6	Artikel 14, lid 4	Artikel 14, leden 1 en 4	—	Artikel 5, artikel 14, lid 3, en artikel 31, lid 1, onder b) en f)	Artikel 14, lid 1
EU-instrumenten							
Richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel	Artikel 11, lid 5	Overwegingen 6, 22 en 25; artikel 14, lid 1,	Overwegingen 12, 20 en 25; artikel 11, lid 7	Overweging 22; artikel 11, lid 5	—	Overweging 18; artikel 11, lid 5	Overwegingen 18, 19, 20 en 23; artikel 12, leden 3 en 4, en de artikelen 14 en 16
Richtlijn betreffende de rechten van slachtoffers	Overweging 38; artikel 9	Overweging 62; artikel 26, lid 2	Overwegingen 9, 56 en 64	Overwegingen 38 en 39; artikel 4, lid 1, onder a), en artikel 9, lid 1, onder c)	—	Overwegingen 38 en 52; artikel 9, lid 3, en artikel 12	Overwegingen 55, 56, 58, 59 en 61; artikel 1, artikel 2, lid 2, onder a), artikel 21, lid 1, artikelen 22 en 23
Richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen	—	Overweging 34; artikel 23	Overweging 36	Overwegingen 31 en 37	—	—	Artikel 19

Opmerking: — = niet van toepassing.

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Huisvesting

Artikel 27 van het Verdrag inzake de rechten van het kind erkent het recht van het kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind. Hieronder valt deugdelijke huisvesting.

Meer in het bijzonder verplicht artikel 11, lid 5, van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) de lidstaten ertoe om geschikte en veilige opvang te bieden. De betreffende accommodatie moet geschikt zijn gelet op de leeftijd en het geslacht van het kind, de risico's en de speciale behoeften van het kind (bijv. in verband met een handicap of trauma). Van ouderlijke zorg verstoken kinderen mogen niet worden ondergebracht bij niet-verwante volwassenen, ook niet wanneer die iets vergelijkbaars hebben doorgemaakt (bijv. meisjes en vrouwen die seksueel zijn uitgebuit). Mogelijke accommodaties zijn pleeggezinnen, kindertehuizen en speciale veilige opvangcentra.

Veiligheid is een belangrijk criterium in de zoektocht naar de meest geschikte huisvesting. Een kind kan nog steeds onder invloed staan van de uitbouter of handelaar, en mogelijk wil de dader in contact komen met het kind. De rechtshandhavingsautoriteiten moeten de situatie en de veiligheidsbehoeften van het kind beoordelen. In sommige gevallen is speciale opvang voor minderjarige slachtoffers nodig. De opvanglocatie is dan doorgaans geheim om de kinderen te beschermen tegen de dader en diens netwerk. Dergelijke opvanglocaties worden nauwlettend gecontroleerd en de toegang is beperkt.

Met het oog op de veiligheid en het belang van het kind kan het in uitzonderlijke omstandigheden in eerste instantie ergens worden ondergebracht waar hem zijn vrijheid wordt ontnomen. Er moet echter een balans worden gevonden tussen enerzijds de bescherming van het kind en voorkomen dat het onderduikt, en anderzijds de andere rechten van het kind, zoals het recht op vrijheid. Het is slechts in zeer uitzonderlijke gevallen gerechtvaardigd om een kind zijn vrijheid te ontnemen.

Onderwijs

Artikel 28 van het Verdrag inzake de rechten van het kind erkent het recht van het kind op onderwijs. Het slachtoffer moet zo snel mogelijk onderwijs krijgen om zijn herstel en de normalisering van het dagelijks leven te bevorderen.

In artikel 14, lid 1, van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) is onder meer het volgende bepaald: "Binnen een redelijke termijn bieden de lidstaten, in overeenstemming met het nationale recht, toegang tot onderwijs aan minderjarige slachtoffers en kinderen van slachtoffers die overeenkomstig artikel 11 bijstand en ondersteuning genieten."

Het kind, de voogd, de kinderbeschermingsautoriteiten en de opvangmedewerkers moeten samen beslissen of het kind zover is dat het kan deelnemen aan bepaalde onderwijsactiviteiten of aan het reguliere schoolsysteem. Dit hangt af van de psychologische toestand van het kind, diens kennis van de plaatselijke taal, vooropleiding en de verwachte verblijfsduur. De EU-lidstaten moeten echter zo snel mogelijk toegang bieden tot onderwijs om het herstel te bevorderen, de eigenwaarde van het kind te vergroten en het kind te helpen grip te krijgen op het leven en de toekomst.

Indien het duidelijk is dat het kind op zeer korte termijn (bijv. binnen een of twee maanden) naar de EU-lidstaat van de gewone verblijfplaats zal worden overgebracht, moet het kind worden voorbereid op de integratie in het onderwijssysteem van die lidstaat. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de inschrijving van het kind bij een school of beroepsopleiding, voorbereidend werk met de ouders om de integratie op school te vergemakkelijken, praktische oplossingen met betrekking tot schoolgeld, vervoer enz.

De dienstverleners moeten het kind ook mogelijkheden bieden op het gebied van vrijetijdsbesteding, zoals op hun leeftijd, rijpheid en belangstelling afgestemde spel- en recreatieactiviteiten. Dit is met name van belang voor kinderen die naar alle waarschijnlijkheid binnen korte termijn worden overgebracht naar een andere lidstaat. Die activiteiten moeten worden aangeboden in de opvangvoorziening, of in voorkomend geval in de gemeenschap, en moeten indien mogelijk het kind in contact brengen met leeftijdsgenoten en de lokale gemeenschap. Activiteiten als deze die deel uitmaken van een dagelijkse routine, ondersteunen het herstel van het kind.

VN-richtsnoeren inzake alternatieve zorg

De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties heeft richtsnoeren inzake alternatieve zorg voor kinderen vastgesteld. Ze omvatten internationale beginselen voor de voorkoming van gezinsscheiding, re-integratie in het gezin, alternatieve vormen van zorg, monitoring en ondersteuning in het kader van nazorg. De richtsnoeren zijn van toepassing op alle publieke en particuliere instanties en alle personen die betrokken zijn bij regelingen voor een kind dat verzorging nodig heeft in een ander land dan het land waar het gewoonlijk verblijft (punt 140).

Zie voor meer informatie: Verenigde Naties, Algemene Vergadering, Guidelines for the alternative care of children, resolutie aangenomen op 18 december 2009.

Gezondheidszorg

In artikel 24 van het Verdrag inzake de rechten van het kind is het recht van het kind op de grootst mogelijke mate van gezondheid vervat. De autoriteiten moeten inspelen op de gezondheidsbehoeften van het kind op korte en lange termijn, waaronder lichamelijk herstel en psychologische of psychiatrische hulp in geval van posttraumatische stress.

Artikel 11, lid 5, van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) verplicht de lidstaten ertoe om slachtoffers van mensenhandel de noodzakelijke medische behandelingen, waaronder psychologische bijstand, te bieden. Artikel 11, lid 7, bepaalt ook dat er aandacht moet zijn voor “slachtoffers met specifieke behoeften, met name waar deze behoeften voortkomen uit [...] hun gezondheidstoestand, een handicap, een geestesstoornis of psychische aandoening die zij hebben”.

Psychosociale zorg is essentieel voor het herstel van misbruikte kinderen. Dat geldt eens te meer voor kinderen wier ouders betrokken waren bij de uitbuiting of het misbruik. Andere zorgdiensten, zoals afkickprogramma's voor minderjarige drugsgebruikers, kunnen ook dringend nodig zijn in de EU-lidstaat waar het kind wordt aangetroffen. Zodra duidelijk is dat het verblijf van het kind waarschijnlijk van langere duur zal zijn, kunnen daarnaast ook maatregelen voor de langere termijn nodig zijn.

De psychologische behoeften van kinderen worden soms pas in een later stadium duidelijk, wanneer gespecialiseerde medewerkers het vertrouwen van het kind hebben gewonnen en het kind meer informatie over zijn ervaringen wil delen. Kinderen met gedragsproblemen kunnen zichzelf verwonden of zich agressief gedragen ten opzichte van professionals of andere kinderen. Ook kunnen zij moeite hebben met discipline of elke interactie met anderen afwijzen. Professionals die met kinderen

werken, moeten zijn opgeleid en in staat zijn om kinderen met dergelijke gedragsproblemen te blijven beschermen en ondersteunen.

Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind stelt in [algemene opmerking nr. 15 over het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid](#) voor dat meisjes en jongens toegang moeten krijgen tot reproductieve gezondheidsdiensten. Dit geldt vooral voor kinderen die het slachtoffer zijn van seksueel misbruik of seksuele uitbuiting, om seksueel overdraagbare aandoeningen te voorkomen of te verhelpen. Het is essentieel dat seksueel misbruikte meisjes toegang krijgen tot reproductieve gezondheidsdiensten, met name wanneer zij zwanger zijn. Kinderen moeten zelf kunnen bepalen of zij worden bijgestaan door mannelijke of vrouwelijke zorgmedewerkers.

Studie naar de genderdimensie van mensenhandel

In de studie naar de genderdimensie van mensenhandel wordt onderstreept dat mensenhandel een ernstig misdrijf is dat de mensenrechten schendt, en verschrikkelijke aanhoudende gevolgen heeft voor de slachtoffers. Seksueel uitgebuite slachtoffers van mensenhandel ondergaan seksuele wreedheden die hun gezondheid en welzijn ernstig schaden. Seksueel geweld kan vaginaal letsel veroorzaken dat vaak resulteert in seksueel overdraagbare aandoeningen, posttraumatische stress, angst en depressie en een risico op hiv kan opleveren. De slachtoffers zijn bang voor de consequenties voor henzelf en/of hun familie wanneer zij proberen te vluchten. Bovendien worden vele slachtoffers die wel ontsnappen, opnieuw verhandeld. Verder wordt in de studie opgemerkt dat kinderlokkerij, dwang, bedreigingen, isolement, genormaliseerd dagelijks geweld, drugsgebruik en het trauma van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting ernstige en langdurige geestelijke schade veroorzaken.

Europese Commissie (2015), Study on the gender dimension of trafficking in human beings.

Opsporen van familie

Het gezin vormt de hoeksteen van de samenleving en is de natuurlijke omgeving waarin mensen en met name kinderen groeien en zich in hun element voelen. Het recht van het kind op een gezinsleven moet volledig worden beschermd. Voorkomen dat gezinnen uiteenvallen, is een belangrijk element van elk kinderbeschermingsstelsel. Overeenkomstig artikel 9, lid 3, van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) heeft een van de ouder(s) gescheiden kind het recht persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders en familieleden te onderhouden, tenzij dit in strijd is met zijn of haar belang. In dit proces moet rekening worden gehouden met de mening van het kind en de zinswijzen van de voogd. De autoriteiten moeten het

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

kind over het algemeen om toestemming vragen alvorens zij contact opnemen met de familie, overeenkomstig de leeftijd en rijpheid van het kind.

Study on high-risk groups for trafficking in human beings

De verwijdering van het kind uit het gezin komt absoluut pas in allerlaatste instantie aan de orde, maar wanneer het gezin niet functioneert en betrokken is bij de uitbuiting van het kind, moet de nadruk liggen op vroegtijdige detectie en het bieden van alternatieve zorg.

Europese Commissie (2015), Study on high-risk groups for trafficking in human beings, blz. 85.

Bij het opsporen van de familie zijn het belang van het kind, de deelname van het kind en tijdigheid belangrijke uitgangspunten. Voordat de autoriteiten proberen het contact te herstellen, moeten zij de bekwaamheid van de ouders beoordelen om er zeker van te zijn dat de ouders het kind niet in gevaar brengen en niet betrokken waren bij de eerdere verhandeling of het eerdere misbruik van het kind. Bij het opsporen van de familie moet worden nagedacht over hoeveel informatie over de mensenhandelervaringen met de familie moet worden gedeeld. Bepaalde informatie kan ertoe leiden dat de familie en het kind worden bedreigd door de mensenhandelaren. Andere informatie, bijvoorbeeld over seksuele uitbuiting, kan leiden tot de stigmatisering van het kind binnen de familie en binnen de gemeenschap als geheel. Er moet ook zorgvuldig worden gekeken naar situaties waarin de familie onder druk staat wegens een schuld aan de handelaren.

Het opsporen van de familie is gewoonlijk de verantwoordelijkheid van de sociale of kindbeschermingsdiensten, in nauwe samenwerking met de voogd. De kindbeschermingsautoriteiten in de EU-lidstaten moeten samenwerken om de familiesituatie te beoordelen wanneer het kind zich in een andere EU-lidstaat bevindt dan de familie. Wanneer kinderen zich binnen de EU verplaatsen, kunnen de centrale autoriteiten als bedoeld in de [Brussel II bis-verordening](#) het contact faciliteren en de kindbeschermingsinstanties in de desbetreffende EU-lidstaat rechtstreeks vragen om verslag uit te brengen over de sociale situatie van het kind. In bepaalde gevallen kunnen de centrale autoriteiten worden belast met de taak om de ouders op de hoogte te houden van de situatie van het kind, tenzij dit in strijd is met diens belang. Het kind moet ook op de hoogte worden gehouden van de inspanningen om de familie op te sporen.

Veiligheid

Artikel 19 van het Verdrag inzake de rechten van het kind verplicht de staten ertoe om maatregelen te nemen om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik. De autoriteiten zijn verantwoordelijk voor de veiligheid van het kind. Zij moeten de voorwaarden scheppen waarin het kind kan herstellen en moeten herhaald misbruik en herhaalde uitbuiting voorkomen.

Artikel 11, lid 5, van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) (voor slachtoffers van mensenhandel) en artikel 9, lid 3, van de [richtlijn slachtofferrechten](#) (voor slachtoffers in het algemeen) verplichten de autoriteiten om veilige opvang te bieden. In het kader van herstelrechtvoorzieningen voorziet artikel 12 van de [richtlijn slachtofferrechten](#) in maatregelen om het slachtoffer te vrijwaren van secundaire en herhaalde victimisatie, van intimidatie en van vergelding.

De rechtshandhavingsautoriteiten moeten samen met de voogd en de kinderbeschermingsdiensten een initiële veiligheidsbeoordeling verrichten. Daarbij moeten zij zo nodig andere actoren raadplegen, zoals zorgprofessionals en opvangmedewerkers. De veiligheidsbeoordeling moet regelmatig worden herhaald en bijgewerkt. Degenen die een duurzame oplossing vaststellen, moeten ook de omstandigheden in het land van de gewone verblijfplaats aan een risicobeoordeling onderwerpen.

→ Zie ook [actie 9](#): “Duurzame oplossingen vaststellen en uitvoeren”.

Controlelijst: belangrijkste elementen van de risicobeoordeling

- ✓ Het kind informeren over het doel van de risicobeoordeling; controleren of het kind dit heeft begrepen.
- ✓ Ervoor zorgen dat het kind wordt gehoord en dat de mening van het kind naar behoren wordt meegewogen overeenkomstig diens leeftijd en rijpheid en de specifieke omstandigheden van het geval.
- ✓ Genderspecifieke risico's identificeren, bijvoorbeeld met betrekking tot het type uitbuiting of misbruik.
- ✓ Extra maatregelen nemen om de bijzondere kwetsbaarheid van meisjes en jongens met een handicap aan te pakken.
- ✓ Nagaan of lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender of interseksuele kinderen extra behoeften hebben.
- ✓ Het kind de gelegenheid bieden om een voorkeur uit te spreken voor een mannelijke of vrouwelijke risicobeoordelaar, met name in gevallen van seksueel misbruik of seksuele uitbuiting.
- ✓ Inlichtingen verzamelen over daders, hun handlangers en het netwerk van het kind, inclusief begeleidende volwassenen, familieleden in het land waar het kind zich bevindt en andere kinderen met wie het slachtoffer mogelijk contact heeft gehad.
- ✓ De mate van dreiging voor de veiligheid beoordelen; dienovereenkomstige preventieve maatregelen voorstellen (bijv. in termen van opvang/huisvesting, toegang tot het kind, contact met familieleden enz.).
- ✓ Regelmatig beoordelen welk risico er bestaat dat het kind onderduikt en preventieve maatregelen nemen. Een vertrouwensband opbouwen en hoogwaardige zorg bieden – de beste manier om te voorkomen dat kinderen vermist raken.
- ✓ Onmiddellijk de politie en andere relevante autoriteiten op de hoogte stellen zodra een kind wordt vermist.
- ✓ De veiligheidsbeoordeling bijwerken en eventuele wijzigingen of nieuwe informatie schriftelijk vastleggen.

Handboek voor beroepsbeoefenaren in het strafrecht

Het VN-Bureau voor drugs- en misdaadbestrijding (UNODC) heeft een praktische handleiding opgesteld om beroepsbeoefenaren in het strafrecht te ondersteunen bij het voorkomen van mensenhandel, het beschermen van de slachtoffers, het vervolgen van de daders en de internationale samenwerking die nodig is om deze doelstellingen te bereiken. De handleiding bevat 14 modules. Module 5 gaat over de risicobeoordeling en over de belangrijkste kwesties die daarbij in ogenschouw moeten worden genomen.

Zie voor meer informatie: UNODC (2009), Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners.

Actie 7: De rechtsbevoegdheid vaststellen en transnationale samenwerking tot stand brengen

Staten zijn verplicht om alle kinderen binnen hun rechtsgebied te beschermen. In dit verband moet worden verduidelijkt welke staat bevoegd is om welk soort maatregelen wanneer te nemen. Hiertoe moeten de EU-lidstaten met elkaar samenwerken.

De vaststelling van de rechtsbevoegdheid is slechts een van de kwesties waarbij mechanismen nodig zijn voor een doeltreffende samenwerking tussen de lidstaten. De politie en justitiële autoriteiten moeten samenwerken om transnationale criminaliteit effectief te kunnen aanpakken. Zonder samenwerking tussen de EU-lidstaat waar het kind wordt aangetroffen en de lidstaat waar het gewoonlijk verblijft, zal het in de meeste gevallen moeilijk zijn om het belang van het kind te beoordelen en tot de meest geschikte duurzame oplossing te komen.

Kinderbeschermingssystemen kunnen niet zonder transnationale samenwerkingsmechanismen

Gelet op het toenemende aantal kinderen in grensoverschrijdende situaties dat bescherming nodig heeft, worden de inspanningen opgeschroefd door: de taken en verantwoordelijkheden te verduidelijken, de informatie over het land van herkomst actueel te houden, een nationaal contactpunt in te richten voor kindbeschermingszaken en procedures/richtsnoeren/protocollen/processen vast te stellen, bijvoorbeeld voor de overdracht van de verantwoordelijkheid in het kader van asielpedures (Dublin-verordening), of bij het overwegen van een plaatsing in een ander land, of in het kader van de opsporing van familie en de bescherming in geval van kinderhandel.

Europese Commissie (2015), Reflection paper on integrated child protection systems, beginsel 7.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Professionals kunnen gebruikmaken van een aantal bij wet of in de praktijk opgerichte mechanismen voor samenwerking tussen de EU-lidstaten. Deze zijn onderverdeeld in civielrechtelijke en strafrechtelijke mechanismen.

Civilrechtelijke kwesties, waaronder kinderbescherming

Overeenkomstig artikel 2 van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) moeten de staten die partij zijn, de in het verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid eerbiedigen, zonder discriminatie en ongeacht de status van het kind.

Het genot van de rechten van het kind

De verplichtingen van staten uit hoofde van het verdrag zijn van toepassing binnen de grenzen van de staat, ook wat betreft kinderen die onder de rechtsbevoegdheid van de staat komen te vallen terwijl zij proberen het grondgebied van het land te betreden. Daarom is het genot van de rechten niet beperkt tot kinderen die staatsburgers zijn van een staat die partij is, maar moet het, tenzij uitdrukkelijk anderszins vermeld in het verdrag, beschikbaar zijn voor alle kinderen – met inbegrip van minderjarige asielzoekers, vluchtelingen en migranten – ongeacht hun nationaliteit, immigratiestatus of staatloosheid.

VN-Comité voor de Rechten van het Kind (2005), General Comment No. 6. Treatment of unaccompanied children, punt 12.

Dit houdt in dat ieder kind recht heeft op bepaalde onmiddellijke beschermende maatregelen in de EU-lidstaat waar het zich bevindt, zoals opvang, voedsel of medische hulp, totdat de situatie van het kind nader wordt beoordeeld en er een duurzame oplossing wordt gevonden.

Het EU-recht op het gebied van civielrechtelijke aangelegenheden – meer bepaald de [Brussel II bis-verordening](#) – en het internationaal privaatrecht bepalen wanneer de rechtbanken van een EU-lidstaat bevoegd zijn om kinderbeschermingsmaatregelen te nemen in transnationale situaties waarbij meer dan één lidstaat betrokken is. De verordening volgt de beginselen van het [Verdrag van Den Haag van 1996](#), dat ook voorziet in regels om te bepalen of de autoriteiten van een verdragsluitende partij bevoegd zijn om maatregelen te nemen in grensoverschrijdende situaties. De EU-lidstaten moeten de verordening toepassen, en niet het verdrag, indien het kind gewoonlijk verblijft in een EU-lidstaat.

Regels voor het vaststellen van de rechtsbevoegdheid

In artikel 8 van de [Brussel II bis-verordening](#) is bepaald dat de gerechten van de EU-lidstaat op het grondgebied waarvan het kind zijn gewone verblijfplaats heeft, over het algemeen de rechtsbevoegdheid hebben om maatregelen ter bescherming van het kind te nemen. Deze bepaling sluit aan bij artikel 5 van het [Verdrag van Den Haag van 1996](#), uit hoofde waarvan de “autoriteiten van de Verdragsluitende Staat waar het kind zijn gewone verblijfplaats heeft, [...] bevoegd [zijn] maatregelen te nemen die strekken tot de bescherming van zijn persoon”. Wanneer de gewone verblijfplaats van het kind niet kan worden vastgesteld of het kind gevlucht of internationaal ontheemd is, zijn de autoriteiten van de lidstaat waar het kind zich bevindt, bevoegd om maatregelen te nemen ter bescherming van het kind (artikel 13 van de [Brussel II bis-verordening](#)). Artikel 6 van het [Verdrag van Den Haag van 1996](#) bevat een soortgelijke grond voor de rechtsbevoegdheid, die uitgaat van de aanwezigheid van het kind op het grondgebied van de verdragsluitende partij. Indien niet kan worden vastgesteld dat een kind zijn gewone verblijfplaats in een EU-lidstaat heeft, is derhalve het [Verdrag van Den Haag van 1996](#) van toepassing. Zie [afbeelding 10](#) voor de regels voor het vaststellen van de rechtsbevoegdheid

Krachtens artikel 16, lid 2, van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) nemen de lidstaten die een minderjarig, niet-begeleid slachtoffer van mensenhandel identificeren, de nodige maatregelen om een duurzame oplossing te vinden.

De [Brussel II bis-verordening](#) verwijst naar de rechtsbevoegdheid van een “gerecht”, maar daarmee wordt bedoeld op alle autoriteiten die bevoegd zijn ter zake van de aangelegenheden die onder de verordening vallen, zoals sociale en kinderbeschermingsautoriteiten (zie artikel 2, lid 1, van de [verordening](#) en de [praktijkgids](#) voor de toepassing van de [Brussel II bis-verordening](#)).

Afbeelding 10: Regels om de rechtsbevoegdheid vast te stellen in kinderbeschermingszaken

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Bij wijze van uitzondering staat artikel 15 van de [Brussel II bis-verordening](#) de verwijzing naar een gerecht toe dat beter in staat is de zaak te behandelen.

Voor een rechtmatige overbrenging moet het kind een bijzondere band hebben met de lidstaat en moet de overbrenging in het belang van het kind zijn. Er is sprake van een bijzondere band met een EU-lidstaat indien:

- het kind na de aanhangigmaking van een zaak bij het oorspronkelijke gerecht zijn gewone verblijfplaats in die lidstaat heeft verkregen, of
- het kind voordien zijn gewone verblijfplaats had in de andere lidstaat, of
- het kind onderdaan van die lidstaat is, of
- een van de personen die de ouderlijke verantwoordelijkheid dragen, zijn gewone verblijfplaats in die lidstaat heeft, of
- bestanddelen van het vermogen van het kind zich in de andere lidstaat bevinden en de zaak betrekking heeft op maatregelen ter bescherming van het kind die verband houden met het beheer, de instandhouding van of de beschikking over die bestanddelen.

Transnationale samenwerking tussen rechters bevorderen

“Artikel 15 schrijft voor dat de gerechten in het kader van de verwijzing samenwerken, hetzij rechtstreeks of door tussenkomst van de centrale autoriteiten. Voor de betrokken rechters kan het bijzonder nuttig zijn om met elkaar te overleggen, teneinde na te kunnen gaan of in het specifieke geval aan de vereisten voor een verwijzing is voldaan en met name of de verwijzing in het belang van het kind zou zijn. Als beide rechters een gemeenschappelijke taal spreken of begrijpen, mogen ze niet aarzelen per telefoon of per e-mail rechtstreeks met elkaar contact op te nemen. Andere vormen van moderne technologie kunnen ook nuttig zijn, zoals bijv. conferentiegesprekken. Als er taalproblemen zijn, kunnen de rechters, voor zover de middelen dit toelaten, een beroep doen op tolken. Ook de centrale autoriteiten kunnen de rechters bijstaan.”

Europese Commissie (2016), Praktijkids voor de toepassing van de verordening Brussel II bis, blz. 36.

Soms worden er in meerdere EU-lidstaten gerechtelijke procedures ingeleid met betrekking tot hetzelfde kind. In dat geval bepaalt artikel 19, lid 2, van de [Brussel II bis-verordening](#) dat het gerecht waarbij de zaak het eerst is aangebracht de zaak in principe behandelt indien beide procedures hetzelfde onderwerp betreffen. Het gerecht waarbij de zaak het laatst is aangebracht, moet de zaak aanhouden en

wachten tot het andere gerecht heeft vastgesteld of het bevoegd is. Als het eerste gerecht zichzelf bevoegd acht, moet het andere gerecht zich onbevoegd verklaren.

De bepaling van de gewone verblijfplaats

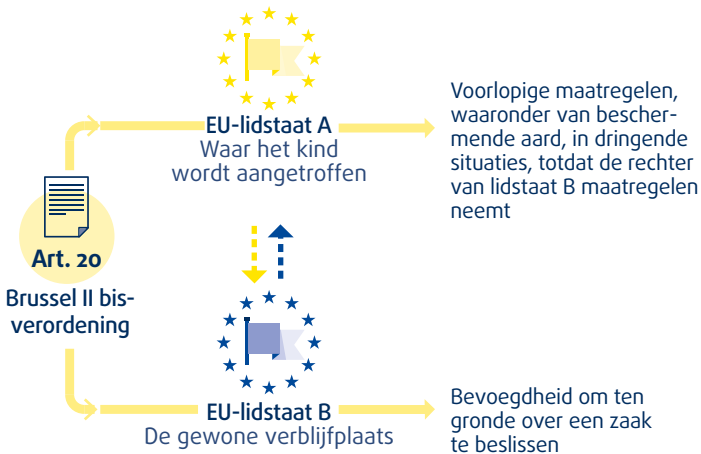
De “gewone verblijfplaats” wordt niet gedefinieerd door de [Brussel II bis-verordening](#) en moet worden vastgesteld op basis van alle specifieke omstandigheden van elk individueel geval. De gewone verblijfplaats kan soms eenvoudigweg worden vastgesteld als de plaats waar het kind verbleef voordat het op reis ging.

Het kan echter ook ingewikkelder zijn om de gewone verblijfplaats te bepalen. Zo kan een kind dat uit de ene EU-lidstaat afkomstig is enige tijd in een andere lidstaat hebben gewoond zonder te zijn opgenomen in de sociale, onderwijs- en andere structuren van dat land, of kan het kind de voorgaande jaren heen en weer pendelend in verschillende EU-lidstaten hebben gewoond.

Voorlopige beschermende maatregelen

Op grond van artikel 20 van de [Brussel II bis-verordening](#) is het de lidstaten toegestaan om voorlopige, waaronder beschermende, maatregelen te nemen met betrekking tot een persoon, zelfs indien een andere lidstaat bevoegd is om ten gronde over de zaak te beslissen. Op deze manier kunnen de EU-lidstaten de noodmaatregelen nemen die nodig zijn om een kind te beschermen. Deze maatregelen zijn tijdelijk van aard en hebben alleen werking in de lidstaat waar ze zijn genomen. De autoriteiten van de staat waar het kind aanwezig is, moeten overleg plegen met de autoriteiten van de staat van de gewone verblijfplaats om de meest geschikte langetermijnoplossing voor het kind te bepalen. [Afbeelding 11](#) toont de betrekkingen tussen de twee EU-lidstaten. Voorlopige maatregelen moeten het welzijn en de bescherming van het kind dienen en moeten in het belang van het kind zijn.

Afbeelding 11: Voorlopige maatregelen overeenkomstig artikel 20 van de Brussel II bis-verordening

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Er moet een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen voorlopige maatregelen in urgente situaties (die worden genomen door het land waar het kind zich bevindt) en niet-voorlopige maatregelen (die in de regel moeten worden genomen door het land waar het kind zijn gewone verblijfplaats heeft). Op grond hiervan moet worden bepaald welk land rechtsbevoegd is.

Afbeelding 12 toont illustratieve voorbeelden van het verschil tussen voorlopige en niet-voorlopige maatregelen. Voorlopige beschermende maatregelen zijn bijvoorbeeld de benoeming van een tijdelijke voogd of de plaatsing in een pleeggezin.

Afbeelding 12: Illustratieve voorbeelden van voorlopige en niet-voorlopige maatregelen

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Wanneer de autoriteiten van de EU-lidstaat waar het kind zich bevindt en van de lidstaat waar het gewoonlijk verblijft overleggen over de rechtsbevoegdheid en de bescherming van het kind op de lange termijn, moet het belang van het kind vooropstaan. Om herhaalde victimisatie of mensenhandel te voorkomen, moet de voorkeur uitgaan naar de veiligste, meest beschermende omgeving voor het kind.

Op grond van de Brussel II bis-verordening aangewezen centrale autoriteiten

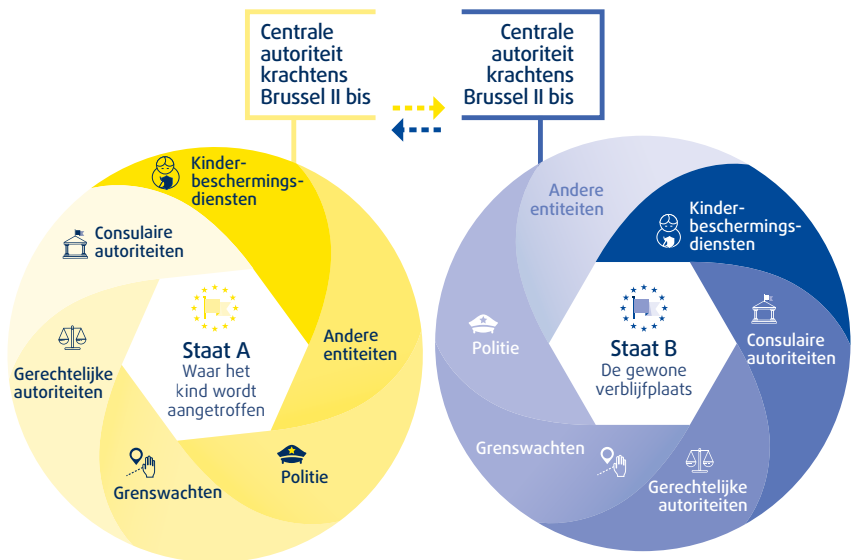
Een hoofdstuk van de [Brussel II bis-verordening](#) is gewijd aan de samenwerking tussen EU-lidstaten. In artikel 53 is bepaald dat elke lidstaat één of meer centrale autoriteiten aanwijst om behulpzaam te zijn bij de toepassing van de verordening. Er zijn in de EU-lidstaten al centrale autoriteiten aangewezen voor de toepassing van het [Verdrag van Den Haag van 1980 betreffende kindervervoering](#) en het [Verdrag van Den Haag van 1996](#). In sommige lidstaten ondersteunen dezelfde autoriteiten de uitvoering van de [Brussel II bis-verordening](#). De Haagse Conferentie heeft een informeel [Internationaal Haags netwerk van rechters](#) opgericht, dat op het gebied van internationale kindbescherming fungeert als communicatiekanaal en schakel tussen rechters binnen hun rechtsgebied en rechters in andere verdragsluitende staten, en hun nationale centrale autoriteiten.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

→ *Bijlage 3* bevat een link naar de contactlijst van de centrale autoriteiten.

Centrale autoriteiten kunnen hun taken alleen verrichten wanneer zij nauw samenwerken met verschillende organisaties op lidstaatsniveau, zoals kinderbeschermingsdiensten, gerechtelijke autoriteiten, de politie, aanklagers en dienstverleners. Zoals blijkt uit *afbeelding 13* kunnen verschillende organisaties een rol spelen in die samenwerking.

Afbeelding 13: Groepen die een rol kunnen spelen in binnenlandse en transnationale samenwerking

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Bij de evaluatie van de uitvoering van de *Brussel II bis-verordening* is vastgesteld dat het middelengebrek van bepaalde centrale autoriteiten de doeltreffende coördinatie in de weg staat. Indien de EU en de lidstaten de centrale autoriteiten zouden versterken, zou dat aanzienlijk bijdragen tot de bescherming van de groepen kinderen die in deze praktische richtsnoeren centraal staan.

Het inschakelen van de centrale autoriteiten wordt soms als omslachtig ervaren. Om vertraging te voorkomen, wordt daarom vaak rechtstreeks gecommuniceerd, zonder tussenkomst van een centrale autoriteit. Zo kunnen de sociale of

kinderbeschermingsdiensten in dringende gevallen rechtstreeks contact opnemen met de kindbeschermingsdiensten in het land van herkomst of van de gewone verblijfplaats van het kind, met het verzoek om een beoordeling van de sociale situatie van het kind, en kunnen de politieautoriteiten van verschillende EU-lidstaten contact met elkaar opnemen om helderheid te verschaffen over de identiteit van een kind.

De bij de [Brussel II bis-verordening](#) aangewezen centrale autoriteiten kunnen, voor zover dat relevant is voor het uitvoeren van een concreet verzoek krachtens de verordening:

- fungeren als een knooppunt voor alle communicatie tussen de autoriteiten in de ene EU-lidstaat en die in een andere lidstaat, of
- het contact tussen de voor een specifieke zaak verantwoordelijke autoriteiten vergemakkelijken en rechtstreekse communicatie tot stand brengen.

Hun precieze rol moet worden bepaald op basis van de specifieke nationale context en de personele en financiële middelen waarover de centrale autoriteiten beschikken, en op basis van de omstandigheden van het geval. De centrale autoriteiten zullen gewoonlijk voorrang verlenen aan zeer dringende gevallen.

De centrale autoriteiten kunnen een algemeen overzicht hebben van zaken, waaronder gesloten zaken waarbij zij betrokken waren, en kennis hebben van de rol en de mogelijkheden van zusterautoriteiten en -agentschappen. De EU-lidstaten moeten bepalen hoe centrale autoriteiten en andere autoriteiten in het land met elkaar communiceren en taken coördineren.

Artikel 55 van de [Brussel II bis-verordening](#) bepaalt dat de centrale autoriteiten op verzoek informatie moeten verzamelen en uitwisselen over de situatie van het kind, lopende procedures, en enige met betrekking tot het kind genomen beslissing. Een van hun belangrijkste taken is het vergemakkelijken van de communicatie tussen rechtbanken in verschillende lidstaten in bepaalde zaken die de ouderlijke verantwoordelijkheid betreffen (artikel 55, onder c) en d)). Artikel 56 biedt de mogelijkheid om een kind tijdelijk in een andere EU-lidstaat te plaatsen, waarvoor de voorafgaande toestemming van die staat vereist is.

De EU-lidstaten kunnen bij het vaststellen van een duurzame oplossing de volgende soorten verzoeken indienen of ontvangen:

- verslagen over de sociale situatie van het kind;

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

- informatie over de locatie van een kind en van het gezin, voor zover nodig voor de uitvoering van een concreet verzoek krachtens de [Brussel II bis-verordening](#);
- overleg over een specifieke zaak met alle betrokken partijen in een grensoverschrijdende zaak;
- overleg over de overdracht van de rechtsbevoegdheid;
- contact leggen met de familie en begeleiding van het kind bij een bezoek aan de familie;
- de verstrekking van documenten, zoals een identificatienummer, opleidings-getuigschriften of een geboorteakte;
- informatie over eerdere procedures met betrekking tot de ouderlijke verantwoordelijkheid of eerdere rechtshandavingsonderzoeken;
- informatie over de mogelijkheden voor alternatieve zorg indien de ouders niet in staat zijn om voor het kind te zorgen;
- het nemen van onmiddellijke maatregelen.

Model voor een transnationaal doorverwijzingsmechanisme

De Internationale Organisatie voor Migratie heeft een onlineplatform gelanceerd met een model voor een transnationaal doorverwijzingsmechanisme dat is ontwikkeld naar aanleiding van de EU-strategie voor de uitroeiing van mensenhandel 2012-2016.

Dit platform helpt slachtoffers van mensenhandel om hun rechten uit te oefenen gedurende het proces, met name in geval van een grensoverschrijdende doorverwijzing. Het brengt deskundigen en professionals uit verschillende landen samen bij de identificatie, doorverwijzing, ondersteuning, terugkeer en het toezicht op de bijstand aan slachtoffers van mensenhandel.

Zie voor meer informatie: Internationale Organisatie voor Migratie (2017), [Transnational referral mechanism model – TRM](#).

Transnationale kindbescherming

Het secretariaat van de Raad van de Oostzeestaten heeft richtsnoeren en een praktijkgids ontwikkeld over de bescherming van kinderen in transnationale gevallen, met praktische aanwijzingen voor de samenwerking tussen de lidstaten.

Zie voor meer informatie: Raad van de Oostzeestaten (2015), [Guidelines for promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases, en Transnational child protection: practical guide for caseworkers and case officers](#).

Andere mechanismen voor samenwerking tussen de EU-lidstaten

Naast de centrale autoriteiten als bedoeld in artikel 53 van de [Brussel II bis-verordening](#), bestaan er nog andere samenwerkingsmechanismen, namelijk:

- het **Europees justitieel netwerk in burgerlijke en handelszaken**. Dit bij Beschikking 2001/470/EG opgerichte flexibele netwerk brengt nationale gerechtelijke autoriteiten bijeen. Het netwerk heeft de volgende hoofdtaken: de behandeling van zaken tussen nationale contactpunten, het vergemakkelijken van grensoverschrijdende toegang tot de rechter aan de hand van informatie, het aanwijzen van liaisonrechters en het evalueren en delen van ervaringen met de werking van specifieke EU-rechtsinstrumenten in burgerlijke en handelszaken. De artikelen 54 en 58 van de [Brussel II bis-verordening](#) beschrijven in welke situaties de bij het netwerk aangesloten centrale autoriteiten met elkaar moeten communiceren via het netwerk. Door regelmatig gebruik te maken van het netwerk kan de samenwerking tussen rechters en de centrale autoriteiten en tussen rechters onderling doeltreffender worden gemaakt;
- de **Europese justitiële atlas**. Deze helpt mensen de bevoegde civiele rechtbanken en contactgegevens in andere EU-lidstaten te vinden.

→ *Zie voor meer informatie over justitiële samenwerking in civiele zaken de desbetreffende pagina op het [e-justitieportaal](#).*

Bewijs verkrijgen

[Verordening \(EG\) nr. 1206/2001 van de Raad](#) (waarvan de Commissie in mei 2018 een hervorming voorstelde) heeft betrekking op de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverrijging in burgerlijke en handelszaken, onder meer op het gebied van het familierecht. Een gerecht kan ofwel het bevoegd gerecht van een andere EU-lidstaat verzoeken een handeling tot het verkrijgen van bewijs te verrichten, ofwel rechtstreeks in de andere lidstaat een handeling tot het verkrijgen van bewijs verrichten. De verordening stelt voor bij handelingen tot het verkrijgen van bewijs gebruik te maken van video- en teleconferenties. Het [e-justitieportaal](#) biedt een reeks documenten, contactgegevens en geleerde lessen en nationale informatie over de beschikbaarheid van de nodige apparatuur. Ook biedt het richtsnoeren inzake het gebruik van [videoconferencing](#) om de communicatie tussen gerechtelijke autoriteiten in verschillende EU-lidstaten te vereenvoudigen en te stimuleren in burgerlijke en strafzaken.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Bilaterale samenwerkingsovereenkomsten

Sommige EU-lidstaten hebben specifieke bilaterale overeenkomsten gesloten voor de bescherming en overbrenging van kinderen die onderdaan zijn van hun land en worden aangetroffen in een andere EU-lidstaat. De bilaterale overeenkomsten bieden soms echter onvoldoende procedurele waarborgen en kunnen een doeltreffende bescherming van het kind door de autoriteiten verhinderen. De EU-lidstaten moeten bij voorkeur gebruikmaken van de bestaande structuren die door en voor alle EU-lidstaten zijn opgezet binnen het EU-rechtskader. De EU-lidstaten moeten voorkomen dat zij parallelle structuren opzetten. Parallelle structuren brengen het risico met zich mee dat niet alle gevallen worden ondersteund, waarbij sommige kinderen buiten de boot vallen, een dubbele maat wordt gehanteerd en de mechanismen van de [Brussel II bis-verordening](#) en het [Verdrag van Den Haag van 1996](#) worden verzwakt.

Strafrechtelijke kwesties

Voor bepaalde misdrijven is de rechtsbevoegdheid geregeld in het EU-recht. Dit geldt bijvoorbeeld voor mensenhandel. Krachtens artikel 10, lid 1, van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) moet een lidstaat de nodige maatregelen nemen om te voorzien in zijn rechtsmacht ten aanzien van strafbare feiten die:

- geheel of gedeeltelijk op zijn grondgebied zijn gepleegd, of
- zijn gepleegd door een eigen onderdaan.

Verdere opties om de rechtsmacht te vestigen over strafbare feiten die buiten het eigen grondgebied zijn gepleegd, worden geboden in artikel 10, leden 2 en 3.

In alle gevallen hebben kinderen die als slachtoffer of getuige deelnemen aan de procedure recht op speciale beschermende en ondersteunende maatregelen, rechtsbijstand, vertegenwoordiging in rechte en schadeloosstelling.

→ Zie voor meer informatie ook [actie 8](#): *Het kind bijstaan in gerechtelijke procedures*.

Meer in het algemeen heeft de EU verschillende instrumenten ontwikkeld voor politieële en justitiële samenwerking op verschillende niveaus. Ten eerste zijn er EU-agentschappen zoals Europol en Eurojust, die de lidstaten operationele en andere ondersteuning bieden in grensoverschrijdende situaties.

Hoe Eurojust de justitiële autoriteiten ondersteunt

Eurojust vergemakkelijkt bij onderzoeken en vervolging de samenwerking en coördinatie tussen de justitiële autoriteiten van lidstaten die te maken hebben met ernstige grensoverschrijdende en georganiseerde misdaad, waaronder mensenhandel. Eurojust moedigt de nationale autoriteiten aan om Eurojust in te schakelen bij alle grensoverschrijdende gevallen van mensenhandel, gelet op het complexe karakter ervan en de urgentie om alle slachtoffers en met name de minderjarige te identificeren en te beschermen, en om de daders te vervolgen en de mensenhandelketen te ontmantelen.

Eurojust heeft een contactpunt ingesteld voor kinderbeschermingszaken, dat verschillende activiteiten verricht: i) zorgen dat Eurojust toegang heeft tot de beste praktijken in het veld; ii) het werk van nationale autoriteiten, rechtshandavingsorganisaties en andere instanties op het gebied van kinderbescherming volgen, en iii) statistische overzichten bijhouden van alle desbetreffende zaken waarbij Eurojust is ingeschakeld.

De coördinatievergaderingen van Eurojust brengen de nationale gerechtelijke autoriteiten uit verschillende landen bijeen om de uitwisseling van informatie, de uitvoering van verzoeken om wederzijdse rechtshulp of dwangmaatregelen (d.w.z. huiszoekingsbevelen en aanhoudingsbevelen) te vergemakkelijken en bij te dragen aan de preventie of oplossing van geschillen over de rechtsbevoegdheid, aanverwante problemen of andere juridische of bewijsproblemen. Zij kunnen tijdens de coördinatievergaderingen gemakkelijk discussiëren en besluiten nemen over onderzoeksstappen en vervolgingsstrategieën.

Het coördinatiecentrum van Eurojust is een ander instrument dat wordt gebruikt in complexe zaken, waarbij realtime informatie-uitwisseling vereist is in het kader van groot-schalige acties die tegelijkertijd in verschillende landen worden uitgevoerd (bijvoorbeeld arrestaties, huiszoekingen en de inbeslagname van bewijsmateriaal of vermogen). De coördinatiecentra zorgen ervoor dat alle deelnemende autoriteiten te allen tijde met elkaar verbonden zijn via speciale telefoonlijnen en computers en dat de informatie via Eurojust snel wordt doorgegeven tussen de autoriteiten.

De bevoegde nationale autoriteit van een lidstaat kan over een specifieke strafzaak contact opnemen met de desbetreffende nationale balie van Eurojust. Die balie opent vervolgens een dossier bij Eurojust dat bedoeld is voor alle betrokken lidstaten, en in voorkomend geval zelfs voor derde landen.

Zie voor meer informatie de website van Eurojust.

Hoe Europol de rechtshandavingsautoriteiten ondersteunt

Europol, het Agentschap van de Europese Unie voor samenwerking op het gebied van rechtshandhaving, ondersteunt de rechtshandavingsautoriteiten van

de lidstaten bij het voorkomen en bestrijden van alle vormen van ernstige internationale georganiseerde misdaad. De ondersteunende diensten voor de lidstaten variëren van het faciliteren van een veilige informatie-uitwisseling tot het leveren van operationele en strategische analyses, expertise en operationele ondersteuning in strafrechtelijke onderzoeken.

Europol ondersteunt de rechtshandhavingsactiviteiten in de lidstaten: door de informatie-uitwisseling te bevorderen tussen Europol enerzijds en de door de lidstaten en landen met een samenwerkingsovereenkomst met Europol bij Europol gedetacheerde verbindingfunctionarissen anderzijds, die de schakel vormen tussen de onderzoekers van de lidstaten en de Europol-deskundigen; middels operationele analyse en ondersteuning van de activiteiten van de lidstaten; door expertise en technische ondersteuning te bieden voor onderzoeken en operaties in de EU, onder toezicht en onder de wettelijke verantwoordelijkheid van de lidstaten; door strategische rapporten (zoals dreigingsevaluaties) en misdaadanalyses op te stellen op basis van informatie en inlichtingen die door de lidstaten zijn verstrekt of zijn verkregen uit andere bronnen.

Analyseproject (AP) Phoenix is het op mensenhandel betrekking hebbende operationele project binnen het Europees centrum tegen zware en georganiseerde criminaliteit van Europol. De specifieke opdracht van AP Phoenix is om de bevoegde autoriteiten van de EU-lidstaten, EU-organen en geassocieerde derde landen en internationale organisaties te ondersteunen bij het voorkomen en bestrijden van vormen van criminaliteit die binnen het mandaat van Europol vallen en verband houden met mensenhandel. Kinderhandel is een van de hoofdprioriteiten van AP Phoenix. Voor operationele doeleinden kunnen binnen dit project gegevens en recherche-informatie over (volwassen en minderjarige) slachtoffers van mensenhandel en daders worden opgeslagen en verwerkt.

De informatie, waaronder persoonsgegevens van verdachten en slachtoffers, kan veilig met AP Phoenix en alle andere belanghebbenden worden uitgewisseld via het officiële communicatie-instrument van Europol, de applicatie voor veilige informatie-uitwisseling (Siena), die toegankelijk is voor elke lidstaat. De centralisatie van informatie in de Europol-databank heeft duidelijke en directe voordelen voor ad-hoconderzoeken. Europol kan zich op deze manier ook een volledig en gedegen beeld vormen van het verschijnsel in Europa.

Europol kan de bevoegde autoriteiten van de lidstaten ondersteunen bij het voorkomen en bestrijden van ernstige misdrijven waarbij meerdere lidstaten zijn betrokken. Momenteel biedt Europol ondersteuning op verzoek. Artikel 6 van de [Europol-verordening](#) staat Europol echter toe om de bevoegde autoriteiten van de lidstaten te verzoeken een onderzoek te starten.

Zie voor meer informatie de [website van Europol](#).

Hoe Cepol de rechtshandhavings- en andere autoriteiten ondersteunt

Het Agentschap van de Europese Unie voor opleiding op het gebied van rechtshandhaving (Cepol) ontwikkelt opleidingen voor rechtshandhavingsfunctionarissen, biedt ze aan en coördineert ze. Cepol organiseert cursussen in eigen huis en biedt onlinemodules en één onlinecursus over mensenhandel aan, die ook

ingaat op kinderhandel. Cepol heeft ook een uitwisselingsprogramma à la "Erasmus" in het kader waarvan rechtshandhavers een week meelopen met collega's in een ander land en kennis en goede praktijken uitwisselen.

Zie voor meer informatie de website van Cepol.

Naast de ondersteuning door de EU-agentschappen zijn er verschillende EU-rechtsinstrumenten die de samenwerking tussen rechtshandhavingsinstanties en gerechten versterken en vergemakkelijken, zoals het **Europees aanhoudingsbevel** en het **Europees onderzoeksbevel**. Het **Europees rechtshulpverdrag** bepaalt de vorm en methoden van samenwerking tussen de EU-lidstaten in strafprocedures. Hier volgt een selectie van de beschikbare hulpmiddelen om de samenwerking tussen de EU-lidstaten te bevorderen:

- **het Europees justitieel netwerk in strafzaken:** de EU heeft dit instrument opgericht om een netwerk van nationale contactpunten te creëren met als doel de justitiële samenwerking in strafzaken te vergemakkelijken. Hieronder vallen ook liaisonrechters;
- **de Europese justitiële atlas:** deze is nuttig wanneer men op zoek is naar de bevoegde strafrechtbanken en contactgegevens in andere EU-lidstaten;
- **de gemeenschappelijke onderzoeksteams (GOT's):** deze vorm van samenwerking stoelt op een overeenkomst tussen bevoegde autoriteiten van twee of meer EU-lidstaten (gerechtelijke instanties, d.w.z. rechters of aanklagers en rechtshandhavingsinstanties) met een beperkte duur en een specifiek doel, om strafrechtelijke onderzoeken uit te voeren in een of meer van de betrokken staten. GOT's maken de directe verzameling en uitwisseling van informatie en bewijsmateriaal mogelijk zonder een beroep te hoeven doen op de traditionele kanalen voor wederzijdse rechtshulp. GOT's zijn een doeltreffend samenwerkingsinstrument dat de coördinatie van gelijktijdige onderzoeken en vervolgingen in meerdere lidstaten of in grensoverschrijdende gevallen vergemakkelijkt. Eurojust en Europol kunnen afzonderlijk en gezamenlijk deelnemen aan gemeenschappelijke onderzoeksteams;

Praktische gids voor gemeenschappelijke onderzoeksteams

Het netwerk van gemeenschappelijke onderzoeksteams heeft in samenwerking met Europol en Eurojust een praktische gids voor gemeenschappelijke onderzoeksteams samengesteld. Deze biedt advies, richtsnoeren, nuttige informatie en antwoorden op

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

veelgestelde vragen van beroepsbeoefenaren. Het secretariaat van het GOT-netwerk ondersteunt de nationale GOT-deskundigen en is ondergebracht bij Eurojust in Den Haag.

Zie voor meer informatie: Raad van de Europese Unie, Praktische gids voor gemeenschappelijke onderzoeksteams, 2017, in alle officiële EU-talen beschikbaar op de website van Europol.

- **het Europees Strafreregisterinformatiesysteem (Ecris):** via dit instrument hebben rechters, aanklagers en de relevante bestuurlijke instanties eenvoudig toegang tot uitgebreide informatie over de criminele geschiedenis van EU-burgers, ongeacht in welke lidstaat die persoon in het verleden is veroordeeld;
- **het Europees Strafreregisterinformatiesysteem voor onderdanen van derde landen en staatlozen (Ecris-TCN):** dit systeem zal een aanvulling vormen op het bestaande Europees Strafreregisterinformatiesysteem voor EU-onderdanen (Ecris). Het zal de nationale bevoegde autoriteiten toegang bieden tot een IT-systeem met informatie over de identiteit van onderdanen van de Europese Economische Ruimte, Zwitserland en derde landen die zijn veroordeeld door een strafrechtbank in de Europese Unie. De identiteitsgegevens zullen alfanumerieke gegevens en vingerafdrukken omvatten.

Model-memorandum van overeenstemming

De taskforce tegen mensenhandel van de Raad van de Oostzeestaten (CBSS) heeft een model-memorandum van overeenstemming ontwikkeld om de samenwerking tussen rechtshandavingsinstanties en dienstverleners/ngo's te verbeteren. Het dient als sjabloon voor de nationale situatie.

Zie voor meer informatie: Raad van de Oostzeestaten (2011), Model memorandum of understanding.

→ *Zie voor meer informatie over justitiële samenwerking in strafzaken de desbetreffende pagina op het [e-justitieportaal](#).*

Geheimhouding, gegevensbescherming en het delen van informatie

Het is noodzakelijk om informatie te delen met verschillende autoriteiten op lidstaat- en lidstaatoverstijgend niveau, en tegelijkertijd hebben kinderen recht op eerbiediging van het privéleven en op bescherming van hun persoonsgegevens. Daarom moeten de autoriteiten procedures hanteren die de privacy van het kind eerbiedigen en vertrouwelijke informatie beschermen.

Artikel 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie voorziet in het recht op bescherming van persoonsgegevens en artikel 7 in het recht op eerbiediging van het privéleven en het familie- en gezinsleven. Het EU-recht omvat twee instrumenten die van belang zijn voor deze gids en die in mei 2018 in werking zijn getreden: de **algemene verordening gegevensbescherming** (Verordening (EU) 2016/679, ook bekend als de AVG) en de **algemene richtlijn gegevensbescherming voor politie en strafrechtelijke autoriteiten** (Richtlijn (EU) 2016/680, ook bekend als de richtlijn rechtshandhaving).

Zoals weergegeven in afbeelding 14 is Richtlijn (EU) 2016/680 van toepassing wanneer een bevoegde autoriteit persoonsgegevens verwerkt met het oog op de voorkoming, de opsporing, het onderzoek of de vervolging van strafbare feiten. Wanneer de bevoegde autoriteiten persoonsgegevens verwerken voor andere doeleinden dan hierboven genoemd, geldt de algemene regeling van de algemene verordening gegevensbescherming.

Afbeelding 14: Toepassingsgebied van de algemene verordening gegevensbescherming en de richtlijn rechtshandhaving

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Verscheidende bepalingen van beide rechtsinstrumenten zijn identiek of vergelijkbaar. De gegevensbeschermingsbeginselen van rechtmatigheid en behoorlijkheid, doelbinding, minimale gegevensverwerking, opslagbeperking, juistheid van gegevens, integriteit en vertrouwelijkheid dienen als uitgangspunt voor elke verwerkingsoperatie (artikel 5 van de AVG; artikel 4 van de richtlijn rechtshandhaving). Bovendien zijn de meeste rechten van betrokkenen in beide gevallen van toepassing (zie de artikelen 12-23 van de AVG en de artikelen 12-18 van de richtlijn rechtshandhaving). Bij de voorkoming van en het onderzoek naar strafbare feiten worden de rechten van het individu beperkt, aangezien die rechten het onderzoek en de procedures in gevaar kunnen brengen. De verplichtingen van de verwerkingsverantwoordelijken met betrekking tot het melden van inbreuken op persoonsgegevens (artikelen 33 en 34 van de AVG; artikelen 30 en 31 van de richtlijn rechtshandhaving) of het register van de verwerkingsactiviteiten (artikel 30 van de AVG; artikel 24 van de richtlijn rechtshandhaving) zijn in deze twee contexten vergelijkbaar.

Kinderen verdienen specifieke bescherming omdat zij wellicht minder goed op de hoogte zijn van de risico's en gevolgen van gegevensverwerking. Op kinderen gerichte informatie en communicatie over gegevensverwerking moet in een duidelijke en eenvoudige taal worden gesteld die het kind kan begrijpen (artikel 12 AVG).

Handboek Europees gegevensbeschermingsrecht

Het handboek van het FRA, de EDPS en de Raad van Europa biedt een overzicht van de toepasselijke rechtskaders van de EU en de Raad van Europa op het gebied van gegevensbescherming, met inbegrip van de algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en de richtlijn rechtshandhaving. Het biedt uitleg bij belangrijke jurisprudentie en vat belangrijke arresten van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens samen. Dit handboek wordt beschikbaar in alle EU-talen.

Zie voor meer informatie: FRA (2018), [Handbook on European data protection law](#).

De noodzaak om de geheimhoudings-, de privacy- en de gegevensbeschermingsregels te eerbiedigen laat onverlet dat – met inachtneming van bepaalde waarborgen – informatie kan worden uitgewisseld om een kind te beschermen. De [algemene verordening gegevensbescherming](#) bepaalt dat het rechtmatig is om informatie delen om de vitale belangen van de betrokkene (in dit geval het kind) te beschermen of om een taak van algemeen belang of een taak in het kader van de uitoefening van het openbaar gezag uit te voeren (artikel 6 AVG).

Bij de ondersteuning van kinderen die verstoken zijn van ouderlijke zorg en bescherming nodig hebben, komt het recht op eerbiediging van het privéleven, bescherming van persoonsgegevens en vertrouwelijkheid in de praktijk op het volgende neer.

- Wanneer autoriteiten persoonsgegevens over het kind verzamelen, moet het kind beknopte, transparante, begrijpelijke en gemakkelijk toegankelijke informatie ontvangen in duidelijke en eenvoudige taal.
- De verzamelde informatie moet toereikend en ter zake dienend zijn en moet in verhouding staan tot de zaak en het doel.
- De informatie mag nooit worden gedeeld met personen die niet betrokken zijn bij de zaak; tot het kind herleidbare persoonsgegevens mogen niet met het publiek of de media worden gedeeld.
- De geregistreerde informatie moet correct zijn en worden bijgewerkt.
- Kinderen moet worden verteld welke informatie met wie wordt gedeeld en waarom; medewerkers van kinderbeschermingsdiensten moeten toestemming krijgen van het kind, in overleg met de voogd, tenzij dat onveilig of ongepast is.
- De informatie kan zo nodig zonder toestemming worden gedeeld om het vitale belang van het kind of van een ander persoon te beschermen; bijgehouden moet worden welke informatie aan wie is verstrekt.
- De betrokken diensten voor kinderbescherming kunnen de centrale autoriteiten instrueren hoe zij informatie met de andere EU-lidstaat kunnen delen om de privacy te waarborgen (bijvoorbeeld namen vervangen door codes).
- De autoriteiten moeten de nationale regels voor gegevensbewaring eerbiedigen en mogen gegevens niet langer bewaren dan noodzakelijk.
- Er zijn maatregelen nodig om de veiligheid te waarborgen en verlies, vernietiging of beschadiging te voorkomen. Zo dient men dossiers te coderen en de naam van de betrokkene weg te laten. Papieren dossiers moeten op een veilige, d.w.z. niet algemeen toegankelijke plaats worden bewaard. Elektronische dossiers moeten worden beschermd met individuele wachtwoorden, de toegang ertoe moet worden beperkt en ze moeten worden bewaard op veilige servers – nooit op particuliere computers, USB-sticks of andere opslagapparaten.

Actie 8: Het kind bijstaan in gerechtelijke procedures

Een kind dat het slachtoffer is van mensenhandel, misbruik of uitbuiting of om een andere reden bescherming nodig heeft, kan betrokken zijn bij verschillende soorten civielrechtelijke procedures. Ten eerste kan een kind als slachtoffer of getuige optreden in strafprocedures tegen degenen die het hebben verhandeld, misbruikt of uitgebuit. Procedures kunnen echter ook betrekking hebben op civielrechtelijke of bestuursrechtelijke kwesties, zoals schadeloosstelling, opleiding, ouderlijke verantwoordelijkheid, leeftijdsbepaling, de benoeming van een voogd of de plaatsing in een pleeggezin of opvanghuis.

Het EU-recht kent specifieke rechten en waarborgen toe aan kinderen die het slachtoffer zijn van misdrijven en enkele waarborgen aan minderjarige getuigen van bepaalde misdrijven, zoals seksueel misbruik of mensenhandel. Het EU-recht omvat uitvoerige waarborgen voor kinderen in strafprocedures, maar niet in bestuursrechtelijke of, met name, civielrechtelijke procedures, die hoofdzakelijk vallen onder het nationale recht.

Strafprocedures

Het afleggen van een verklaring als slachtoffer of als getuige voor een strafrechter kan voor iedereen een stressvolle ervaring zijn, en des te meer voor een kind. Kinderen moeten voor, tijdens en na de procedure juridische en sociale ondersteuning krijgen. Dit vergemakkelijkt hun deelname, de verzameling van voldoende bewijsmateriaal en de succesvolle vervolging van daders. Ook wordt zo het risico op beschadiging van het kind vermindert.

Een einde maken aan de cultuur van straffeloosheid voor mensenhandelaren

In de context van mensenhandel ontstaat er een cultuur van straffeloosheid wanneer degenen die betrokken zijn bij het criminele bedrijfsmodel en/of in de mensenhandelketen niet worden bestraft voor hun daden. De arrestatie, vervolging en veroordeling van de daders, daders ter verantwoording roepen, verhoogt de algemene en specifieke afschrikkende werking waar een preventief effect van uitgaat. Hierbij gaat het niet alleen om de mensenhandelaren, maar ook om hun handlangers en om personen die willens en wetens profiteren van de diensten van de slachtoffers. De cultuur van straffeloosheid wordt mede mogelijk gemaakt door mazen in de wet en een tekortschietende uitvoering van bestaande wet- en regelgeving. Om de cultuur van straffeloosheid te bestrijden en de daders beter ter verantwoording te roepen moet het aantal onderzoeken,

vervolgingen en veroordelingen worden opgeschroefd, niet alleen ten aanzien van mensenhandelaren, maar ook van degenen die profiteren van de strafbare feiten en die de slachtoffers uitbuiten.

Europese Commissie (2018), Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell, blz. 5.

Waarborgen voor minderjarige slachtoffers in het EU-recht

Om kinderen te beschermen en secundaire victimisatie te voorkomen, heeft de EU aan de hand van verschillende instrumenten een alomvattend pakket van procedurele waarborgen voor minderjarige slachtoffers van misdrijven vastgesteld. Tabel 5 geeft een overzicht van de waarborgen die worden geboden door de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#), de [richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen](#) en de [richtlijn slachtofferrechten](#). De tabel laat zien dat de waarborgen voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel of seksuele uitbuiting vergelijkbaar zijn met die welke het EU-recht biedt aan slachtoffers van misdrijven in het algemeen.

Tabel 5: In het EU-recht opgenomen beschermingsmaatregelen voor minderjarige slachtoffers tijdens strafprocedures

Maatregelen	EU-rechtsinstrument		
	Richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel	Richtlijn betreffende de rechten van slachtoffers	Richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen
Kosteloos juridisch advies	Artikel 15, lid 2	Artikel 9, lid 3, onder b)	Artikel 20, lid 2
Kosteloze rechtsbijstand	Artikel 15, lid 2	Artikel 24, lid 1, onder c)	Artikel 20, lid 2
Geen ongerechtvaardigde vertraging bij het voeren van de gesprekken	Artikel 15, lid 3, onder a)	Artikel 20, onder a)	Artikel 20, lid 3, onder a)
Een aangepaste gesprekslocatie	Artikel 15, lid 3, onder b)	Artikel 23, lid 2, onder a)	Artikel 20, lid 3, onder b)
Gesprekken door opgeleide professionals	Artikel 15, lid 3, onder c)	Artikel 23, lid 2, onder b)	Artikel 20, lid 3, onder c)
Gesprekken met dezelfde persoon	Artikel 15, lid 3, onder d)	Artikel 23, lid 2, onder c)	Artikel 20, lid 3, onder d)
Minimalisering van het aantal gesprekken	Artikel 12, lid 4, onder a), en artikel 15, lid 3, onder e)	Artikel 20, onder b)	Artikel 20, lid 3, onder e)

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Maatregelen	EU-rechtsinstrument		
	Richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel	Richtlijn betreffende de rechten van slachtoffers	Richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen
Recht om te worden vergezeld door een vertegenwoordiger of een andere volwassene	Artikel 15, lid 3, onder f)	Artikel 3, lid 3, en artikel 20, onder c)	Artikel 20, lid 3, onder f)
Video-opnamen van gesprekken	Artikel 15, lid 4	Artikel 24, lid 1, onder a), en artikel 23, lid 3, onder a)	Artikel 20, lid 4
Een zitting achter gesloten deuren	Artikel 15, lid 5, onder a)	Artikel 23, lid 3, onder d)	Artikel 20, lid 5, onder a)
Zitting via een videoverbinding	Artikel 15, lid 5, onder b)	Artikel 23, lid 3, onder b)	Artikel 20, lid 5, onder b)
Getuigenbeschermingsprogramma's	Artikel 12, lid 3	–	–

Opmerking: – = niet van toepassing.

Bron: Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, 2019.

De [richtlijn slachtofferrechten](#) stelt een aantal beschermingsmechanismen vast die van toepassing zijn op alle slachtoffers van misdrijven, onder wie kinderen. Bovendien biedt de richtlijn kinderen specifieke waarborgen. In artikel 22 van de richtlijn is bepaald dat kinderen, gelet op hun bijzondere kwetsbaarheid voor secundaire victimisatie, aan een individuele beoordeling worden onderworpen om hun specifieke beschermingsbehoeften te bepalen. Op grond van artikel 22, lid 4, worden kindslachtoffers beschouwd als slachtoffers met specifieke beschermingsbehoeften, gelet op hun kwetsbaarheid voor secundaire en herhaalde victimisatie, voor intimidatie en voor vergelding. Zodoende hebben zij recht op alle beschermende maatregelen voor slachtoffers met specifieke beschermingsbehoeften tijdens de strafprocedure, zoals bedoeld in artikel 23, en op de kindspecifieke waarborgen van artikel 24.

Bepaling om het kind niet te bestraffen

Een minderjarig slachtoffer van misbruik of uitbuiting heeft mogelijk een misdrijf gepleegd, zoals diefstal of een prostitutiegerelateerd misdrijf, het bezit van vervalste identiteitsdocumenten of fraude met sociale uitkeringen.

Wanneer autoriteiten of andere organisaties in contact komen met een van ouderlijke zorg verstoken kind dat bescherming nodig heeft, moet de prioriteit liggen bij het waarborgen van de veiligheid van het kind, de bescherming van het kind, het in acht nemen van het belang van het kind en de toegang tot de rechten en waarborgen waar het kind recht op heeft.

Het EU-recht bevat bepalingen om minderjarige slachtoffers van mensenhandel of slachtoffers van seksuele uitbuiting niet te bestraffen. Krachtens artikel 8 van de [EU-richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) en artikel 14 van de [richtlijn ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen](#) moeten de lidstaten ervoor zorgen dat de bevoegde nationale autoriteiten gerechtigd zijn slachtoffers niet te vervolgen of te bestraffen. Deze bepalingen inzake niet-bestrafing hebben betrekking op strafbare feiten die men onder dwang heeft gepleegd als direct gevolg van het misdrijf waarvan men het slachtoffer is geworden. Ook in artikel 26 van het [Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel](#) is een bepaling inzake niet-bestrafing opgenomen.

De plicht om het kind niet te straffen is gebaseerd op het feit dat een minderjarig slachtoffer van mensenhandel of seksuele uitbuiting niet autonoom is en niet de vrijheid heeft om duidelijke of weloverwogen keuzen te maken of zich te verzetten wanneer het wordt gedwongen om een misdrijf te plegen. Een kindgerichte interpretatie van de plicht om geen straf op te leggen houdt in dat er geen vervolging mag worden ingesteld, of dat deze moet worden gestaakt, wanneer er een nauw verband bestaat tussen het misdrijf en de mensenhandel of het misbruik waarvan het kind het slachtoffer is.

MEER WETEN?

Praktische uitvoering van de bepaling inzake niet-bestrafing

De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) heeft een nota opgesteld waarin het beginsel van niet-bestrafing in het recht en de uitdagingen bij de praktische uitvoering ervan worden onderzocht. De nota sluit af met praktische richtsnoeren en beleids- en wetgevingsaanbevelingen.

Zie voor meer informatie: Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) (2013), [Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking](#).

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Professionals die met kinderen in contact komen, moeten bekwaam en naar behoren opgeleid zijn om het verband te zien tussen mogelijke door het kind gepleegde misdrijven en mensenhandel of seksuele uitbuiting. Daarbij geldt dat zij, om mensenhandel aan te tonen, niet hoeven te bewijzen dat de mensenhandelaren het kind hebben bedreigd, geweld hebben gebruikt of andere vormen van dwang hebben toegepast (artikel 2, lid 5, van de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#)).

Professionals moeten stereotypen vermijden en mogen specifieke groepen kinderen, zoals kinderen met een bepaalde etnische achtergrond of nationaliteit, niet koppelen aan bepaalde soorten misdrijven of aan criminaliteit in het algemeen. Ieder kind verdient een nauwkeurige en onpartijdige beoordeling tijdens het identificatieproces. Een correcte identificatie kan secundaire traumatisering van kinderen voorkomen, die kan optreden wanneer zij als verdachten worden doorverwezen naar het strafrechtstelsel.

Kinderen die de wet hebben overtreden

In bepaalde situaties kunnen nationale autoriteiten een strafprocedure tegen het kind inleiden en het kind doorverwijzen via de reguliere kanalen van het jeugdrecht. In dergelijke gevallen gelden de waarborgen van de [richtlijn betreffende procedurele waarborgen voor kinderen](#).

Kinderen mogen niet te vroeg naar het jeugdrecht worden doorverwezen, omdat dat de identificatie kan verhinderen in gevallen waarin het kind later vertelt dat het slachtoffer is geworden. De autoriteiten moeten rekening houden met de geschiedenis en de sociale en familiale achtergrond van het kind en met de plicht om alle kinderen zonder onderscheid te beschermen. Krachtens overweging 9 van de richtlijn betreffende procedurele waarborgen voor kinderen dient aan kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure bijzondere aandacht te worden geschonken om hun mogelijkheden tot ontwikkeling en sociale herintegratie te behouden.

MEER WETEN?

Minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid

Het Child Rights International Network (CRIN) verschaft actuele informatie over de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid in de EU-lidstaten en in andere Europese landen.

Zie voor meer informatie: Child Rights International Network (CRIN), [Minimum Ages of Criminal Responsibility in Europe](#).

Civiele procedures

De [Brussel II bis-verordening](#) is van toepassing wanneer het kind wordt geplaatst in een pleeggezin of een instelling, als tijdelijke maatregel krachtens artikel 20 of als langetermijnmaatregel wanneer het kind zich al in de rechtsbevoegde EU-lidstaat bevindt. De verordening omvat geen specifieke procedurele waarborgen om kinderen tijdens civiele procedures te beschermen. De bescherming van kinderen tijdens civiele procedures wordt geregeld bij nationaal recht. De enige uitzondering is de plicht om kinderen te horen in geval van internationale ontvoering, zoals bepaald bij artikel 11, lid 2. De [Brussel II bis-verordening](#) wordt echter geëvalueerd en zal verplicht gaan stellen dat het kind wordt gehoord in alle zaken die verband houden met de ouderlijke verantwoordelijkheid.

In artikel 17 van de [EU-richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) is bepaald dat slachtoffers van mensenhandel toegang hebben tot bestaande regelingen voor de schadevergoeding van slachtoffers van geweldsmisdrijven. Op grond van artikel 15, lid 2, hebben slachtoffers recht op onverwijld toegang tot kosteloos juridisch advies en tot kosteloze vertegenwoordiging in rechte, ook voor het instellen van een schadevordering.

MEER WETEN?

Praktijken om kinderen te ondersteunen in gerechtelijke procedures

In strafprocedures gelden gedetailleerdere waarborgen dan in civiele procedures wat betreft de toegang tot rechtsbijstand, de autoriteit die belast is met het horen van het kind, de setting waarin het kind wordt gehoord en de reikwijdte van de informatie die aan het kind wordt verstrekt. Dat blijkt uit FRA-onderzoek naar kinderen en justitie in de EU-lidstaten. Civiele procedures hebben een versnipperder aanzien: afhankelijk van de juridische kwestie die aan de orde is, is het horen van het kind verplicht, optioneel of überhaupt niet geregeld. De toepassing van waarborgen wordt al te vaak overgelaten aan het oordeel van rechters of andere actoren en wordt dan niet gebaseerd op de behoeften van het individuele kind, blijkt uit het FRA-onderzoek.

Zie voor meer informatie: FRA (2015), [Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children’s participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States](#).

Waarborgen ter ondersteuning van het kind

Iedere betrokken professional moet alle in EU- en nationaal recht vastgelegde waarborgen in de praktijk brengen. Daarnaast stelt deze gids andere, niet-bindende maatregelen voor die het kind tijdens gerechtelijke procedures kunnen ondersteunen.

Procedurele waarborgen ter bescherming van het kind en ter voorkoming van hernieuwde traumatisering zijn niet alleen belangrijk in strafprocedures, maar ook noodzakelijk in civiele procedures om contact tussen het minderjarige slachtoffer en de daders te voorkomen. Dit is met name van belang wanneer de ouders betrokken waren bij het verhandelen of misbruiken van het kind. In dit verband vormen de [richtsnoeren van de Raad van Europa inzake kindvriendelijke justitie](#) een niet-bindende leidraad voor alle soorten procedures waarbij kinderen betrokken zijn, inclusief civiele, bestuursrechtelijke en strafprocedures.

Barnahus

In 1998 heeft IJsland het eerste Barnahus (kindertehuis) in Europa opgericht om minderjarige slachtoffers en getuigen van geweld op een kindvriendelijke manier te beschermen en snelle toegang te bieden tot de rechter en zorg. Tegen 2019 zullen naar verwachting meer dan twintig landen een of meerdere Barnahuzen exploiteren. Regionale instellingen, de Europese Barnahus-beweging en het Promise-netwerk promoten de oprichting van nog meer Barnahuzen conform de Europese normen.

Een kernbeginsel van Barnahus is het participatieve recht van het kind om te worden gehoord en op passende wijze te worden geïnformeerd. Multidisciplinaire samenwerking tussen verschillende instanties, onder meer op het gebied van rechtshandhaving, strafrecht, kindbescherming, sociale en medische diensten is een ander belangrijk principe dat moet worden toegepast tijdens alle fasen van onderzoek, diagnostiek en behoeftenbeoordeling en dienstverlening, teneinde nieuwe traumatische ervaringen te voorkomen en tot een oplossing te komen die in het belang van het kind is. Het is essentieel dat men het kind zo ver krijgt dat het zijn verhaal vertelt, en het is van primair belang dat het forensisch verhoor wordt uitgevoerd volgens een op bewijzen gestoeld protocol en dat de bewijzen die voortvloeien uit de verklaring van het kind, zijn verkregen middels een eerlijke procesgang. Daarbij moet worden voorkomen dat het kind zijn/haar verklaring tijdens gerechtelijke procedures moet herhalen. Het Promise-project heeft de kwaliteitsnormen ontwikkeld die door de meeste Barnahuzen worden toegepast.

Zie voor meer informatie de [website van het Promise-project](#).

De voor het [FRA-onderzoek naar kindvriendelijke justitie](#) ondervraagde juridische professionals en in de maatschappelijke dienstverlening werkzame personen hebben verschillende punten van zorg naar voren gebracht die zowel voor civiele als voor strafprocedures gelden. De ondervraagde kinderen uitten dezelfde zorgen. De ondervraagde professionals bevelen aan om de procedurele waarborgen gelijkelijk te laten

gelden voor alle kinderen, ook in civiele procedures. Kinderen die betrokken zijn bij civiele én strafprocedures – zoals een voogdijzaak in verband met misbruik – klagen dat zij in civiele procedures niet beschikken over de procedurele waarborgen die in strafzaken wel gelden.

Sommige aanbevelingen en suggesties die naar aanleiding van het onderzoek zijn gedaan, strekken verder dan de vereisten van de EU-rechtsinstrumenten, maar kunnen aan bod komen in het nationale rechtskader.

Autoriteiten die met kinderen werken in civiele en strafprocedures, kunnen de vereisten van het EU-recht als uitgangspunt nemen en aanvullen met maatregelen om de leemten op te vullen die bij het FRA-onderzoek aan het licht zijn gekomen. Zij zouden de volgende acties moeten overwegen.

- ✓ **Zorg voor hoogstaand professioneel gedrag.** Een respectvolle, vriendelijke en empathische houding van professionals is het belangrijkste element om het proces zo soepel en zinvol mogelijk te laten verlopen voor het kind. Professionals hebben opleiding en praktische richtsnoeren nodig. Er moeten coördinatiemechanismen worden opgezet voor de bij een zaak betrokken professionals.
- ✓ **Beperk het aantal verhoren.** Kinderen voelen zich gestrest wanneer zij meerdere malen en voor verschillende mensen moeten getuigen. Het moet mogelijk zijn om het kind aan één centraal verhoor te onderwerpen dat de basis vormt voor het onderzoek. Bovendien kan de opname van een videogetuigenis het horen van de getuige in de rechtbank vervangen, zij het doorgaans alleen als de verdachte en diens advocaat de gelegenheid krijgen om tijdens de opname vragen te stellen.
- ✓ **Beperk het aantal aanwezigen.** Kinderen willen doorgaans dat er zo min mogelijk mensen aanwezig zijn tijdens hoorzittingen en willen worden geïnformeerd over de rol van de aanwezigen in de hoorzitting. Het publiek mag tijdens het horen van kinderen niet in de rechtszaal aanwezig zijn.
- ✓ **Verkort de procedures.** Kinderen merken vaak op dat de procedures lang duren. Zij bekritisieren de lange wachttijd tussen de hoorzittingen in verschillende fasen van de procedure en de vele – vaak in herhaling vervallende – gesprekken en hoorzittingen met tal van professionals. Veel kinderen merken ook op dat de hoorzittingen zelf te lang duren, onder meer omdat ze vaak lang moeten wachten alvorens zij hun getuigenis kunnen afleggen.

- ✓ **Vermijd contact met de verdachte en diens familie.** Dit moet niet alleen tijdens de hoorzitting in de rechtszaal worden geëerbiedigd, maar ook in de gangen, wachtkamers en toiletten van de rechtbank.
- ✓ **Overleg met het kind over het type procedurele waarborgen.** Sommige kinderen in strafprocedures vinden het zeer belangrijk dat zij een geïnformeerde beslissing kunnen nemen over de beschikbare procedurele waarborgen, met kennis over de mogelijke gevolgen die de keuze voor bepaalde maatregelen met zich meebrengt, zoals de keuze voor een videoverbinding in plaats van een scherm om oogcontact met de verdachte te vermijden.
- ✓ **Vraag het kind** zo mogelijk of het verhoor door een man of een vrouw moet worden geleid.
- ✓ **Vraag een kind of en wanneer het door een vertrouwenspersoon** wil worden begeleid tijdens de hoorzitting. Dit kan een ondersteuner zijn, zoals een maatschappelijk werker, of een volwassene die zij vertrouwen, zoals een ouder, pleegouder of verzorger.
- ✓ **Houd het verhoor in een kindvriendelijke ruimte.** Kinderen vinden rechtbanken en andere formele omgevingen over het algemeen intimiderend en angstaanjagend en associëren deze plaatsen met criminaliteit. Zij worden dus liever verhoord buiten de rechtbank of in kindvriendelijke ruimtes in de rechtbank – mits zij de houding van de professionals ook als kindvriendelijk ervaren.
- ✓ **Zorg ervoor dat het kind juridisch wordt bijgestaan en in rechte wordt vertegenwoordigd.** De door het FRA ondervraagde kinderen geven zelden aan dat zij juridische ondersteuning krijgen. Sommige kinderen willen niet worden ondersteund door advocaten of juridisch adviseurs, omdat zij van mening zijn dat die hen niet informeren over de procedure. De door het FRA ondervraagde professionals melden verschillende problemen bij de toegang tot rechtsbijstand, waaronder een gebrek aan richtsnoeren voor het aanvragen van kosteloze rechtsbijstand; de opleiding en beschikbaarheid van in kinderen gespecialiseerde advocaten, en de tijdige en stelselmatige benoeming van vertegenwoordigers in rechte.
- ✓ **Zorg ervoor dat het kind goed wordt geïnformeerd.** Kinderen vinden het van cruciaal belang om te worden geïnformeerd. De door het FRA ondervraagde kinderen klagen vaak dat zij tijdens de procedure niet op de hoogte worden gehouden van de ontwikkeling van hun zaak, bijvoorbeeld over de verblijfplaats van de verdachte in een strafzaak. De kinderen geven aan dat zij graag in een vroeg stadium informatie ontvangen zodat zij zich kunnen voorbereiden op de hoorzitting, en vervolgens regelmatig gedurende de gehele

procedure. Ook ontvangen zij graag binnen een redelijke termijn informatie over de mogelijke wachttijden vóór de hoorzitting, de duur van de procedure en het vonnis en de gevolgen daarvan. Professionals moeten kinderen informeren in een taal die zij begrijpen en zo nodig voorzien in tolkdiensten.

- √ **Vermijd situaties waarin het kind bang wordt.** Veel kinderen die door het FRA zijn ondervraagd, geven aan dat zij de verdachten onder ogen zijn gekomen wegens gebrekkige procedurele waarborgen. Deze ongewenste ontmoetingen met de verdachten en hun familieleden – vaak vóór of na hoorzittingen – zijn de voornaamste reden dat kinderen bang worden. Bovendien wordt het gevoel van veiligheid van kinderen ondermijnd doordat afzonderlijke ingangen ontbreken en/of de rechtbank slecht is beveiligd, bijvoorbeeld wegens een gebrek aan coördinatie van de aankomst- en vertrektijden van de partijen om te voorkomen dat kinderen verdachten tegenkomen. Kinderen zijn ook bang voor ongepast gedrag van professionals, intimiderende omgevingen en een algemeen gebrek aan vertrouwelijkheid, zoals het zonder hun toestemming delen van informatie. Kinderen zijn soms zo ongerust over procedures dat ze vooral willen dat de procedure wordt beëindigd, ook al is dat niet in hun belang. Professionals moeten daarvoor waken.
- √ **Waarborg de privacy en de bescherming van gegevens.** De door het FRA ondervraagde kinderen geven aan bang en gestrest te zijn over de gebrekkige vertrouwelijkheid en gegevensbescherming. Zij zijn bang dat bepaalde details uit hun zaak en de procedure op straat komen te liggen. Kinderen zijn verontrust wanneer mensen in hun omgeving op de hoogte zijn van hun rol in procedures, hun gezinssituatie of rechterlijke beslissingen. Sommige kinderen melden ook dat zij worden gepest of gestigmatiseerd door leeftijdsgenoten of de plaatselijke gemeenschap omdat informatie is gedeeld door docenten, ouders, familieleden, professionals of in de media.

Controlelijsten voor professionals in gerechtelijke procedures

Op basis van uitgebreid onderzoek in samenwerking met professionals en kinderen die betrokken zijn bij gerechtelijke procedures, heeft het FRA een praktische controlelijst ontwikkeld om professionals te ondersteunen met actiepunten die van belang zijn voor kindvriendelijke gerechtelijke procedures.

Zie voor meer informatie: FRA (2017), *Kindvriendelijke justitie – Checklist voor beroepsbeoefenaars*.

Actie 9: Duurzame oplossingen vaststellen en uitvoeren

Na de bij actie 4 uitgelegde beoordeling van het belang van het kind moeten de autoriteiten in staat zijn om een duurzame oplossing voor te stellen en uit te voeren. Over het algemeen zijn er drie duurzame oplossingen mogelijk voor kinderen die verstoken zijn van ouderlijke zorg en bescherming nodig hebben, onder wie slachtoffers van mensenhandel, die zich in een andere EU-lidstaat bevinden dan hun eigen lidstaat:

1. overbrenging naar de EU-lidstaat waar het kind gewoonlijk verblijft;
2. integratie in de EU-lidstaat waar het kind fysiek aanwezig is;
3. overbrenging naar een derde land (binnen of buiten de EU).

Het EU-recht voorziet enkel voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel in de uitdrukkelijke plicht om de nodige maatregelen te nemen met het oog op het vinden van een duurzame oplossing. Artikel 16, lid 2, van de [EU-richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) onderstreept dat een duurzame oplossing moet worden gebaseerd op een individuele beoordeling van de belangen van de minderjarige.

Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind beveelt in punt 97 van zijn [algemene opmerking nr. 14 over het belang van het kind](#) aan om alle besluiten die het kind aangaan, te motiveren, te rechtvaardigen en uit te leggen. Het besluit over de duurzame oplossing dient aldus een formeel, schriftelijk besluit te zijn, waarvan het kind, de tijdelijke voogd, de houders van de ouderlijke verantwoordelijkheid (in voorkomend geval) en de centrale autoriteiten (indien betrokken) een afschrift ontvangen. Een formeel besluit vermindert de kans op hernieuwde uitbuiting of verhandeling en zorgt voor een betere monitoring van de situatie van het kind. Het besluit moet juridische argumenten en een herzieningsmechanisme omvatten (punt 98). Het kind en de voogd, alsook andere belanghebbende partijen, zoals de houders van de ouderlijke verantwoordelijkheid, moeten het recht hebben om herziening te vragen of in beroep te gaan tegen de beslissing. Indien het niet mogelijk was om binnen een redelijke termijn uitvoering te geven aan de duurzame oplossing, moet de procedure die tot het besluit heeft geleid, worden heropend en moet er een nieuwe duurzame oplossing worden gevonden.

De EU-lidstaten moeten bepalen welke autoriteit op nationaal niveau in overleg met de kinderbeschermingsdiensten een duurzame oplossing moet vaststellen. In sommige gevallen kan een bevoegde autoriteit uit hoofde van de [Brussel II bis-verordening](#) het definitieve besluit nemen, maar afhankelijk van de aspecten van de zaak is het soms nodig dat een rechtbank zich erover buigt. Mogelijk moet de rechtsbevoegdheid

worden overgedragen overeenkomstig artikel 15 van de [Brussel II bis-verordening](#) of de artikelen 8 en 9 van het [Verdrag van Den Haag van 1996](#) wanneer de voorgestelde oplossing, waarover de betrokkenen in de EU-lidstaten het eens zijn geworden, erin bestaat om het kind over te brengen naar een derde land of te laten integreren in de lidstaat waar het verblijft, en het niet terug te sturen naar het land van de (voormalige) gewone verblijfplaats, dat doorgaans rechtsbevoegd is.

Hier volgen enkele algemene aandachtspunten bij het uitvoeren van elke duurzame oplossing:

- **toestemming van het kind:** idealiter worden alle duurzame oplossingen uitgevoerd met de toestemming van het kind. Een kind dat het zeer oneens is met het voorgestelde besluit, zal niet meewerken aan een geslaagde uitvoering ervan en kan worden blootgesteld aan verdere risico's of zich onttrekken aan de zorg van de autoriteiten. Ter zake kundige professionals moeten het kind in dit proces begeleiden en uitleggen waarom het besluit genomen is en onderzoeken waarom het kind het er niet mee eens is. Het kind mag niet worden gedwongen om in het gastland te blijven of terug te gaan naar het land van de gewone verblijfplaats of een derde land. De algemene regel van de [richtlijn vrij verkeer](#) luidt dat EU-kinderen niet kunnen worden verwijderd uit een EU-lidstaat, behalve wanneer dat in het belang is van het kind (artikel 28, lid 3) of noodzakelijk is om dwingende redenen van openbare veiligheid;
- **genderoverwegingen:** bij alle stappen in het uitvoeren van een duurzame oplossing moet rekening worden gehouden met de uiteenlopende behoeften van jongens en meisjes en met de ondergane vorm van uitbuiting. Deze overwegingen kunnen van invloed zijn op de gekozen accommodatie voor opvang, de aard van de re-integratie en de ondersteuning, en op de keuze voor een mannelijke of vrouwelijke begeleider bij de eventuele reizen van het kind;
- **zorgregelingen:** alles moet in het werk worden gesteld om een van ouderlijke zorg verstoken kind aan zijn ouders over te dragen, behalve wanneer het in het belang van het kind is om dat niet te doen. De autoriteiten moeten de bekwaamheid van de ouders beoordelen om er zeker van te zijn dat zij het kind niet in gevaar brengen en niet betrokken waren bij de eerdere verhandeling of het eerdere misbruik van het kind. Wanneer het kind niet kan terugkeren naar de familie, moet bij voorkeur een alternatieve zorgregeling worden getroffen in een omgeving die die van een normaal gezin zo dicht mogelijk benadert, zoals een pleeggezin. Kleine kindertehuizen kunnen een tijdelijke oplossing zijn. Overeenkomstig artikel 20, lid 3, van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) moet

bij de vaststelling van alternatieve zorgoplossingen op passende wijze rekening worden gehouden met de etnische, godsdienstige en culturele achtergrond van het kind en met zijn of haar achtergrond wat betreft de taal;

- **individueel plan:** ongeacht de lidstaat waar het kind zich zal vestigen, moet het kind bijstand krijgen op basis van een beoordeling van de individuele behoeften en moet het worden geholpen bij de integratie. Voor elk kind moet een individueel plan worden opgesteld om de integratie van het kind in de samenleving te bevorderen. Het kind kan ondersteuning nodig hebben in de vorm van medische zorg, verzekeringen, psychologische ondersteuning, juridische bijstand, inkomstgenererende projecten of ondersteuning bij de re-integratie in het schoolstelsel (colleged, vervoerskosten, schoolmateriaal);
- **reisdocumenten:** kinderen moeten in het bezit worden gesteld van de benodigde reisdocumenten en verblijfsvergunningen om te reizen en/of zich te vestigen in de betreffende lidstaat;
- **voogdij:** de voogd blijft het kind vertegenwoordigen totdat het met de ouders van de ouderlijke verantwoordelijkheid wordt herenigd of er een nieuwe voogd wordt benoemd. Op dat moment zou de voogd de afronding en overdracht van zijn verantwoordelijkheden kunnen coördineren via de centrale autoriteiten;
- **ondersteuning van de familie:** de te kiezen duurzame oplossing hangt af van de familiesituatie en van de vraag of de familie in staat en bereid is de zorg voor het kind op zich te nemen. Soms is de familie hier alleen toe in staat met aanvullende steun, zoals kinderopvangregelingen, sociale uitkeringen of projecten om inkomsten te genereren voor de familie;
- **monitoring:** de sociale instanties moeten samen met andere instanties, zoals niet-gouvernementele organisaties, toezicht houden op de levensomstandigheden van het kind na de gezinshereniging en/of de plaatsing in alternatieve zorg. Mogelijk zijn er socialebeschermingsmaatregelen nodig voor kinderen die de meerderjarige leeftijd bereiken. In het individuele plan moet ook globaal worden ingegaan op de wijze waarop de uitvoering ervan zal worden gemonitord.

→ Zie ook *actie 10: "Het welzijn van het kind monitoren"* voor meer informatie over monitoring.

Overbrenging naar de EU-lidstaat van de gewone verblijfplaats

Het kind mag niet automatisch worden teruggezonden naar de lidstaat van de gewone verblijfplaats. Dat mag alleen gebeuren op basis van een beoordeling van het belang van het kind (artikel 3 van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#)). Dit is van essentieel belang om kinderen te beschermen tegen hernieuwd misbruik of hernieuwde mensenhandel en om te zorgen voor een doeltreffend en duurzaam optreden van de autoriteiten.

Het [Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel](#) gaat in artikel 16 in op terugkeervraagstukken, en bepaalt bij lid 7, dat “[k]inderen die het slachtoffer zijn, [...] niet [worden] teruggestuurd naar een Staat indien er aanwijzingen zijn, na een risico- en veiligheidsbeoordeling, dat terugzending niet in het belang van het kind zou zijn”. De [EU-richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#) heeft geen betrekking op de overbrenging naar het land van de gewone verblijfplaats. De [Brussel II bis-verordening](#) stelt alleen de procedures vast voor de spoedige terugkeer van (meestal door een van de ouders) ontvoerde kinderen.

Naast de bovenstaande algemene aandachtspunten die van belang zijn voor het uitvoeren van alle duurzame oplossingen, zijn er ook diverse specifieke punten waarmee rekening moet worden gehouden in gevallen waarin sprake is van overbrenging van een kind naar de lidstaat van de gewone verblijfplaats:

- **coördinatie:** de autoriteiten in beide EU-lidstaten moeten alle aspecten van de overbrenging bespreken en het daar over eens worden. Zo moet duidelijk zijn wie het kind zal begeleiden, wie het kind zal opvangen op de luchthaven, waar het kind en de begeleider zullen worden ondergebracht en welke documenten en dossiers er nodig zijn om het kind formeel over te dragen;
- **voorbereiding van de overbrenging:** het kind moet worden voorbereid op de terugkeer naar het land waar het gewoonlijk verblijft. Het moet daartoe basisinformatie krijgen over de procedure en over hoe het bestaan er daar uit zal gaan zien. De autoriteiten moeten voldoende tijd uittrekken om de overbrenging van het kind voor te bereiden, zonder de procedure onnodig te vertragen.

Afhankelijk van hoe lang het kind in het buitenland is geweest, heeft het misschien basisinformatie nodig over de stad van terugkeer, de school, de gezinssituatie enz. Het kind moet contactgegevens krijgen van organisaties die het kunnen helpen in het land waarnaar het wordt overgebracht. Daarnaast heeft het kind misschien

psychosociale ondersteuning nodig, bijvoorbeeld bij de re-integratie in het gezin. In dezelfde geest moeten de autoriteiten ook de nodige informatie over het kind geven aan de ouders, of andere familieleden die voor het kind gaan zorgen. Ook moeten zij de ouders ondersteunen bij de zorg voor het kind, gelet op de mogelijk traumatische ervaringen die het kind heeft meegemaakt;

- **kosten van overbrenging:** er moeten heldere procedures zijn voor het dekken van de vervoerskosten. De reiskosten kunnen worden betaald door de familie, in het geheel of eventueel met financiële steun van de overheid, of door de consulaire post. Het gaat daarbij om de kosten van vlieg-, trein- en bustickets, eten onderweg en mogelijk een overnachtingsplek voor het kind en de begeleider;
- **reisbegeleiding:** tijdens de overbrenging moet het kind worden begeleid door een voogd of een voor het kind bekende maatschappelijk werker, ongeacht het vervoermiddel;
- **veiligheid tijdens overbrenging:** er moeten maatregelen worden genomen om te voorkomen dat het kind onderweg vermist raakt, hetzij uit eigen beweging, hetzij gedwongen door mensenhandelaren. De begeleider is verantwoordelijk voor de veiligheid van het kind en mag het kind in geen geval verlaten totdat het wordt overgedragen aan de verantwoordelijke persoon in het land van de gewone verblijfplaats;
- **aankomst:** het kind moet bij aankomst worden opgevangen, idealiter door een maatschappelijk werker en door de ouders, indien dat in het belang van het kind is. De begeleider en het kind moeten de personen die het kind opvangen, in persoon ontmoeten, en de begeleider moet de verantwoordelijkheid voor het kind en diens persoonlijke dossier overdragen;
- **zorgregelingen:** indien de ouders of andere familieleden niet in staat zijn om voor het kind te zorgen, kan de overbrenging pas plaatsvinden wanneer er een veilige en zekere regeling is getroffen voor de zorg en de voogdij;
- **terugkeerregelingen:** alles moet in het werk worden gesteld om het kind op te nemen in de beschikbare terugkeerregelingen, zoals de regelingen van de Internationale Organisatie voor Migratie of andere organisaties. De IOM ondersteunt de terugkeer van kinderen en kan mogelijk ook het gezin ondersteunen met inkomstengenererende projecten.

Integratie in de EU-lidstaat waar het kind fysiek aanwezig is

In bepaalde gevallen kunnen de autoriteiten al naargelang de vaststelling van het belang van het kind besluiten het kind te laten integreren in de EU-lidstaat waar het werd aangetroffen. De autoriteiten in de lidstaat waar het kind werd aangetroffen en waar het kind zijn gewone verblijfplaats had, moeten samenwerken bij de beoordeling en de besluitvorming.

Indien niemand in de lidstaat van de gewone verblijfplaats verzoekt om de terugkeer van het kind, kan de lidstaat waar het kind zich bevindt voorlopige maatregelen nemen ter bescherming van het kind (artikel 20 van de [Brussel II bis-verordening](#)) en die voorlopige maatregelen verlengen totdat de lidstaat waar het kind zich bevindt de lidstaat van de nieuwe gewone verblijfplaats van het kind is geworden. Indien de zaak voorheen niet aanhangig is gemaakt bij de rechter in de lidstaat van de voormalige gewone verblijfplaats, is de lidstaat van de nieuwe gewone verblijfplaats rechtsbevoegd op basis van artikel 8 van de [Brussel II bis-verordening](#) zonder te hoeven verzoeken om een overdracht als bedoeld in artikel 15 van de [Brussel II bis-verordening](#).

→ *Zie voor meer informatie over de rechtsbevoegdheid ook actie 7.*

Het besluit om het kind te plaatsen in de EU-lidstaat waar het fysiek aanwezig is, kan ook tijdelijk van aard zijn, bijvoorbeeld wanneer het kind nog niet kan worden herenigd met het gezin in de lidstaat van de gewone verblijfplaats en er geen passende zorgregeling is gevonden. Artikel 56 van de [Brussel II bis-verordening](#) biedt de autoriteiten van het land van de gewone verblijfplaats de mogelijkheid om een kind tijdelijk in een andere EU-lidstaat te plaatsen, waarvoor de voorafgaande toestemming van die staat vereist is. Artikel 56 kan worden toegepast om een tijdelijke plaatsing in een andere EU-lidstaat te verkrijgen teneinde een mogelijke duurzame oplossing uit te proberen. Als een ter zake bevoegde rechtbank van oordeel is dat het beter zou zijn voor het kind om in een andere EU-lidstaat te worden geplaatst, maar daar niet zeker van is, zou die rechtbank artikel 56 kunnen invoeren met het oog op een tijdelijke plaatsing. De uitkomst en het welzijn van het kind moeten tijdens de tijdelijke plaatsing worden gemonitord. Als de plaatsing succesvol is en het in het belang van het kind is van die tijdelijke oplossing een duurzame te maken voordat de staat waar het kind is geplaatst de nieuwe staat van de gewone verblijfplaats is geworden, kan de rechtbank de bevoegdheid overdragen aan de bevoegde rechtbank in de lidstaat waar het kind tijdelijk is geplaatst.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

De EU-lidstaat van de nieuwe gewone verblijfplaats wordt automatisch bevoegd om nieuwe beslissingen te nemen. Indien de EU-lidstaat waar het kind zich eerder bevond concrete beslissingen heeft genomen, blijven die van kracht totdat een van de twee betrokken lidstaten ze opheft of de EU-lidstaat van de nieuwe gewone verblijfplaats ze wijzigt. De beslissingen worden in die EU-lidstaat toegepast volgens de voorwaarden van het nationale recht van die staat, overeenkomstig artikel 15, lid 3, en artikel 17 van het [Verdrag van Den Haag van 1996](#).

Alle bovenstaande algemene aandachtspunten voor een duurzame oplossing zijn van toepassing wanneer het kind blijft in de EU-lidstaat waar het werd geïdentificeerd: het kind moet ermee instemmen; er moet een individueel plan worden opgesteld; er moet zo veel mogelijk worden voorkomen dat het kind in een instelling wordt geplaatst en opvang in een pleeggezin of een omgeving die die van een normaal gezin zo dicht mogelijk benadert, moet worden bevorderd enz. Adoptie is doorgaans geen passende optie voor een minderjarig slachtoffer van mensenhandel. Voordat adoptie kan worden overwogen, moeten eerst alle mogelijkheden tot hereniging met de ouders en de verdere familie worden verkend.

Wanneer het kind blijft in het land waar het fysiek aanwezig is, moet het alle rechten van het [Verdrag inzake de rechten van het kind](#) genieten die ook gelden voor kinderen die onderdaan zijn van dat land, onder meer wat betreft onderwijs, opleiding, arbeid en gezondheidszorg. De voogd blijft verantwoordelijk voor het kind totdat de bevoegde rechtbank een permanente wettige voogd voor het kind benoemt. Ook moeten de autoriteiten ervoor zorgen dat het kind de documenten ontvangt die uit hoofde van het nationale recht nodig zijn om rechtmatig te verblijven in de betreffende EU-lidstaat.

Het besluit dat het kind moet blijven in de EU-lidstaat waar het fysiek aanwezig is, mag evenwel nooit worden ingegeven door, bijvoorbeeld, de wens van de autoriteiten om vervolging in te stellen voor een misdrijf. De EU beschikt over voldoende andere mechanismen voor de justitiële samenwerking tussen EU-lidstaten.

→ Zie ook [actie 7](#): “De rechtsbevoegdheid vaststellen en transnationale samenwerking tot stand brengen”.

Overbrenging naar een derde land

Overbrenging naar een derde land houdt overbrenging naar een andere EU-lidstaat of, minder vaak, naar een land buiten de EU in. In het geval van derde landen buiten

de EU is het [Verdrag van Den Haag van 1996](#) van toepassing voor zover dat land partij is bij dat verdrag.

Een besluit om het kind over te dragen aan een derde land, kan gerechtvaardigd zijn indien er ernstige gevaren voor de veiligheid bestaan (bijv. wanneer het kind aan een getuigenbeschermingsprogramma deelneemt) of wanneer het in het belang van het kind is om het te herenigen met het gezin en dat inmiddels in het derde land woont. Het verblijf van de ouders in een andere EU-lidstaat is een van de factoren voor de bepaling van een “bijzondere band” die een overdracht van de rechtsbevoegdheid als bedoeld in artikel 15 van de [Brussel II bis-verordening](#) mogelijk maken.

Alle bovenstaande algemene overwegingen voor de vaststelling van een duurzame oplossing zijn van toepassing wanneer het kind wordt overgebracht naar een andere EU-lidstaat of naar een derde land. De genoemde specifieke punten – zoals reisregelingen, begeleiding, de veiligheid onderweg, de overdracht zelf, het individuele plan en de verblijfsvergunning – zijn ook van toepassing.

Indien het derde land een EU-lidstaat is, kan de centrale autoriteit van die staat op verzoek wellicht de familie opsporen uit hoofde van de [Brussel II bis-verordening](#). Indien het derde land geen EU-lidstaat is, maar wel partij is bij het [Verdrag van Den Haag van 1996](#), kan de centrale autoriteit van dat land de familie opsporen uit hoofde van dat verdrag. Mogelijk kunnen ook de International Social Service, het Internationale Comité van het Rode Kruis of de consulaire autoriteiten bijstand verlenen.

Actie 10: Het welzijn van het kind monitoren

Monitoring is van belang om het welzijn van het kind te waarborgen, de genomen maatregelen te evalueren en de maatregelen zo nodig aan te passen of te wijzigen. De kinderbeschermingsautoriteiten moeten samen met de betrokken organen, zoals ngo's en rechtshandavingsinstanties, de situatie van het kind monitoren wanneer er een duurzame oplossing wordt uitgevoerd. De monitoring van de gezinshereniging of de plaatsing in alternatieve zorg in de EU-lidstaat waar het kind fysiek aanwezig is, in het land waar het kind zijn gewone verblijfplaats heeft of in een derde land, is bedoeld om te zorgen voor een geslaagde re-integratie van het kind en om hernieuwde victimisatie te voorkomen.

Gezien het transnationale karakter van deze zaken en de mogelijke problemen rond de rechtsbevoegdheid, moeten de autoriteiten van alle betrokken EU-lidstaten overeenkomen wie een zaak hoe, wanneer en hoe lang zal monitoren.

Monitoringsystemen

Duurzame oplossingen kunnen op twee manieren worden gemonitord.

- 1. Monitoring door de autoriteiten van het land waar het kind verblijft:** hierbij wordt een vergelijkbare procedure gevolgd als bij de monitoring van nationale kinderbeschermingszaken wat betreft de familiesituatie, de integratie op school en in de gemeenschap, het algemene welzijn enz. Hieronder worden enkele specifieke aandachtspunten genoemd.
- 2. Monitoring door de autoriteiten die het kind hebben overgedragen en informatie over de situatie van het kind nodig hebben:** de EU-lidstaat die het kind op zijn grondgebied heeft geïdentificeerd, het belang van het kind heeft beoordeeld en samen met de andere EU-lidstaat een duurzame oplossing heeft vastgesteld, moet ten minste enige tijd het recht krijgen op informatie over de situatie en integratie van het kind. Die informatie zou de EU-lidstaat tevens beter in staat stellen om de doeltreffendheid van zijn respons te evalueren en het optreden zo nodig aan te passen voor toekomstige gevallen. Verschillende EU-lidstaten zijn het eens geworden over een monitoring- en rapportagesysteem en ontvangen bijvoorbeeld zes maanden na de overbrenging van het kind een verslag. Bij gebrek aan zo'n bilaterale praktijkregeling bepalen de algemene verordening gegevensbescherming en het desbetreffende nationale recht van de lidstaat waar het kind nu woont welke informatie onder welke voorwaarden aan de andere lidstaat kan worden verstrekt.

De monitoring en de follow-up van een zaak zijn met name vereist wanneer de EU-lidstaat waar het kind zich bevindt, geen rechtsbevoegdheid heeft. Dit kan het geval zijn wanneer er een tijdelijke plaatsing wordt uitgevoerd krachtens artikel 56 van de [Brussel II bis-verordening](#) en het kind dusdanig nauw verbonden blijft met de plaatsende lidstaat dat het zijn gewone verblijfplaats nog steeds in die lidstaat heeft. In dit geval zijn de autoriteiten van het gastland wellicht beter in staat om de monitoring te verrichten, ook al hebben de autoriteiten van de EU-lidstaat van de gewone verblijfplaats nog steeds de rechtsbevoegdheid over het kind. Indien de rechtsbevoegdheid wordt overgedragen uit hoofde van artikel 15 van de [Brussel II bis-verordening](#), is de voorheen bevoegde rechtbank niet langer gerechtigd om informatie op te vragen over de zaak of het welzijn van het kind te monitoren.

Bij de monitoring van de situatie van het kind moeten de volgende punten in aanmerking worden genomen.

- **Informatiebronnen:** het kind moet de belangrijkste informatiebron zijn. De familie, voogd of verzorgers moeten ook worden geraadpleegd. De autoriteiten kunnen aangekondigde en onaangekondigde bezoeken afleggen aan het gezin, het pleeggezin, de verdere familie of de geschikte opvanglocatie waar het kind woont. Zij kunnen de uitvoering van het individuele plan en de verleende diensten evalueren door middel van gesprekken.
- **Betrokken professionals:** de kinderbeschermings- en sociale instanties – idealiter de maatschappelijk werkers die het dossier beheren – dragen de hoofdverantwoordelijkheid. In geval van veiligheidsproblemen kan het echter nodig zijn om de rechtshandhavingsautoriteiten in te schakelen. De centrale autoriteiten uit hoofde van de [Brussel II bis-verordening](#) kunnen verantwoordelijk zijn voor het op verzoek doorsturen van de informatie naar een andere lidstaat.
- **Klachtenmechanisme:** het kind en de ouders of voogd moeten gebruik kunnen maken van een klachtenmechanisme indien het kind op een ontoereikende of ongepaste manier wordt ondersteund. Het klachtenmechanisme moet kindvriendelijk zijn.
- **Geheimhouding:** de monitoring mag geen inbreuk plegen op het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven van het kind en het gezin. De betrokkenen moeten bovendien de vertrouwelijkheid blijven waarborgen. De toezichthoudende autoriteiten moeten zich bewust zijn van het risico op stigmatisering van minderjarige slachtoffers in de gemeenschap en moeten het bezoek onopvallend afleggen (d.w.z. de school van het kind niet bezoeken in een politieauto of vergezeld van ambtenaren in uniform).
- **Meerderjarigheid:** zodra het kind 18 jaar wordt, kan het bepaalde rechten verliezen. Er moeten maatregelen worden genomen om ervoor te zorgen dat het kind zelfstandig en op de volwassenheid voorbereid is en bij deze overgang wordt ondersteund. Naargelang van het specifieke geval kunnen de autoriteiten overwegen om bepaalde beschermende maatregelen te verlengen voor kinderen die niet kunnen re-integreren in hun familie (bijv. door de ondersteuning van de sociale instanties voort te zetten tot de leeftijd van 21 jaar, indien het nationale recht deze mogelijkheid biedt). Het kind houdt echter, ook wanneer het de meerderjarige leeftijd bereikt, recht op een aantal beschermende maatregelen overeenkomstig de [richtlijn slachtofferrechten](#) en de [richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel](#), of op grond van nationale wetgeving ter bescherming van slachtoffers.
- **Aanpassing van het individuele plan:** het aan het begin van de integratiefase opgestelde individuele plan vormt de basis voor de monitoring. Bij de monitoring

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

moet worden bekeken of alle vastgestelde maatregelen zijn uitgevoerd en of het individuele plan moet worden bijgewerkt.

- **Aanpassing van het monitoringplan:** op basis van de uitkomsten van de monitoring kan het nodig zijn de looptijd van de follow-upmaatregelen te verlengen, de bezoekfrequentie te veranderen of het verslag dat via de centrale autoriteiten naar de andere EU-lidstaat is verzonden, te wijzigen.

Bijlage 1: Verwijzingen naar de wetgeving

EU-instrumenten	
Handvest van de grondrechten van de EU	Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, PB C 364 van 18.12.2000, 43e jaargang.
Richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel (2011/36/EU)	Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad, PB L 101 van 15.4.2011, blz. 1.
Richtlijn van de Raad (2004/81/EG)	Richtlijn 2004/81/EG van de Raad van 29 april 2004 betreffende de verblijfstitel die in ruil voor samenwerking met de bevoegde autoriteiten wordt afgegeven aan onderdanen van derde landen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of hulp hebben gekregen bij illegale immigratie, PB L 261 van 6.8.2004, blz. 19.
Richtlijn betreffende de rechten van slachtoffers (2012/29/EU)	Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ van de Raad, PB L 315 van 14.11.2012, blz. 57.
Richtlijn ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie (2011/93/EU)	Richtlijn 2011/93/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011 ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie, en ter vervanging van Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad, PB L 335 van 17.12.2011, blz. 1.
Brussel II bis-verordening (Verordening (EG) nr. 2201/2003)	Verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1347/2000, zoals gewijzigd bij Verordening (EG) nr. 2116/2004 van de Raad van 2 december 2004 inzake Verdragen met de Heilige Stoel, PB L 367 van 14.12.2004, blz. 1.

<p>Richtlijn vrij verkeer (2004/38/EG)</p>	<p>Richtlijn 2004/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden, tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 1612/68 en tot intrekking van de Richtlijnen 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG en 93/96/EEG, PB L 158 van 30.4.2004, blz. 77.</p>
<p>Richtlijn betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure (Richtlijn (EU) 2016/800)</p>	<p>Richtlijn (EU) 2016/800 van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2016 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure, PB L 132 van 21.5.2016, blz. 1.</p>
<p>Schengengrenscore (Verordening (EU) 2016/399)</p>	<p>Verordening (EU) 2016/399 van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2016 betreffende een Uniecode voor de overschrijding van de grenzen door personen (Schengengrenscore), PB L 77 van 23.3.2016, blz. 1.</p>
<p>Schengeninformatiesysteem (Verordening (EU) 2018/1862)</p>	<p>Verordening (EU) 2018/1862 van het Europees Parlement en de Raad van 28 november 2018 betreffende de instelling, de werking en het gebruik van het Schengeninformatiesysteem (SIS) op het gebied van politieële en justitiële samenwerking in strafzaken, tot wijziging en intrekking van Besluit 2007/533/JBZ van de Raad en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1986/2006 van het Europees Parlement en de Raad en Besluit 2010/261/EU van de Commissie, PB L 312 van 7.12.2018, blz. 56.</p>
<p>Terugkeerrichtlijn (Richtlijn 2008/115/EG)</p>	<p>Richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven, PB L 348 van 24.12.2008, blz. 98.</p>
<p>Richtlijn inzake sancties tegen werkgevers (Richtlijn 2009/52/EG)</p>	<p>Richtlijn 2009/52/EG van het Europees Parlement en de Raad van 18 juni 2009 tot vaststelling van minimumnormen inzake sancties en maatregelen tegen werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen, PB L 168 van 30.6.2009, blz. 24.</p>

Dublin-verordening (Verordening (EU) nr. 604/2013)	Verordening (EU) nr. 604/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 tot vaststelling van de criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming dat door een onderdaan van een derde land of een staatloze bij een van de lidstaten wordt ingediend, PB L 180 van 29.6.2013, blz. 31.
Beschikking 2001/470/EG van de Raad betreffende de oprichting van een Europees justitieel netwerk	Beschikking 2001/470/EG van de Raad van 28 mei 2001 betreffende de oprichting van een Europees justitieel netwerk in burgerlijke en handelszaken, PB L 174 van 27.6.2001, blz. 25.
Verordening (EG) nr. 1206/2001 van de Raad betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken	Verordening (EG) nr. 1206/2001 van de Raad van 28 mei 2001 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken, PB L 174 van 27.6.2001, blz. 1.
Door de EU gesloten overeenkomsten	
EU-overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie	Akte van de Raad van 29 mei 2000 tot vaststelling, overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, van de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, PB C 197 van 12.7.2000, blz. 1.
Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte	Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte van 2 mei 1992, PB L 1 van 3.1.1994, blz. 3.
Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat	Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en haar lidstaten, enerzijds, en de Zwitserse Bondsstaat, anderzijds, over het vrije verkeer van personen, Luxemburg, 21 juni 1999, PB L 114 van 30.4.2002, blz. 6.
Overeenkomst ter uitvoering van het Schengenakkoord van 1985	Het Schengenacquis – Overeenkomst ter uitvoering van het tussen de regeringen van de staten van de Benelux Economische Unie, de Bondsrepubliek Duitsland en de Franse Republiek op 14 juni 1985 te Schengen gesloten akkoord betreffende de geleidelijke afschaffing van de controles aan de gemeenschappelijke grenzen, 19 juni 1990, PB L 239 van 22.9.2000, blz. 19.
Internationale instrumenten	
Verenigde Naties, Verdrag inzake de rechten van het kind	VN-Verdrag inzake de rechten van het kind, Verenigde Naties, New York, 20 november 1989, Treaty Series, deel 1577.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

VN-Verdrag inzake de rechten van het kind, Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie	Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie bij het Verdrag inzake de rechten van het kind, 25 mei 2000, Treaty Series, deel 2171.
Europees Verdrag voor de rechten van de mens (EVRM)	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, Rome, 1950.
Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel	Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel, Warschau, 2005.
Verdrag van Den Haag van 1996	Verdrag van 19 oktober 1996 inzake de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning, de tenuitvoerlegging en de samenwerking op het gebied van ouderlijke verantwoordelijkheid en maatregelen ter bescherming van kinderen.
Verdrag van Den Haag van 1980 betreffende de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen	Verdrag van Den Haag van 25 oktober 1980 betreffende de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen.
Niet-bindende juridische bronnen	
VN-Comité voor de Rechten van het Kind, algemene opmerking nr. 6	VN-Comité voor de Rechten van het Kind, General Comment No. 6, Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, 1 september 2005, CRC/GC/2005/6.
VN-Comité voor de Rechten van het Kind, algemene opmerking nr. 12	VN-Comité voor de Rechten van het Kind, General Comment No. 12, The right of the child to be heard, 20 juli 2009, CRC/C/GC/12.
VN-Comité voor de Rechten van het Kind, algemene opmerking nr. 13	VN-Comité voor de Rechten van het Kind, General Comment No. 13, The right of the child to freedom from all forms of violence, 18 april 2011, CRC/C/GC/13.
VN-Comité voor de Rechten van het Kind, algemene opmerking nr. 14	VN-Comité voor de Rechten van het Kind, General Comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, 29 mei 2013, CRC/C/GC/14.
VN-Comité voor de Rechten van het Kind, algemene opmerking nr. 15	VN-Comité voor de Rechten van het Kind, General Comment No. 15 on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health, 17 april 2013, CRC/C/GC/15.
Verenigde Naties, Algemene Vergadering, Guidelines for the alternative care of children	Verenigde Naties, Algemene Vergadering, Resolutie nr. 64/142, Guidelines for the alternative care of children, 24 februari 2010, A/RES/64/142.

<p>Raad van Europa, Guidelines on child-friendly justice</p>	<p>Raad van Europa, Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice, op 17 november 2010 tijdens de 1098e vergadering van de afgevaardigden van de ministers aangenomen door het Comité van Ministers – bewerkte versie van 31 mei 2011.</p>
<p>Raad van Europa, Life projects for unaccompanied migrant minors</p>	<p>Raad van Europa, Comité van Ministers, Aanbeveling CM/Rec(2007)9 aan de lidstaten inzake “life projects for unaccompanied migrant minors”, 12 juli 2007.</p>

Bijlage 2: Geselecteerde literatuur en jurisprudentie

Anti-Slavery International (2014), *Trafficking for forced criminal activities and begging in Europe*, Anti-Slavery International, <https://www.antislavery.org/european-states-fail-protect-thousands-people-trafficked-forced-crime/>

Beth Hurley, Mandy John-Baptiste en Swati Pande, National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC) (2015), *Free to move, invisible to care*, Londen, <https://library.nspcc.org.uk/HeritageScripts/Hapi.dll/search2?CookieCheck=43536.4907562384&searchTermo=C5717>

Child Rights International Network (CRIN), *Minimum Ages of Criminal Responsibility in Europe*, <https://archive.crin.org/en/home/ages/europe>

CONNECT (2014), *Identifying good practices in, and improving, the connections between actors involved in reception, protection and integration of unaccompanied children in Europe*; zie voor meer informatie: "Connect Tools" op de website van Connect, <http://www.connectproject.eu/tools.html>

Eurojust (Agentschap van de Europese Unie voor justitiële samenwerking in strafzaken) (2017), *Praktische gids voor gemeenschappelijke onderzoeksteams*, secretariaat-generaal van de Raad van de Europese Unie, <http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/JITs/joint-investigation-teams/Pages/jits-framework.aspx>

Europees Instituut voor gendergelijkheid (EIGE) (2018), *Gender-specific measures in anti-trafficking actions*, Vilnius, <https://eige.europa.eu/publications/gender-specific-measures-anti-trafficking-actions-report>

Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken (EASO) (2018), *EASO Practical Guide on age assessment*, tweede editie, Valletta, <https://www.easo.europa.eu/news-events/easo-publishes-practical-guide-age-assessment>

Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken (EASO) (2018), *EASO Training Curriculum*, <https://www.easo.europa.eu/training>

Europees Waarnemingscentrum voor drugs en drugsverslaving (EMCDDA) (2012), *Pregnancy, childcare and the family: Key issues for Europe's response to drugs*, http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues/children_bg

Europees Waarnemingscentrum voor drugs en drugsverslaving (EMCDDA) (2017), *Health and social responses to drug problems: A European guide*, <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/health-and-social-responses-to-drug-problems-a-european-guide>

Europese Commissie (2012), *mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. De EU-strategie voor de uitroeiing van mensenhandel 2012-2016*, COM(2012) 286 final, Brussel, 19 juni 2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=CELEX:52012DC0286>

Europese Commissie (2013), *De EU-rechten van slachtoffers van mensenhandel*, Luxemburg, Publicatiebureau, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/eu-rights-victims-trafficking-now-available-all-european-languages_en

Europese Commissie (2013), *Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings*, Luxemburg, Publicatiebureau, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/guidelines-identification-victims_en

Europese Commissie (2015), *Coordination and cooperation in integrated child protection systems, Reflection paper given at the 9th European Forum on the rights of the child*, 30 april 2015, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/european_forum_on_the_rights_of_the_child_2015_-_reflection_paper.pdf

Europese Commissie (2015), *Study on high-risk groups for trafficking in human beings*, eindverslag, Luxemburg, Publicatiebureau van de Europese Unie (Publicatiebureau), https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/study-high-risk-groups-trafficking-human-beings_en

Europese Commissie (2016), *Praktijkgids voor de toepassing van de verordening Brussel II bis*, Luxemburg, Publicatiebureau, <https://publications.europa.eu/nl/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed>

Europese Commissie (2016), *verslag van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad ter beoordeling van de mate waarin de lidstaten de nodige maatregelen hebben genomen om te voldoen aan Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, in overeenstemming met artikel 23, lid 1, van de richtlijn*, COM(2016) 722 final, Brussel, 2 december 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/nl/TXT/?uri=CELEX:52016DC0722>

Europese Commissie (2017), *mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad. Verslag over de follow-up van de EU-strategie voor de uitroeiing van mensenhandel en het vaststellen van verdere concrete maatregelen*, COM(2017) 728 final, Brussel, 4 december 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:52017DC0728>

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Europese Commissie (2018), *A Europe that protects: Commission calls for continued action to eradicate trafficking in human beings*, persbericht, Brussel, 4 december 2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/news/europe-protects-commission-calls-continued-action-eradicate-trafficking-human-beings_en

Europese Commissie (2018), *Commission Staff working document accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament and the Council Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2018) as required under Article 20 of Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*, SWD(2018) 473 final, Brussel, 3 december 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2018:473:FIN>

Europese Commissie (2018), *verslag van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad. Tweede verslag over de vorderingen die zijn gemaakt op het gebied van de bestrijding van mensenhandel (2018) als vereist op grond van artikel 20 van Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan*, COM(2018) 777 final, Brussel, 3 december 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=COM:2018:0777:FIN>

Europese Commissie (2018), *Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell*, 4 december 2018, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/working-together-to-address-trafficking-in-human-beings-concepts-in-a-nutshell_en

Europol (Agentschap van de Europese Unie voor samenwerking op het gebied van rechtshandhaving) (2014), *Child trafficking for exploitation in forced criminal activities and forced begging*, Den Haag, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/child-trafficking-for-exploitation-in-forced-criminal-activities-and-forced-begging>

Europol (Agentschap van de Europese Unie voor samenwerking op het gebied van rechtshandhaving) (2018), *Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the EU*, situatieverslag, ref. 1001370, Den Haag, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/criminal-networks-involved-in-trafficking-and-exploitation-of-underage-victims-in-eu>

Europol (Agentschap van de Europese Unie voor samenwerking op het gebied van rechtshandhaving) (2018), *Internet organised crime threat assessment (IOCTA)*, Den Haag, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2018>

FRA (Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten) (2014), *Certification and accreditation procedures for professionals*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/certification>

FRA (Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten) (2014), *Handboek Europees recht op het gebied van asiel, grenzen en immigratie*, Luxemburg, Publicatiebureau, <https://fra.europa.eu/en/publication/2013/handbook-european-law-relating-asylum-borders-and-immigration>

FRA (Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten) (2015), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children’s participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, Luxemburg, Publicatiebureau, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens> en <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-children-and-professionals>

FRA (Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten) (2015), *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, Luxemburg, Publicatiebureau, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/guardianship-children-deprived-parental-care>

FRA (Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten) (2015), *Mapping child protection systems in the EU*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu>

FRA (Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten) (2017), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States*, Luxemburg, Publicatiebureau, <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-childrens-view>

FRA (Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten) (2017), *Kindvriendelijke justitie – Checklist voor beroepsbeoefenaars*, Luxemburg, Publicatiebureau, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly-justice-checklist-for-professionals_nl.pdf

FRA (Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten) (2018), *Handbook on European data protection law – 2018 edition*, Luxemburg, Publicatiebureau, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/handbook-european-data-protection-law>

FRA (Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten) (2018), *Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide*, Luxemburg, Publicatiebureau, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/prevent-unlawful-profiling>

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Frontex (Europees Grens- en kustwachtagentschap) (2015), *VEGA Handboek: Kinderen op luchthavens. Kinderen die onderweg risico lopen. Richtsnoeren voor grensbewakers*, Warschau, Polen, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/VEGA_children/NL.pdf

Groep van deskundigen inzake actie tegen mensenhandel (GRETA), *Report on the implementation of the Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/general-reports>

Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht (HcCH) (2005), *Guide to good practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III – Preventive measures*, Bristol, Verenigd Koninkrijk, Jordan Publishing, <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=3639>

Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht (HcCH) (2014), *Praktisch handboek over de werking van het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996*, <https://assets.hcch.net/docs/866c9bc5-1cb9-4b06-beb2-175b955cb8d4.pdf>

Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU), C-435/06, *C. tegen Finland*, 27 november 2007.

Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU), C-92/12 PPU, *Health Service Executive tegen S.C. en A.C.*, 26 april 2012.

Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) (2017), *Enhancing the Safety and Sustainability of the Return and Reintegration of Victims of Trafficking*, <https://publications.iom.int/books/enhancing-safety-and-sustainability-return-and-reintegration-victims-trafficking>

Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) (2017), *IOM, EU Aid Victims of Human Trafficking through New Online Platform*, persbericht, 4 december 2017, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/transnational-referral-mechanism-model---trm_en

Invernizzi Antonella in samenwerking met ARSIS (2011), *Vulnerability to exploitation and trafficking of Bulgarian children and adolescents in Greece: A case study of street-based survival strategies in Thessaloniki*, MARIO-project, ARSIS Thessaloniki, <https://resourcecentre.savethechildren.net/publishers/mario-project>

Kinderfonds van de Verenigde Naties (UNICEF) (2004), *Let's talk – Developing effective communication with child victims of abuse and human trafficking*, Priština, Kosovo, http://www.childtrafficking.org/cgi-bin/ct/main.sql?ID=1326&file=view_document.sql&TITLE=-1&AUTHOR=-1&THESAURO=-1&ORGANIZATION=-1&TYPE_DOC=-1&TOPIC=-1&GEOG=-1&YEAR=-1&LISTA=No&COUNTRY=-1&FULL_DETAIL=Yes

Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) (2004), *National referral mechanisms – joining efforts to protect the rights of trafficked persons: a practical handbook*, <https://www.osce.org/odihr/13967>

Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) (2013), *Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking*, Wenen, Oostenrijk, OVSE-Bureau van de speciale vertegenwoordiger en coördinator voor de bestrijding van mensenhandel, <https://www.osce.org/secretariat/101002>

OVSE-Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (OVSE/ODIHR) (2014), *Guiding principles on human rights in the return of trafficked persons*, Warschau, Polen, <https://www.osce.org/odihr/124268>

Promise 2 (2017-2019), European Barnahus Movement; zie voor meer informatie: <https://www.childrenatrisk.eu/promise/>

Raad van de Oostzeestaten (2011), *Model Memorandum of Understanding (MoU) for law enforcement agencies and specialist service providers working with victims of human trafficking for sexual exploitation in the Baltic Sea Region*, Stockholm, Zweden, Taskforce tegen mensenhandel, secretariaat van de Raad van de Oostzeestaten, <http://www.cbss.org/safe-secure-region/tfthb/>

Raad van de Oostzeestaten (2015), *Transnational child protection: practical guide for caseworkers and case officers*, Stockholm, Zweden, secretariaat van de Raad van de Oostzeestaten, <http://www.childrenatrisk.eu/projects-and-publications/protect-children-on-the-move/>

Raad van de Oostzeestaten (2016), *Guidelines promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases*, Stockholm, Zweden, secretariaat van de Raad van de Oostzeestaten, https://www.cbss.org/wp-content/uploads/2013/01/Guidelines_-_promoting_the_Human_Rights_and_the_Best_Interest_of_the_Child_in_Transnational_Child_Protection_Cases.pdf

Raad van de Oostzeestaten (CBSS) (2019), *Listen Up! Creating conditions for children to speak and be heard, Professional communication with children at risk of exploitation and trafficking – Experience and lessons learned from the Baltic Sea Region*, Stockholm, Zweden, secretariaat van de Raad van de Oostzeestaten, <http://www.childrenatrisk.eu/projects-and-publications/protect-children-on-the-move/>

Raad van Europa (2010), *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice*, Straatsburg, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900016804b2cf3

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen

Raad van Europa (2018), *A handbook for frontline professionals: How to convey child-friendly information to children in migration*, Straatsburg, <https://rm.coe.int/how-to-convey-child-friendly-information-to-children-in-migration-a-ha/1680902f91>

Save the Children (2016), *Young invisible enslaved: The child victims at the heart of trafficking and exploitation in Italy*, Save the Children Italië, <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/young-invisible-enslaved-child-victims-heart-trafficking-and-exploitation-italy>

Terre des Hommes (2015), *Entrusted children: A study on the legal requirements and procedures concerning the exit and re-entry of Romanian minors in the context of human trafficking: the role of Public Notaries*, <http://tdh-europe.org/library/entrusted-children/7233>

Unicef (2006), *Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe*, <https://www.refworld.org/docid/49997af7d.html>

Unicef, Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen (UNHCR) (2014), *Safe and sound: what States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe*, <https://www.refworld.org/docid/5423da264.html>

VN-Bureau voor drugs- en misdaadbestrijding (UNODC) (2009), *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners*, <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2009/anti-human-trafficking-manual.html>

Bijlage 3: Lijst van contactpunten

Organisatie/netwerk	Website
Contacten op nationaal niveau	
Uit hoofde van de Brussel II bis-verordening aangewezen centrale autoriteiten	e-justitieportaal
Op grond van de kinderverdragen van Den Haag aangewezen centrale autoriteiten	Contactgegevens HcH
Nationale rapporteurs en soortgelijke mechanismen inzake slachtoffers van mensenhandel	Contactgegevens van nationale rapporteurs
Platform van het maatschappelijk middenveld ter bestrijding van mensenhandel	Platform van maatschappelijke organisaties
Relevante EU-agentschappen	
Europol – Agentschap van de Europese Unie voor samenwerking op het gebied van rechtshandhaving	Contactgegevens van rechtshandavingsinstanties
Eurojust – Agentschap van de Europese Unie voor justitiële samenwerking in strafzaken	Contactgegevens voor beroepsbeoefenaren
Cepol – Agentschap van de Europese Unie voor opleiding op het gebied van rechtshandhaving	Cepol

Bijlage 4: Een overzicht van wat de verantwoordelijke instanties moeten doen

Instantie	Mogelijke acties
Politie	<p>Een kind dat bescherming nodig heeft, herkennen De identiteit vaststellen Een risicobeoordeling uitvoeren Maatregelen nemen om de veiligheid van het kind te beschermen Onderzoek en start van de juridische procedure Het kind doorverwijzen naar de beschermingsdiensten, waaronder die voor slachtoffers van mensenhandel Het kind informeren Het kind horen en passend belang hechten aan zijn mening</p>
Grenswachten	<p>Een kind dat bescherming nodig heeft, herkennen Het kind doorverwijzen naar de beschermingsdiensten, waaronder die voor slachtoffers van mensenhandel Het kind informeren Het kind horen en passend belang hechten aan zijn mening</p>
Sociale en kindbeschermingsdiensten	<p>Een kind dat bescherming nodig heeft, herkennen Een individueel dossier openen en bijhouden Onmiddellijke bijstand en bescherming verlenen Een minderjarig slachtoffer van mensenhandel doorverwijzen naar de verantwoordelijke instanties, waaronder de nationale doorverwijzingsmechanismen (NRM) Een tijdelijke voogd benoemen Het belang van het kind beoordelen Het kind informeren Het kind horen en passend belang hechten aan zijn mening De familie opsporen en de familiesituatie beoordelen Het welzijn van het kind monitoren nadat er een duurzame oplossing is uitgevoerd</p>
Voogd	<p>Optreden als voornaamste contactpersoon van het kind Het welzijn van het kind monitoren Het kind vertegenwoordigen De belangen van het kind beschermen Het kind informeren Het kind horen en passend belang hechten aan zijn mening</p>
Justitiële autoriteiten	<p>Een voogd benoemen en ervoor zorgen dat het kind een wettelijk vertegenwoordiger heeft Juridische procedures voeren (civielrechtelijk, bestuursrechtelijk of strafrechtelijk) De rechtsbevoegdheid vaststellen Contact onderhouden met de rechtbank in de andere EU-lidsta(a)t(en) Het kind horen en passend belang hechten aan zijn mening</p>

Bijlage 4: Een overzicht van wat de verantwoordelijke instanties moeten doen

Instantie	Mogelijke acties
Centrale autoriteiten uit hoofde van de Brussel II bis-verordening	<p>Op verzoek de communicatie tussen verschillende EU-lidstaten coördineren over individuele gevallen die binnen het toepassingsgebied van de verordening vallen</p> <p>Een verbindende rol spelen/de contacten vergemakkelijken tussen rechtbanken</p> <p>Verzoeken om een sociaal verslag over de algemene situatie van het kind doorsturen naar sociale of kindbeschermingsdiensten</p> <p>De ouders informeren</p>
Consulaire autoriteiten	<p>Een kind van wie de vrijheid is ontnomen, bijstaan</p> <p>Optreden als verbindingsfunctionaris tussen EU-lidstaten</p> <p>De reis organiseren</p> <p>Het kind informeren</p> <p>Het kind horen en passend belang hechten aan zijn mening</p>

Hoe neemt u contact op met de EU?

Kom langs

Er zijn honderden Europe Direct-informatiecentra overal in de Europese Unie. U vindt het adres van het dichtstbijzijnde informatiecentrum op: https://europa.eu/european-union/contact_nl

Bel of mail

Europe Direct is een dienst die uw vragen over de Europese Unie beantwoordt. U kunt met deze dienst contact opnemen door:

- te bellen naar het gratis nummer: 00 800 6 7 8 9 10 11 (bepaalde telecomaandieners kunnen wel kosten in rekening brengen),
- te bellen naar het gewone nummer: +32 22999696, of
- een e-mail te sturen via: https://europa.eu/european-union/contact_nl

Waar vindt u informatie over de EU?

Online

Informatie over de Europese Unie in alle officiële talen van de EU is beschikbaar op de Europa-website op: https://europa.eu/european-union/index_nl

EU-publicaties

U kunt publicaties van de EU downloaden of bestellen op: <https://op.europa.eu/nl/publications> (sommige zijn gratis, andere niet). Als u meerdere exemplaren van gratis publicaties wenst, neem dan contact op met Europe Direct of uw plaatselijke informatiecentrum (zie https://europa.eu/european-union/contact_nl).

EU-wetgeving en aanverwante documenten

Toegang tot juridische informatie van de EU, waaronder alle EU-wetgeving sinds 1952 in alle officiële talen, krijgt u op EUR-Lex op: <http://eur-lex.europa.eu>

Open data van de EU

Het opendataportaal van de EU (<http://data.europa.eu/euodp/nl>) biedt toegang tot datasets uit de EU. Deze gegevens kunnen gratis worden gedownload en hergebruikt, zowel voor commerciële als voor niet-commerciële doeleinden.

Kinderen zonder ouderlijke zorg die in een andere dan hun eigen EU-lidstaat worden aangetroffen is bedoeld om de respons van alle actoren op het gebied van kindbescherming te versterken. De bescherming van deze meisjes en jongens is van het grootste belang en is een plicht van de EU-lidstaten die voortvloeit uit het internationale en Europese rechtskader. In de gids staan minderjarige slachtoffers van mensenhandel en kinderen die risico lopen centraal. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan een van de acties van de *mededeling ter intensivering van de inspanningen van de EU om mensenhandel te voorkomen* (2017), rekening houdend met geconstateerde patronen, onder meer wat betreft het genderspecifieke karakter van het misdrijf.

Aan de hand van tien acties biedt de gids praktische handreikingen voor de identificatie, doorverwijzing en ondersteuning van kinderen en uitleg bij de uitvoering van bepaalde beginselen, zoals het recht van het kind om te worden gehoord en de vaststelling van een duurzame oplossing die in het belang van het kind is. De gids bevat praktische informatie om de nationale en transnationale samenwerking binnen de EU te verbeteren, en over de ondersteuning die EU-agentschappen kunnen bieden, bijvoorbeeld om een einde te maken aan de straffeloosheid die kinderhandel in stand houdt. Deze richtsnoeren kunnen nuttig zijn voor professionals, zoals rechtshandavings- en gerechtelijke autoriteiten, maatschappelijk werkers, gezondheidswerkers, kindbeschermingsfunctionarissen, voogden, rechters, advocaten en op grond van de Brussel II bis-verordening opgerichte centrale autoriteiten, maar ook voor autoriteiten die procedures en protocollen opstellen. Door de samenwerking binnen de EU te versterken en bij alle betrokkenen een op de grondrechten gebaseerde benadering te bevorderen, zullen van ouderlijke zorg verstoken kinderen – met inbegrip van minderjarige slachtoffers van mensenhandel – beter worden beschermd en wordt bijgedragen aan een doeltreffendere preventie.